

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1941.

Andra kammaren.

Nr 37.

Onsdagen den 11 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagens andra kammare.

Undertecknad, som utsetts till landstingsdirektör i Västernorrlands läns landsting, anhåller vördsamt få avsäga mig uppdraget att vara ledamot av riksdagens andra kammare.

Stockholm den 11 juni 1941.

Helmer Molander.

Kammaren beslöt, med godkännande av den gjorda avsägelsen, att om den härigenom inom kammaren uppkomna ledigheten jämlikt § 28 riksdagsordningen hos Konungen göra anmälan; och blev ett i sådant avseende på förhand uppsatt skrivelseförslag, som nu upplästes, av kammaren godkänt.

§ 2.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman**, som anförde: Herr talman! Ledamoten av denna kammare, herr Persson i Undersvik, har med kammarens tillstånd till mig riktat det spørsmålet, huruvida jag anser vad som anförts i en skrivelse från styrelsen för Järvsö sockens stora skifteslag i Gävleborgs län angående försäljning av samfälld mark värt beaktande och om jag anser det önskvärt och möjligt att genom lagändring, eller på annat sätt, åstadkomma ett enklare och snabbare förfarande vid försäljning av mark från samfällighet, däri kronan är delägare, samt huruvida i så fall kan förväntas initiativ i det syftet.

Enligt 7 § lagen den 13 juni 1921 om förvaltning av bysamfälligheter m. m. gäller, att om boställe eller annat allmänt hemman har del i samfälld äga, vars avhändande beslutes i den ordning som eljest är stadgad i lagen, beslutet ej må träda i verkställighet utan att tillstånd därtill för berörda hemman lämnats i vederbörlig ordning. I skrivelse den 30 maj 1929, nr 242, har riksdagen i fråga om sådan under domänstyrelsens förvaltning ställd fast egendom, som icke vore anslagen för visst ändamål och ej heller av särskild anledning borde bibehållas, medgivit, att efter Kungl. Maj:ts beprövande tills vidare finge försäljas bl. a. andel i en för flera fastigheter gemensam samfällighet, såframt andelen vid verkställd uppskattning funnes kunna betinga en köpeskilling av högst 5,000 kronor, ävensom att, intill den 1 januari 1931, efter Kungl. Maj:ts beprövande finge försäljas egendom eller del därav, så-

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

framåt den vore avsedd att användas till bildande av en eller flera egnahems-lägenheter eller till fullständigande av jordbruk enligt vissa av riksdagen antagna grunder. Sistnämnda bemyndigande har sedermera efter hand och senast genom riksdagens skrivelse den 15 februari innevarande år, nr 19, förlängts för tiden till den 1 januari 1943. Riksdagen har vidare enligt skrivelse den 15 februari innevarande år, nr 18, i anslutning till tidigare bemyndiganden för tiden till den 1 juli 1942 medgivit, att då enligt 7 § i bysamfällighetslagen beslut fattats om avhändande utan ersättning av samfälld mark eller rättighet, däri kronan äger del, Kungl. Maj:t må, utan riksdagens särskilda hörande, för kronans räkning godkänna beslutet, såframt värdet av kronans andel i samfälligheten provas uppgå till högst ettusen kronor.

I förenämnda skrivelse från styrelsen för Järvsö sockens stora skifteslag, i vilken styrelsen för Undersviks sockens stora skifteslag instämt, framhålles, att nämnda bestämmelse i bysamfällighetslagen vållat praktiska olägenheter särskilt när försäljning av ett större antal lägenheter skolat äga rum efter hand. Olägenheterna ha bestyrkts genom vissa vid skrivelsen fogade bilagor. Förslag framställdes därför i skrivelsen om att begränsa tillämpligheten av bestämmelsen till sådana fall, då kronans sammanlagda andel i den samfällighet, som vore i fråga, uppginge till någon större del.

Då de i skrivelsen anförda synpunkterna syntes förtjänta av beaktande, har den för yttrande remitterats till kammarkollegiet, lantmäteristyrelsen, domänstyrelsen och egnahemsstyrelsen. När svar inkommit, skall frågan om ändring i lagen eller om vidtagande av annan åtgärd, som kan finnas önskvärd, utan dröjsmål upptagas till övervägande.

Härefter yttrade

Herr **Persson** i Undersvik: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få uttala ett värdsamt tack för svaret.

Orsaken till att jag interPELLERAT är, att jag från vederbörande, som insänt denna skrivelse, fick en framställning om att motionera i ärendet. Då emellertid detta skedde först efter motionstidens utgång, föreslog jag vederbörande att gå denna väg. I händelse jag väckt motion hade jag tänkt yrka på utredning, och då nu svaret visar, att herr statsrådet ämnar ta under omprövning de synpunkter, som framlagts, och redan igångsatt en dylik utredning, är jag fullt tillfredsställd.

Jag vill tillägga bara en sak och det är, att efter interpellationen har från flera kammarledamöter framhållits den anmärkningen, att frågan borde ha upptagits i ett större sammanhang. Det har påpekats, att bolags delägarerätt i allmänning i många fall medför stora svårigheter av samma art som här har nämnts. Jag har bara velat erinra om detta, för den händelse herr statsrådet ville ta även den synpunkten under övervägande.

Jag ber att få tacka.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

§ 3.

Vid nu skedd föredragning av den på bordet liggande motionen nr 337 av herr *Ericsson* i Kinna m. fl. hänvisades motionen, i vad angick anslaget till semesterlön m. m. för viss militär tjänstgöringstid, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

§ 4.

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial, nr 15, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 14 i anledning av väckta motioner om upphävande av de vid 1936 års riksdag beslutade skärpningarna av utskyldsstrecket såsom valbarhets- och behörighetsvillkor till vissa kommunala förtroendeuppdrag.

Kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskyldsstrecket såsom valbarhets- och behörighetsvillkor till vissa kommunala förtroendeuppdrag.

I utlåtandet nr 14 i anledning av väckta motioner om upphävande av de vid 1936 års riksdag beslutade skärpningarna av utskyldsstrecket såsom valbarhets- och behörighetsvillkor till vissa kommunala förtroendeuppdrag hade konstitutionsutskottet hemställt, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om skyndsamt utredning av frågan om sådan mildring av de åren 1935 och 1936 beslutade skärpta valbarhets- och behörighetsvillkoren för vissa kommunala förtroendeuppdrag, att den, som oförvållat, i följd av arbetslöshet eller sjukdom eller av annan jämförlig orsak, kommit att häfta för kommunalutskylder för något av de senaste tre åren, icke därigenom diskvalificeras för sådana uppdrag, samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kan föranleda».

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade kamrarna vid behandlingen av nämnda utlåtande stannat uti olika beslut. Under det att första kammaren bifallit utskottets berörda hemställan hade andra kammaren med avslag å densamma bifallit den av herr Oscar Gottfrid Karlsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen. I denna reservation hade hemställts, att riksdagen för sin del ville antaga de där intagna förslagen till lagar angående ändrad lydelse av 15 § lagen om kommunalstyrelse på landet, 13 § lagen om kommunalstyrelse i stad, 11 § lagen om kommunalstyrelse i Stockholm, 12 § lagen om församlingsstyrelse, 8 § lagen om församlingsstyrelse i Stockholm, 8 § lagen om skolstyrelse i vissa kommuner samt 6 § lagen om landsting, varigenom åsyftats ett upphävande av de åren 1935 och 1936 beslutade skärpningarna av utskyldsstrecket såsom valbarhets- och behörighetsvillkor till vissa kommunala förtroendeuppdrag.

I anledning av vad sålunda förekommit till utskottet till behandling förefatt frågan om sammanjämkning av den skiljaktighet, som alltså föreläge mellan kamrarnas beslut.

Utskottet hemställde, att kamrarna, med frånträdande av sina förut fattade beslut, ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om mildring eller upphävande av de åren 1935 och 1936 beslutade skärpningarna av utskyldsstrecket som valbarhets- och behörighetsvillkor för vissa kommunala förtroendeuppdrag samt om framläggande om möjligt för 1942 års lagtima riksdag av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Holmström, Herlitz, John Gustavson, Nolin* och *Kyling*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Nolin: Herr talman! Jag har jämte några andra av utskottets medlemmar här avgivit en blank reservation.

Vi ha den uppfattningen, att, när kamrarna vid föregående behandling av detta ärende stannat i olika beslut, ärendet bort förfalla och någon sammanjämkning icke bort företagas av utskottet. Med anledning härav ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Kyling*.

Kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskyldsstrecket såsom valbarhets- och behörighetsvillkor till vissa kommunala förtroendeuppdrag. (Forts.)

Herr **Andersson** i Ovanmyra: Herr talman! Det åligger ju varje utskott att försöka sammanjämka, när kamrarna stannat i olika beslut i en fråga, och utskottet har här gjort jag vill säga ett naturligt försök att åstadkomma en dylik sammanjämkning.

När nu å ena sidan första kammaren bifallit utskottets hemställan och å andra sidan andra kammaren för sin del beslutat ett upphävande av den förut genomförda skärpningen av utskyldsstrecket, fann utskottet att det här kunde vara en naturlig utväg att begära utredning om antingen mildring av dessa villkor eller också upphävande av desamma.

Jag anser mig ej behöva motivera det i någon vidare mån, herr talman, utan yrkar kort och gott bifall till utskottets förslag.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Vissa frågor rörande den kommunala indelningen.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckta motioner angående vissa frågor rörande den kommunala indelningen.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta till utskottet hänvisade motioner, nämligen dels de likalydande motionerna nr 126 i första kammaren av herrar *Verner Andersson* och *Albert Andersson* och nr 143 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*, dels de ävenledes likalydande motionerna nr 165 i första kammaren av herr *Karl August Johanson* och nr 210 i andra kammaren av herr *Lindberg* i Umeå.

I motionerna I: 126 och II: 143 hade hemställts, »att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning och förslag, avseende att motverka och förhindra en ur det helas synpunkt skadlig stympning av landsbygdens gamla kommunala enheter genom frånskiljande av tätbebyggda delar för förening med närbelägna städer eller samhällen».

Utskottet hemställde,

- 1) att motionerna I: 126 och II: 143 samt
 - 2) att motionerna I: 165 och II: 210
- icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Jag kan inte komma till annan uppfattning än att jag tycker, att konstitutionsutskottet i den här frågan har behandlat den av mig och några andra kammarledamöter väckta motionen litet snävt.

Vi hade ungefär samma frågor till behandling vid riksdagen 1939, fastän de då voro litet mindre omfattande än nu. Det begärdes då att få ändrad kommunal indelning i syfte att kunna åstadkomma större kommunala enheter. Dessa motioner remitterades den gången till bland annat landskommunernas förbund, och landskommunernas förbund tog upp det problem, som vi här i år motionerat om, nämligen tendensen att sönderslå kommunala enheter för att inkorporera delar av dem med större enheter. När förhållandevis skattekraftiga delar av en landskommun inkorporeras med en stad eller ett samhälle, medverkar detta till att kommunen blir mindre bärkraftig. Det är detta som vår motion tagit sikte på.

Vissa frågor rörande den kommunala indelningen. (Forts.)

Nu säger utskottet, att riksdagen förra gången begärde en utredning, och utskottet hoppas, att denna utredning kommer till stånd inom en snar framtid och att den tar upp även detta problem. Det är just denna framstöt, som vi genom denna motion velat göra! Vi ha den uppfattningen, att ifall utskottet har ungefär samma uppfattning som utskottet hade 1939 och som jag inte kunnat finna att utskottet för sin del gått ifrån, så borde utskottet litet mera positivt kunnat medverka till en undersökning av dessa förhållanden. Jag anser, att utskottet för sin del kunnat tillstyrka bifall till motionen.

Jag ber, herr talman, att med dessa korta ord få yrka bifall till vår motion.

Herr Lindberg i Umeå: Herr talman! Då jag väckte min motion hade jag observerat, att två motioner i liknande ämne behandlats vid 1939 års riksdag och att konstitutionsutskottet då tillstyrkt en utredning. Den ena av dessa motioner syftade till framskapande av större och bärkraftigare kommunala enheter och den andra till en lättnad för municipalsamhällellenas skattebetalare genom att deras vanliga kommunalskatt skulle lindras.

I min motion har jag framfört ett delvis annat spörsmål. Jag har nämligen väckt frågan om kommunal bidragsskyldighet för reglering av tätbebyggda områden inom landskommuner utan att dessa områden göras till municipalsamhällellena eller avskiljas och tilläggas städer. Jag finner emellertid nu, att konstitutionsutskottet vid 1939 års riksdag i motiveringen för sitt utredningskrav var inne på samma tankegång, något som jag däremot inte hade observerat, då jag skrev min motion. Jag har inte annat än att uttala min tillfredsställelse över att utskottet och riksdagen menat, att även detta spörsmål bör utredas. Jag fruktar dock, att det kommer att ta en ganska lång tid innan man får se några resultat, eftersom utskottet 1939 begärde en utredning av mycket omfattande beskaffenhet, berörande bland annat hela den nuvarande kommunala indelningens ändamålsenlighet. Det är en mycket stor fråga, som man naturligtvis inte löser i en handvändning, och utredningen kommer säkert, när den sätts i gång, att ta många år i anspråk. Under tiden kommer den nuvarande utvecklingen att fortsätta, och den är allt annat än lycklig. Man stympar landskommunerna genom att beröva dem det ena området efter det andra, och man pålägger städerna nya bördor. Man skapar municipalsamhällellena med ringa ekonomisk bärkraft och övervältrar betungande nya skattebördor på deras invånare.

När jag skrev min motion var det ett sådant aktuellt fall i mitt eget län jag närmast hade i tankarna. Umeå stad befann sig då i det läget att mot sitt eget och mot landskommunens bestridande få med sig inkorporerade en del områden, som landskommunen borde kunna tillfredsställande reglera med måttliga ekonomiska insatser och nog också skulle ha gjort, om den varit skyldig att göra det. Faran för denna inkorporering är för tillfället avvärjd. Man får nu ett municipalsamhälle i gräns med Umeå stad, och det blir de som där bygga och bo som få bära den ganska betydande kostnaden alldeles ensamma.

Vi ha i Västerbotten ett municipalsamhälle, där man nu strävar efter att bli köping. Kommunalskatten i kommunen är kr. 21:45 per skattekrona med statsbidrag till skattelindring på kr. 4:10. Municipalsamhället har helt enkelt inte råd att genomföra de i samhället nödvändiga regleringarna, och därför vill man göra det till köping. Blir detta municipalsamhälle köping, kommer kommunalskatten i den övriga kommunen att stiga med flera kronor. Hade nu i detta fall kommunen i sin helhet haft skyldighet att hjälpa till

Vissa frågor rörande den kommunala indelningen. (Forts.)

med att reglera sin egen kyrkoplats — naturligtvis med fullt beaktande av att de som bo i municipalsamhället skola bära huvudparten av kostnaderna — så skulle man sluppet stympa denna kommun.

Jag har, herr talman, inte något yrkande att framställa, då konstitutionsutskottet ju i sak är enigt med mig, men jag vill uttala en önskan om att när den utredning utskottet 1939 begärde kommer till stånd, man då inom utredningen inriktar sig på partiella lösningar och då i första hand på att få fram sådana nya bestämmelser, att regleringar inom tätbebyggda områden inom landskommuner kan ske utan inkorporering eller kommunala nybildningar och utan att alltför mycket betunga de tätbebyggda områdenas invånare — d. v. s. det som jag åsyftat med min motion.

Herr Hallén: Herr talman! Det är alldeles uppenbart, att den kommunala indelning, som vi för närvarande ha i riket, i allra högst grad tarvar en grundlig revision.

Vi veta ju allesammans, hur våra kommuner från början uppstått — ur den samhällsbildning, som skapats kring sockenkyrkan, och där de stora färdevägarna, skogarna och vattendragen och annat ha reglerat gränserna för kommunerna. I våra dagar är det lika uppenbart, att både kommunikationsväsendets omvandling och hela näringslivets utveckling i ett stort antal fall skapat situationer, där de nuvarande kommunala gränserna äro svårbegripliga och te sig orimliga. Att en gränsreglering på dessa platser är av behovet påkallad, tror jag alla äro ense om.

Jag vill också framhålla, att vad de två ärade talarna här sagt är ju behjärtansvärda synpunkter, som utskottet till fullo vill göra sig solidariskt med. Men man kan ju inte rimligtvis begära, att vi skola ta upp vissa detaljer. Här har herr Petterson i Dahl med all rätt framhållit det beklagliga i att man stympat kommuner, och härpå har han kunnat anföra exempel från sin egen landsända. Det är alldeles riktigt vad han har att säga, men det är otänkbart att man bryter loss denna del av problemet från sitt större sammanhang. Det måste behandlas i ett större, enhetligare sammanhang.

Det är också mycket riktigt, som det ofta klagas över, att vi ha vissa länsstyrelser här i landet, som ha en outrotlig kärlek till municipalsamhällen och som ibland kunna uppmana kommuner, även då de ställa sig ganska olustiga till saken, att försöka bilda municipalsamhällen. Jag tror det är en lika olycklig som numera onödig utveckling. I Stockholms län har man numera alldeles slutat med det förfarandet, och det vore önskvärt om särskilt vissa av våra länsstyrelser inte voro så heta på gröten, när det gäller att stimulera framskapandet av sådana nybildningar av municipalsamhällen.

Vi ha inom utskottet för närvarande inte kunnat göra annat än hänvisa till riksdagens skrivelse av 1939, och jag slutar, herr talman, med att uttala den varma förhoppningen att regeringen, trots allt annat som den har att ombestyra, måtte så snart som möjligt sätta i gång denna utredning, som tar sikte lika mycket på att skapa större kommunala enheter, där det behövs, som att överhuvud taget åstadkomma en rationellare uppdelning av de kommunala enheterna i riket.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jonsson i Eskilstuna: Herr talman! Det är naturligtvis av utomordentlig vikt att man ordnar det så, att inte en sönderstyckning av bärkraftiga eller relativt bärkraftiga kommuner sker på det sätt som är exemplifierat av herr Lindberg i Umeå. Men det är minst lika viktigt att man observerar det

Vissa frågor rörande den kommunala indelningen. (Forts.)

andra alternativet beträffande kommunal indelning, nämligen att man ordnar det så, att de små, icke bärkraftiga kommunerna försvinna och läggas till andra kommuner, så att det uppstår bärkraftiga kommuner.

Jag tänker inte minst på vårt folkskoleväsende. Det går inte att i längden behålla och förbättra det, om man inte får en annan kommunal indelning än den man nu har.

Jag vill tillägga att jag hoppas, liksom utskottets värderade ordförande, att Kungl. Maj:t tar på allvar den anvisning som utskottet lämnar i fråga om önskemålet att utredningen sättes i gång snarast.

I detta anförande instämde herr *Wallentheim*.

Herr **Skoglund** i Doverstorp: Herr talman! Jag skulle kunna instämma i vad den siste ärade talaren sade om nödvändigheten av att de små kommunerna om möjligt föras samman till större kommunala enheter. Men detta är nog lättare sagt än gjort. Man möter därvidlag ett motstånd, som icke är lätt att övervinna. Vi kunna nog icke räkna med alltför snabba åtgärder till lösning av den frågan. Jag finner det under sådana förhållanden så mycket mera angeläget att, såsom motionärerna framhållit, man icke under tiden medverkar till att bärkraftiga kommunala enheter splittras sönder till mindre. Ett viktigt led däri är, att man icke i onödan påskyndar bildandet av municipalsamhällen, något som oftast förr eller senare leder till sönderbrytning av kommunerna.

Jag begärde emellertid icke ordet, herr talman, endast för att instämma i de synpunkter, som tidigare här framförts, utan för att rikta uppmärksamheten på att det finns en väg att nå bättre förhållanden på detta område, som icke är direkt beroende av en utredning och en rad nya bestämmelser. Den vägen är, att Kungl. Maj:t och de myndigheter, som handha hithörande ärenden, beakta de synpunkter som framförts i riksdagen, när de avgöra frågorna. Mitt bestämda intryck är, att såväl kammarkollegium som andra myndigheter — och jag skulle tro även Kungl. Maj:t — under de sista åren börjat se dessa problem på ett annat sätt än tidigare och godtagit lösningar, som äro ganska förenliga med de synpunkter, som framlagts här i dag. Jag skulle alltså vilja vädja till statsmakterna att de söka utnyttja de lagar, som redan finnas, på ett så förnuftigt och klokt sätt som möjligt, och beakta att man icke utan alldeles särskilda skäl skall bryta sönder bärkraftiga kommunala enheter.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande utskottets hemställan i punkten 1), nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till motionerna I:126 och II:143; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

På därå framställd proposition blev härefter utskottets hemställan i punkten 2) av kammaren bifallen.

§ 6.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckt motion om en förutsättningslös utredning rörande det proportionella valsystemets inverkan på de politiska förhållandena inom vårt land m. m.; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Vissa ändringar i valordningen beträffande val till riksdagens andra kammare m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i valordningen beträffande val till riksdagens andra kammare m. m.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 128 i första kammaren av herr *von Stockenström m. fl.* och nr 165 i andra kammaren av herr *Mosesson m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande sådana ändringar i valordningen för val till riksdagens andra kammare och till landstingen, att en proportionellt riktigare och mer rättvis mandatfördelning mellan de olika partigrupperna kommer till stånd, ävensom om framläggande för riksdagen snarast möjligt av de förslag, vartill utredningen kan föranleda».

I förevarande utlåtande hade utskottet upptagit motionerna till behandling endast i vad de avsåge valen till riksdagens andra kammare.

Utskottet hemställde, att motionerna, i vad de i förevarande utlåtande upptagits till behandling, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Källman* i fråga om motiveringen.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Mosesson: Herr talman! Jag råkade på grund av sjukdom vara förhindrad att delta i behandlingen av föreliggande ärende i utskottet, och det är fördenskull jag begär kammarens tillåtelse att få säga ett par ord. Med talmannens tillstånd ber jag att också få andraga några exempel, som röra nästa utlåtande, detta för att icke behöva upptaga kammarens tid med att senare uppehålla mig vid saken.

Det är ju bekant för oss alla, att det spörsmål, som jag och några andra ledamöter berört i de förevarande motionerna, så många gånger — och i olika sammanhang — har varit uppe under debatt, att det egentligen icke är möjligt att komma med något nytt. Men, herr talman, det förvånar mig i alla fall, att icke de skäl, som anförts till förmån för en rättvisare uppdelning av de olika mandaten, kunnat tränga djupare in hos de partier, som ha makten, än som skett. Jag är dock tacksam för att några av riksdagens mest framskjutna ledamöter, på samma gång redaktörer för socialdemokratiska partiets organ, ha givit uttryck åt sin sympati. Den numera avlidne förste vice talmannen i första kammaren yttrade också något förra gången ärendet behandlades, som jag och mina medmotionärer skola bevara i tacksam hägkomst.

Vad är det nu saken gäller? Är det fråga om att det är en del personer, som äntligen vilja ha ett eller annat mandat för sitt parti, och som, då detta icke beskäres dem, kverulera och bråka? Vad spelar det för roll, om det är en eller två eller tre mer av det eller det partiet i riksdagen, menar man. Herr talman! Jag vet icke, huru de människor ute i länen känna det, som år efter år i tillsammans något tusental komma och avgiva sina röster för ett visst program och för vissa personer, när de på detta sätt fåfängt avlämna sina röster. Jag förmodar, att var och en, som är underkastad detta bann, tycker, att det är något deprimerande, och jag menar, att det väl också måste verka till skada för den demokratiska åskådning, som dessa människor ha och vilja främja genom sina röster. Vore det icke en gärd av rättvisa och billighet, att de icke fåfängt år efter år behövde gå fram till valurnorna, utan finge sina röster sammanlagrade med meningsfränders från andra orter? Vi veta ju icke, om eller huru länge vi få ha ett fritt fädernesland och få komma tillsammans och rådslå, och då det ju finns en verklig lojalitet hos dessa människor, tycker jag,

*Vissa ändringar i valordningen beträffande val till riksdagens andra kam-
mare m. m. (Forts.)*

att man borde växla in deras vilja, deras samhällssyn, med andras i syfte att därmed främja allmänt väl.

Nu har man sagt — och det är riktigt: representationen kan ju icke vara något självändamål, utan avsikten är ju, att man genom val till riksdagen o. s. v. skall kunna få styrelser, som bli handlingskraftiga nog. Man har fördenskull menat enligt min mening med rätta, att det icke kan vara något samhällsintresse, att det blir en addition av alla möjliga — om jag får använda uttrycket — små juntor eller klickar här och där i landet, så där de skulle kunna få någon representant i riksdagen. Däremot är det angeläget, att ur de valdas kår, ur riksdagen, en handlingskraftig regering eller en upplyst och konsekvent opposition kan utgå. Vi ha därför i motionen sagt, att vi äro viliga att låta en utredning avgöra, huru stor en korporation av på vanligt sätt valda skall vara för att någon form av tilläggsmandat skall kunna komma till stånd, eller hur man annars skall ordna det. Vi ha sålunda icke krävt, att det hela skall gå till på det eller det sättet, utan vi vilja medverka till att man på vilket förnuftigt sätt som helst söker genomföra en ändring.

Med talmannens tillåtelse ber jag att få utvidga vad jag nu sagt rörande riksdagen till att gälla våra landsting. I en valkrets var det ju för några år sedan så, att ett parti med 12,900 röster fick nio landstingsmän, medan ett parti på mellan 7,000 och 8,000 röster icke fick någon enda landstingsman. Jag tycker, att när det förhåller sig på det sättet, är det icke riktigt att bara vifta bort saken och säga, att det är bra som det är. Jag hörde i min ungdom en historia om en prästskjuts, som stjälppte på vägen till kyrkan. Hela sällskapet hamnade i diket. Prosten råkade komma att ligga ovanpå de andra, och när de klagade, sade han: »Det är icke så farligt; ligg bara stilla, så är ingen fara å färde!» Ja, nu hör jag och mina medmotionärer till dem, som tycka att det icke är bra som det är, och fördenskull ha vi ännu en gång velat ge uttryck för vad vi anse vara rätt och billigt.

Som jag nämnde i början av mitt anförande, var jag sjuk vid behandlingen av ärendet i utskottet och kunde därför icke deltaga då. Jag skall icke heller nu ställa något yrkande, ty det bleve blott en demonstration, herr talman, men jag har velat framföra mina synpunkter i hopp om att saken dock på något håll kan falla i god jord.

Herr Nilsson i Norrlångträsk: Herr talman! Då jag i utskottet deltagit i behandlingen av ärendet och där även röstat för bifall till motionen, ber jag att få meddela kammaren, att jag av en beklaglig anledning icke hann få med en reservation, innan utlåtandet redan förelåg i tryck. Jag beklagar detta förhållande och ville bara nu lämna den upplysningen, att det var meningen, att en reservation skulle ha fogats till utskottets utlåtande.

Jag skall icke närmare gå in i sak utan nöjer mig med att instämma i vad herr Mosesson redan sagt angående det berättigade i ett tillstyrkande av motionen. Jag hade tänkt yrka bifall till densamma, men eftersom herr Mosesson icke gjort det, låter jag bero vid den upplysning, som jag här velat lämna.

Herr Hallén: Herr talman! Herr Mosessons historia om prästskjutsen har dragits många gånger förut här i riksdagen. Den kommer gärna i sammanhang med tilläggsmandaten. Herr Mosesson säger, att det måste kännas deprimerande för dem som rösta i en valkrets gång efter annan, när deras röster bli bortkastade och när de icke få något mandat. De tycka icke, att det vore för mycket, att de kunde få rösterna, som herr Mosesson uttrycker det, »sam-

Vissa ändringar i valordningen beträffande val till riksdagens andra kammare m. m. (Forts.)
manlagrade» — jag antecknade uttrycket — med meningsfränders röster från andra valkretsar.

Vi ha diskuterat frågan så många år i riksdagen, att det väl icke finns några nya argument att komma med. Jag vill bara säga, att det behöver icke nödvändigtvis höra till demokratiens väsen, att man skall ha en folkrepresentation så beskaffad, att den i minsta lilla detalj är en fotografisk avspiegelning av varje tänkbar åskådning i samhället. Här har man på frisinnat håll ibland menat, att om det från hela riket såsom en valkrets kunde räknas ihop tillräckligt antal för att en meningsriktning skulle få åtminstone ett mandat, vore det försvarligt. Senare har man släppt denna ståndpunkt och vissa år menat, att en sådan hopräkning av sammanlagrade röster icke skulle tillåtas, om icke åskådningen i fråga hade ett eller två mandat förut. Men även om man går på den linjen, kan det uppstå underliga situationer. Låt oss tänka oss, att en viss åskådning i en valkrets får ett mandat. Sedan får den intet mandat på något annat håll i hela landet, men den kan uppvisa små grupper på låt oss säga 25 à 30 personer i varje kommun. Slår man ihop deras röster, kommer man upp till kanske 75,000 à 100,000 röster, och det räcker till några mandat. Man kan då fråga sig: är det meningen, att sådana små grupper, som i sina bygder icke kunna påverka opinionen eller den sociala utvecklingen, därför att de äro så numerärt betydelselösa, till allt pris i världen skola plocka ihop sina siffror över hela riket och på detta sätt bli representerade i riksdagen? Att detta skulle vara ett exempel på större rättvisa och effektivitet, när det gäller den demokratiska representationen, kan åtminstone diskuteras, och riksdagen har ju ständigt avvisat den synpunkten. Jag vill påpeka, att också de frisinnade representanterna själva i utskottet nu icke ha funnit skäl reservera sig, utan det föreligger ett enhälligt utskottsutlåtande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Mosesson: Herr talman! De ledamöter, som skulle ha reserverat sig, ha ju genom herr Nilsson förklarat, hur det kommer sig, att någon reservation icke blev avgiven. Jag tycker därför, att utskottets ordförande icke borde taga upp den saken och göra gällande, att motionärerna icke ens ha stöd av sina egna.

Vi äro eniga därom, att vi hålla på demokratin, men jag har aldrig trott, att med demokrati skulle förstås något kvantitativt. Men det synes vara på det sättet, och jag förstår icke, att herr Hallén nu vill göra gällande, att vi försökt först på den ena linjen och sedan på den andra. Vad skall man göra, herr Hallén för att få igenom vad man finner vara rätt och billigt i detta avseende? Man tager upp de argument, som den härskande majoriteten kommer med, man erkänner dem i den mån man kan och försöker så en annan väg för att nå, om icke lika mycket av rättvisa som man skulle få, om man följt den linje, som man först beträtt, men ändå något. Vad man än kommer med, mötes man med påståendet, att den vägen icke är framkomlig. Det finns någonting, som heter »de obotfärdigas förhinder», och jag är ledsen att få sätta den rubriken på de argument, som vi här mötts av.

Herr Nilsson i Norrlångträsk: Herr talman! Jag tror knappast det finns någon i denna kammare som icke erkänner, att valsystemet, sådant det nu praktiseras, icke är rättvist, men man kanske gör gällande att tidsläget nu icke är lämpligt att vidtaga någon förändring. Mig förefaller det egendomligt, att tidsläget kan vara sådant, att man icke kan genomföra en rättvis och rättfärdig reform av valsättet. Ett tidsläge kan väl aldrig vara sådant, att icke

*Vissa ändringar i valordningen beträffande val till riksdagens andra kam-
mare m. m. (Forts.)*

det som är rätt skall hävdas. Det var den uppfattningen, som jag även sökte göra gällande i utskottet. Jag skulle ha önskat, att vi hade haft en reservation för att bättre kunna utnyttja möjligheten att närmare gå in på sakfrågan. Men nu vill jag icke göra det. Jag vill bara tillägga detta till vad jag förut har sagt.

Herr **Andersson** i Ovanmyra: Herr talman! Det är obestriddligt att vårt proportionella valsysteem är behäftat med brister, och att det icke är i allo fullt tillfredsställande. Rent principiellt skulle man ju kunna önska sig ett mera rättvist efter röststyrkorna anpassat utslag av valuppslutningen än vad nu ofta blir fallet. Men vi få ju lov att konstatera, att en blott matematisk rättvisa i detta fall kan även vara förenad med ganska stora olägenheter och nackdelar, som man ingalunda kan bortse ifrån. Av utskottets ärade ordförande nämndes partisplitringen såsom en av dessa ofrånkomliga följder, om det blir fråga om att skapa en nyordning för att få den fulla matematiska rättvisa, som man här önskar. Vi ha ju sett avskräckande exempel på denna partisplitring i andra länder, som jag knappast tror, att det kan vara eftersträvansvärt för vårt land att apa efter. Man har nu i utskottet lanserat tanken att endast partier, som visat så pass mycken livskraft, att de ha med nuvarande ordning förvärvat sig ett visst antal mandat — man har till och med sträckt sig så långt som till talet tio i detta hänseende — skulle få del av denna nyordning. Men om man skulle införa ett system efter dessa linjer, blir det ju ändå ej den fulla rättvisa, som man syftar till. Man står fortfarande på samma punkt som nu och även om man möjligtvis har åstadkommit en viss förbättring blir det i alla händelser ingen full rättvisa ändå.

Det är förenat med mycket stora svårigheter att kunna komma till någon ordning som kan tillfredsställa alla önskemål. Även om det kunde vara värt en undersökning och en utredning, vilket jag för min del ingalunda vill bestrida, vill jag ändå ifrågasätta, om det under nuvarande tidsläge kan vara så alldeles av behovet påkallat, att någonting dylikt sker. Vi leva i alla händelser under så säregna tidsförhållanden, även rent parlamentariskt sett, mot vad fallet varit förut, att jag icke tycker, att en utredning kan vara så av behovet påkallad, som den tilläventyrs kan ha varit tillförne. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Andersson** i Igelboda: Herr talman! Jag hade knappast tänkt, att det skulle bli någon debatt i denna fråga vid årets riksdag. Utskottet har nämligen avstått från att framföra några argument mot motionärernas ståndpunkt och nöjt sig med att endast hänvisa till det nuvarande tidsläget, som knappast kan inbjuda till ett allvarligt övervägande av några mera vittgående förändringar av vårt nuvarande representationssystem. Detta har ju också framhållits av utskottets ärade vice ordförande. Då emellertid i debatten återigen framförts detta krav på en rättvisare fördelning av mandaten såväl i andra kammaren som också i landstingen, vill jag också för min del säga några ord rörande denna rättvisa.

Jag kan nämligen icke erkänna, att en fullt proportionell fördelning av mandaten mellan de olika partierna är den enda rättvisa, som man bör eftersträva i ett valsysteem. Vår riksdag är ju en representation för de olika bygderna, beträffande andra kammaren särskilt markerat genom länen såsom valkretsar, varigenom ju kammaren utgör en representation för de olika länen. Motsvarande gäller ju också landstingen, där de olika bygderna äro representerade av sina ombud. Om man skulle gå in för ett system med tilläggsman-

*Vissa ändringar i valordningen beträffande val till riksdagens andra kam-
mare m. m. (Forts.)*

dat, kunde det mycket väl tänkas, att en viss bygd icke blir representerad av något ombud från sin egen bygd utan från någon helt annan. Se vi på frågor-
nas behandling, såväl här inom riksdagen som kanske i ännu högre grad inom
landstingen, måste vi ju konstatera, att de allra flesta frågor som här behand-
las, liksom de frågor som behandlas i landstingen, avgöras icke efter parti-
linjer utan efter helt andra intressen och ofta efter ortsintressen. Det kan
därför vara fullt motiverat att, lika väl som man talar om en rättvis fördel-
ning av mandaten mellan partierna, man också talar om en rättvis fördelning
av mandaten mellan de olika bygderna. Jag tror, att det finns nog så goda
skäl för att hävda den meningen, att de olika landsdelarna böra vara represen-
terade av ombud från sina egna bygder.

Beträffande landstingen, så kan jag för att slippa att återkomma till den
frågan framhålla, att det finns ju den möjligheten för landstingen, om de
önska att få en bättre proportionell fördelning av mandaten mellan partierna, att
utvidga de nuvarande valkretsarna. Där behövs ingen lagändring. Det finns
en ganska vid marginal, som icke är utnyttjad av landstingen, för förstörande
av valkretsarna. Först sedan det visat sig föreligga några starkare önskemål
från de olika länen, att dessa valkretsar förstöras utöver vad som nu är tillå-
tet, anser jag, att man bör taga upp den frågan till prövning.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen **Österström**: Herr talman! Det är ett par ord
som från olika håll fällts i debatten från dem vilka företråda utskottsmajo-
ritetens ståndpunkt, som jag skall be att få säga något om. Den siste ärade
talaren anför, att det i nuvarande tidsläge skulle vara i hög grad olämpligt
att ge sin anslutning till det yrkande som motionen innehåller, vilket även
gjorts gällande av herr vice ordföranden i konstitutionsutskottet. Det är ju
klart, att man kan ha olika inställning till vad som är lämpligt eller icke,
men för egen del skulle jag närmast vara benägen att säga, att ur min syn-
punkt just den nuvarande tidpunkten förefaller vara alldeles särskilt lämpad
för att lidelsefritt och lugnt penetrera de här framförda yrkandena. Om det
någonsin skulle vara lämpligt att man går ett sådant problem in på livet, är
det väl vid en sådan tidpunkt, då partierna samverka, då den nationella enig-
heten är mera markerad än någonsin, och då denna enighet också kommer till
uttryck i ett arbete med glänsande positiva resultat. Jag har litet svårt att
föreställa mig, att det skulle kunna vara någon tidpunkt, som, i lika hög grad
som den som nu ligger inom räckhåll och den som vi nu röra oss inom, är lämp-
lig för att taga upp ett sådant utredningsarbete.

Jag skulle också vilja fästa uppmärksamheten på att livet är starkare än
alla herrarnas teorier. Enbart den omständigheten att vi i detta land vid valen,
trots att vi ha den proportionella metoden, arbeta med ett rikt utvecklat och
förgrenat kartellsystem, som — det behöver jag icke säga — har många olä-
genheter och som ju på alla håll skapar en betydande irritation, visar emeller-
tid, att här pressa sig de faktiska förhållandena fram oemotståndligt för att
med otympliga medel skipa den rättvisa, som medborgarna finna naturlig,
men som valsystelet icke kan giva. Vore det icke skäl i att en liten smula
ägna mera uppmärksamhet åt den saken, än vad som har fallit motståndarna
till motionen in att göra. År efter år ha vi haft dessa kartellföreteelser. Det
har ständigt varit debatt om dem och det med all rätt, därför att de represen-
tera otvivelaktigt mycket som kan diskuteras. Själva faktum att de förekom-
ma och att man icke kan komma ifrån dem under nuvarande förhållanden pe-
kar emellertid på en ofullkomlighet i vårt proportionella valsystelet, som med-

*Vissa ändringar i valordningen beträffande val till riksdagens andra kam-
mare m. m. (Forts.)*

borgarna själva få ersätta med organisatoriska åtgärder, vilka äro allt annat än idealiska.

De exempel på vådorna av att gå motionärerna till mötes, som utskottets ärade ordförande kraftigare än någon annan har anfört, när han drog konsekvenserna av den tankegång som är motionens och pekade på vad det i värsta fall skulle kunna leda till, att vandra denna väg i fall man tänkte tanken ut, äro naturligtvis skrämmande, och det är icke fråga om annat än att det är ett skäl som man måste ägna den allvarligaste uppmärksamhet, när frågan slutligen tages upp. Men saken ställer sig väl onekligen en smula annorlunda och mindre farlig och mindre avskräckande, i fall man nöjer sig med att söka på ett lämpligt sätt få bort de uppenbara orättvisorna i stort som för var och en klart framträda vid varje val. Det är väl icke alldeles nödvändigt att tänka tanken ut på det sätt som den ärade utskottsordföranden gjorde, även om jag medger, att det ligger mycket nära hands att göra det, om man vill till varje pris göra invändningar mot motionen.

Det är ju här endast fråga om en utredning. Vad man begär från vårt håll är ett klarläggande av hela problemet med ledning av de erfarenheter som man har om valmetodens verkningar, sedan denna fråga i form av en proposition på sin tid var föremål för riksdagens prövning. Jag är den förste att säga, att man kan hålla på vilket valsysteem som helst, majoritetsval i enmansvalkretsar eller proportionella val — man kan tänka sig en kombination av båda valsätten, som jag tror man har försökt sig på i något land — det enda som är absolut orimligt är att hålla på ett system, som icke ens följer sin egen princip, och det är vad man kan säga för närvarande karakteriserar den proportionella valmetoden, såsom vi ha utformat den och tillämpa den. Det är icke möjligt att komma till någon annan ståndpunkt än den, att den proportionella valmetod vi ha icke ens är en valordning i anslutning till den princip som ligger till grund för metodens utformande. Det är verkligen på tiden, att man ser till att få detta problem genomdiskuterat. Det är möjligt, att saken är olöslig — det vet jag icke, och därom vågar jag icke hysa någon bestämd uppfattning — men jag kan icke hjälpa, att jag tycker, att herr Mosesson har rätt, då han talar om de obotfärdigas förhinder, när man icke ens vill gå med på en utredning, ett klarläggande, en allmän diskussion, en penetrering, som gör att vi kunna komma ifrån frågan på ena eller andra sättet.

Herr talman! Ingen har yrkat bifall till motionen. Jag anser emellertid saken vara av den principiella vikt att jag nödgas göra det.

I detta anförande instämde herr *Carlström*, fröken *Hesselgren* samt herrar *Nilson* i Eskilstuna, *Boman*, *Barnekow*, *Johnsson* i Kastanjegård, *Ericsson* i Åtvidaberg, *Svensson* i Ljungskile, *Hilding* och *Malmborg*.

Herr **Vougt**: Herr talman! Jag föranleddes begära ordet av ett yttrande, som nyss fälldes av herr Mosesson, nämligen när han antydde, att det inom det parti jag tillhör skulle finnas meningsfränder till den uppfattning han för fram i sin motion. Eftersom herr Mosesson och jag talade om denna sak redan innan motionen väcktes, kan det kanske vara befogat att jag anger på vilket ståndpunktstagande från min sida som herr Mosesson bygger.

Det förhåller sig så att jag i den tidning, där jag skriver, tagit ställning till den här saken men icke på det sättet att jag anser det överhuvud taget nyttigt och överhuvud taget lönande att jaga efter någon proportionell rättvisa. Den ståndpunkt jag intar är fastmera den att, om det visar sig inom en demokrati att de olika partierna arbeta väl tillsammans och det finns en stark uppfattning

*Vissa ändringar i valordningen beträffande val till riksdagens andra kam-
mare m. m. (Forts.)*

att ett parti icke kommer till sin rätt på grund av valsystemet, då bör detta provas. Men det bör framförallt provas därest man samtidigt skulle kunna röja undan en annan utväxt på vår demokrati, som jag anser ha varit till ganska stor skada för vår demokratiska utveckling, nämligen kartellbildningen mellan partierna. Jag har inte närmast tänkt mig som möjlig att genomföra en sådan tankegång, som angavs av herr Hallén, nämligen att om ett parti har ett mandat i en krets, skulle dess överskottsroster ute i landet kunna slås ihop till ett eller flera nya mandat. Jag har närmast tänkt mig, att om ett parti erövrar exempelvis 20 mandat, skulle partiet få utnyttja sina tilläggsroster ute i landet. Denna ganska högt satta spärr tycks den riktning, som herr Mosesson företräder, icke ha velat acceptera. Detta har varit min ståndpunkt, och jag anser fortfarande, att detta är en fråga, som naturligtvis måste diskuteras i samband med alla de problem, som hänga samman med vår demokrati och dess sätt att verka.

Nu har konstitutionsutskottet funnit att tidpunkten icke är lämpad att ta upp frågan. Konstitutionsutskottet har emellertid, såvitt jag kan förstå, skrivit mycket välvilligt i själva saken. Jag kan därför icke förstå varför herr andre vice talmannen anser det lämpligt att gå längre än motionärerna och tillspetsa saken genom att yrka bifall till motionen. För min del, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hällgren: Herr talman! Konstitutionsutskottets yrkande om avslag på motionerna är faktiskt dikterat av samma uppfattning, som kommit till synes när riksdagen tidigare behandlat liknande motioner icke bara från folkpartihåll utan även från andra mindre partier, som ansett, att deras representation i riksdagen borde utökas.

Det nya i dessa motioner är att man vill försöka monopolisera de genom nyordningen tillkomna tilläggsmandaten för vissa partier. Jag är ganska tveksam, om detta kan innebära någon sorts mera proportionell rättvisa. Den valordning vi nu tillämpa har dock verkat därhän att antalet partier i riksdagen minskat med två stycken. Det är väl ingen som känner ånger över att utvecklingen gått på det sättet.

Att motiveringen i dessa bägge utlåtanden blivit olika tror jag, såvitt nu utlåtandet nr 18 angår, beror därpå att det finns så många stjärnor vid utskottsledamöternas namn, och att utskottsminoriteten således tydligen fått fram en del av sina önskemål i motiveringen. Det är här vi ha att söka anledningen till vad herr andre vice talmannen yttrade om utskottets åsikt, att frågan i nuvarande »tidsläge» icke bör tagas upp till utredning. När utskottsmajoriteten vid voteringen om avslag till eller bifall på motionerna gick in för den förra ståndpunkten, baserades detta ställningstagande på samma synpunkter, som riksdagen flerfaldiga gånger tidigare uttalat, när riksdagen behandlat liknande motioner.

Herr andre vice talmannen Österström: Herr talman! Jag fäste mig vid den siste ärade talarrens yttrande, att den proportionella valmetoden dock redan minskat antalet riksdagspartier med två stycken och att det — om jag fattade honom rätt — väl knappast kunde finnas någon som förmenade annat än att det vore ganska lyckligt, om utvecklingen finge fortgå på samma sätt.

Ja, en sådan synpunkt kan ju vara naturlig för herr Hällgren och hans vänner, men det kan ju tänkas att det finns andra här i riksdagen, som stå en aning skrämnda inför denna utveckling hän mot enpartisystemet.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället

Vissa ändringar i valordningen beträffande val till riksdagens andra kam-
mare m. m. (Forts.)

till de i ämnet väckta motionerna i nu förevarande del; och blev utskottets hemställen av kammaren bifallen.

§ 8.

Föredrogs vart efter annat:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i valordningen beträffande val till landstingen m. m.; samt

statsutskottets utlåtande, nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till försvarsväsendets rullföringsnämnd.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för viss hjälpverksamhet till förmån för de till militärtjänst inkallades familjer; och anförde därvid:

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Jag har begärt ordet för att i samband med behandlingen av frågan om viss hjälpverksamhet för de till militärtjänst inkallades familjer påvisa det beklagliga i, att en statsunderstödd välgörenhetsverksamhet överhuvud taget skall behöva ifrågakomma.

När vapenföra män av olika åldrar ryckas från sina hem och sitt arbete till försvarsberedskap, böra de naturligtvis åtnjuta en sådan krigsmannalön, att deras anhöriga kunna hålla sin levnadsstandard vid en för arbetarhem vanlig nivå, utan att välgörenhet skall behöva ifrågakomma. Nu är det i stället så, att ersättningen utgår huvudsakligast som understöd efter »behovsprövning». De inkallades anförvanter bli faktiskt understödstagare, skilda från fattigvårdsklientelet endast därigenom att deras hjälpbehov prövas av familjebidragsnämnderna i stället för av fattigvårdsstyrelserna.

I fattigvårdslagen finns föreskrivet, att de som i följd av ålderdom, sjukdom, lyte eller bristande kropps- eller själskrafter äro i behov av hjälp, skola ha det understöd och den vård, som är erforderlig. Detta har tolkats så, att med erforderlig vård och hjälp avses inte endast sådant understöd, att de hjälpbehövande endast nått och jämnt hållas över svältgränsen utan det skall i stället tolkas så, att de erhålla »vad som i allmänhet å den ort, där understödet gives, anses erforderligt för livsuppehållet». Till sådant underhåll hör då kläder, särskilt närande föda vid sjukdom o. s. v.

De inkallade äro i fråga om sin lagliga rätt till understöd genom familjebidragsnämnderna faktiskt i en sämre ställning än fattigvårdstagarna, ty trots vad man kallar »behovsprövning» är läget för dessa ändock sådant, att rikskommittén anför: »Familjebidragsnämnderna kunna icke reglera och avhjälpa uppkommande klädesbekymmer hos de inkallades familjer — ett behov, som blir allt mer och mer trängande ju längre beredskapen fortfar. Ej heller förmå nämnderna meddela extra bidrag vid behov av särskilt närande föda på grund av sjukdom inom familjekretsen m. m.» Detta uttalande utgör ju egentligen en förkrossande dom över den politik som föres gentemot de män, av vilka man väntar, att de skola vara beredda offra liv och blod för landets frihet.

Rikskommittén har haft till uppgift att lämna hjälp till landsflyktiga, till Finlands folk, som lider under följderna av ett olyckligt krig, och åt Norges folk, som underkuvats av en imperialistisk stormakt. Men så har riks-

*Anslag för
viss hjälp-
verksamhet
till förmån
för de till
militärtjänst
inkallades
familjer.*

Anslag för viss hjälpverksamhet till förmån för de till militärtjänst inkallades familjer. (Forts.)

kommittén en fjärde kategori hjälpbehövande att tänka på vid utövandet av sin välgörenhet, en kategori som man vill jämställa med de förut nämnda, nämligen de svenska soldaternas och matrosernas hustrur och barn. Deras hjälpbehov konkurrerar alltså med flyktingars och av krigets och interventionens olyckor drabbade människors.

Ett sådant tillstånd skulle vara försvarligt om vårt land sedan lång tid tillbaka befunnit sig i krig, i kamp för sin frihet. Men nu inträffar det i ett land, där det råder fred och en sannskyldig högkonjunktur för företagarna och för dem, som åtnjuta arbetsfri inkomst. I stället för att medge laglig rätt till skälig lön åt de inkallade anordnar man, på sätt som påminner om rena marknadsgyckel, välgörenhetsinsamlingar för de inkallade och deras familjer. Mynten ha skramlat i mjölkflaskor på gator och torg. Rikskommittén samlar in avlagda kläder, som välbärgat folk icke längre ha användning för. Man läser i tidningarna om att en välgörare inköpt en gammal uttjänt tjur, som skall slaktas och köttet fördelas bland de inkallades anhöriga.

Så få de inkallades hemmavarande ställa sig i kön, som allmosetagare, bedja om att få en slant eller ett stycke av det, som rika människor skänkt av sitt överflöd, för att få kläder på barnen och mat åt sjuka anhöriga. De makt-havare, som införa en sådan ordning, ha icke rätt att brösta sig över någon försvarsvilja. De handla enligt min mening oansvarigt mot vad vårt folks verkliga intressen kräva.

Nu ha tydligen de rika tröttnat på att utöva välgörenhet mot de inkallades familjer i samma utsträckning som tidigare, och nu skall staten träda till icke för att göra välgörenhet obehövlig bland de inkallade utan för att själv utöva sådan. 3 miljoner kronor skola anslås för arbetsmarknadskommissionens verksamhet efter rikskommitténs gamla, godtyckliga former. En fattigvårdstagare kan klaga ända till kammarrätten, om han vägras erforderlig hjälp, men över den hjälpverksamhet bland inkallades familjer, som nu skall bedrivas med statens pengar, får ingen klaga, enligt departementschefens direktiv, som lyder: »Beslut i bidragsärende som nu avses bör icke kunna dragas under vare sig arbetsmarknadskommissionens eller annan myndighets prövning.»

Jag kan, herr talman, inte ställa något yrkande, ty det yrkande jag skulle önska framföra kan inte ställas under proposition. Men vi kommunister skola återkomma var gång frågan om de inkallades avlöning eller familjebidragens storlek kommer att behandlas för att kräva en krigsmannalön, så avvägd, att soldaterna och matroserna kunna fullgöra sin tjänst utan att ständigt behöva irriteras av tanken på dem därhemma, som nu ibland visserligen hyllas i tal och sång på känt sätt, men som dess emellan förödmjukas genom att utsättas för s. k. »behovsprövning» och genom att hänvisas till nådegåvor, nådegåvor som icke ändra karaktär därför att det nu är statens pengar som skola utdelas.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Jag har vid detta utskottsutlåtande fogat en blank reservation. Jag vill med anledning härav först deklarerat, att jag icke alls är motståndare till att man försöker hjälpa de sämst ställda av dessa inkallades familjer. Jag är tvärtom av den uppfattningen, att samhället bör göra så mycket som möjligt för att hjälpa dem.

Det är emellertid i fråga om formerna för denna verksamhet som jag icke kan vara ense med utskottet. Den form man tänkt sig för denna statliga verksamhet är den, att de tre miljoner kronor, som utskottet här föreslår riksdagen att anslå, skola handhavas av landshövdingarna i länen och i Stockholm av överståthållaren att efter fri prövning utdelas till sådana som äro behövande.

Anslag för viss hjälpverksamhet till förmån för de till militärtjänst inkallades familjer. (Forts.)

Man följer här det system, som förut tillämpats av den s. k. rikskommittén, vilken haft om hand frivilligt insamlade medel till hjälp åt värnpliktigas familjer. Så länge de medel, som rikskommittén hade om hand, voro frivilligt insamlade, hade staten naturligtvis ingenting att säga till om deras fördelning. Men när nu staten skall träda in som anslagsgivare med denna summa, undrar jag om det icke vore lämpligt, att det uppdroges vissa linjer efter vilka medlen skola utanordnas. Enligt det förslag som här föreligger skola de som sagt utdelas av dessa män, landshövdingarna och överståthållaren, efter fri prövning. Och ingen klagan får ske. Det blir med andra ord vissa handpenningar, som dessa myndighetspersoner få att röra sig med. Enligt det föreliggande förslaget är det också meningen, att Kungl. Maj:t skall få en fickpeng på 150,000 kronor, att utdelas efter gottfinnande. Jag anser nu för min del, att detta system utan regler vid sidan av de anordningar, som staten i övrigt ansett nödiga för hjälp åt inkallade, är i viss grad betänkligt. Vi ha ju redan tidigare antagit förordningar om familjebidrag till de utkallade. Vi ha också antagit en förordning om vissa s. k. värnpliktslån för att de mest behövande skola kunna få hjälp. Jag tycker, att om man nu anser, att dessa inkallade behöva mera hjälp, så bör man också dra upp vissa riktlinjer för denna ytterligare hjälpverksamhet. Jag är nämligen rädd för att det kommer att bli mycket svårt att förutse de konsekvenser, som en verksamhet, upplagd efter detta system, kan föra med sig i det långa loppet.

Med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna skulle jag därför helst vilja yrka avslag på det hela. Då jag emellertid anser, att det är meningslöst att framställa ett sådant yrkande, ber jag i stället att till herr statsrådet Sköld få hemställa, att han ville påverka arbetsmarknadskommissionen, som ju har denna verksamhet under sin uppsikt, att med det snaraste söka utforma vissa riktlinjer, som dessa personer skola ha att följa vid sitt anslagsbeviljande så att det hela icke kommer att gå på samma lösa boliner som hittills varit fallet. Det är klart att det är ganska bra, om man kan ge hjälp åt dessa, som äro i stort behov därav, men erfarenheten har visat, att den verksamhet som hittills bedrivits icke alltid har bisträckt sådana, som varit i stort behov av hjälp. Tvärtom har man nog i vissa fall förnummit, att personer, som varit i mindre behov av hjälp, fått sådana här bidrag, under det att andra, som varit i mera trängande behov av hjälp, icke kunna få någon sådan. Detta talar enligt min mening för att det bör finnas vissa regler efter vilka dessa bidrag skola utanordnas. Jag ber som sagt, att herr statsrådet Sköld ville beakta dessa av mig nu framförda önskemål.

Herr Törnkvist: Herr talman! Det är ju här fråga om att det allmänna skulle överta en verksamhet, som håller på att ramla sönder i enskildas händer. Om anledningen till den bedrövliga utgången av denna verksamhet rent organisatoriskt sett går det ju också många historier.

Jag förstär nu för min del mycket väl, att statsrådet funnit att stora olägenheter skulle kunna uppstå, därest staten icke har möjlighet att kunna hjälpa ekonomiskt särskilt hårt pressade familjer med andra medel än dem, som nu stå till buds. Till den siste ärade talaren skulle jag vilja säga, att det dock icke är nödvändigt att man byråkratiserar allting. Det är alldeles uppenbart att här finnas vissa regler. Om herr Hansson i Rubbestad läser utskottets uttalande och sammanställer det med vad akten i övrigt innehåller, skall han finna, att det ges regler, som i huvudsak gå ut på att familjebidragsnämnderna skola göra själva framställningarna, men att besluten — ty sådana måste ju fattas av någon — skola fattas av landshövdingarna i länen och av

Anslag för viss hjälpverksamhet till förmån för de till militärtjänst inkallades familjer. (Forts.)

överståthållaren i Stockholm. Det är uppenbarligen till fördel att det finns någon apparat, så att man ej sätter stopp för eller dämpar utbetalningarna. Som vi ju alla veta är avsikten den, att överflyttningen av detta anslag för detta speciella önskemål skall gälla allenast ett år. Om under detta år några olägenheter skulle yppa sig, är det ju lätt för nästkommande riksdag att rätta till det hela. Vi skola ju bygga på erfarenhet, och för närvarande har det icke synts utskottet föreligga några speciella farhågor med avseende å ändamålet och användningen av detta anslag. Vi ha ju icke den erfarenheten, att folk, som är i svårigheter och trångmål, brukar få mera än som av vederbörande myndighet bedömes som ett minimibehov. Någon oro har sålunda icke kunnat framkallas inom utskottet. Vi ha funnit, att själva överflyttningen är motiverad av att det annars, när nu rikskommittén upphör med denna del av sin verksamhet, skulle kunna uppstå en tillfällig brist på medel, som befunnits vara lämpliga att ha tillgång till för att kunna möta de anspråk på hjälpverksamhet, som betingas av speciella ekonomiska förhållanden.

Jag tillåter mig, herr talman, trots att intet yrkande om avslag såvitt jag kunnat höra föreligger, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Det skulle aldrig falla mig in att vilja förklara, att vårt system för ersättning åt de inkallades familjer för den bortfallna inkomsten är bra. Det är det inte.

Jag vill endast fästa uppmärksamheten på vilka oerhörda svårigheter man möter på detta område. Här inkallas folk ifrån skilda samhällsklasser och ifrån hela landet, de ryckas bort från sin förutvarande naturliga sysselsättning och förlora sina inkomster. Att få till stånd ett system för ersättning för dessa bortfallna inkomster, som medför, att varje familj ekonomiskt kan ha det som förut eller att det icke kan förekomma fall, då de erhållna bidragen äro för låga, ligger icke i mänsklig förmåga. Ett sådant system kommer man nog icke att någonstans i världen kunna skapa. För min del har jag redan förut i riksdagen förklarat, att jag är beredd att taga upp denna fråga till en ny granskning i hela dess vidd, och jag har en förhoppning, att vi väl så småningom skola kunna komma fram till någonting, som är bättre än det nuvarande systemet.

Jag vill emellertid till försvar för detta system säga, att vi i detta fall rört oss på ett för oss alldeles nytt område. Det har här icke funnits några förarbeten eller erfarenheter att bygga på. Man får förstå, att det icke utan vidare går att klara detta invecklade spörsmål, som är invecklat både med hänsyn till hur man skall kunna fylla det verkliga behovet och med hänsyn till den synnerligen stora apparat, som måste till för att systemet skall kunna fungera något så när tillfredsställande. Jag vill därför understrika, att hur man än gör kommer det att finnas fall, där den enkla billigheten kräver att staten träder till. Dessa fall äro emellertid så säregna, så skilda från allt som är vanligt, att det är hopplöst att tänka sig att tillämpa riktlinjer eller grunder för verksamheten. Vill man verkligen på detta område göra någonting som blir till nytta, då skall man ha modet att våga överlämna åt landshövdingarna att utan bindande riktlinjer ingripa i förekommande fall, och det är just det, som i denna proposition föreslås. Därför vill jag endast för min del säga, att jag icke kommer att tillmötesgå herr Hansson i Rubbestad med att ge några förhållningsregler åt arbetsmarknadskommissionen för verksamhetens bedrivande. Jag anser, att den enda motiveringen för detta anslag är att det skall kunna användas utan riktlinjer. Skall det vara förenat

Anslag för viss hjälpverksamhet till förmån för de till militärtjänst inkallades familjer. (Forts.)

med riktlinjer, är denna sak icke till någon nytta. Då vore det lika bra att den inte genomfördes.

Herr Hansson i Rubbestad: Herr talman! Jag måste beklaga, att herr statsrådet så bestämt tar avstånd från att försöka få vissa riktlinjer till stånd för denna verksamhets bedrivande. Jag vill i detta sammanhang endast erinra om hur det förhöll sig med moderskapshjälpen, då denna från början utanordnades. Även i det fallet gick man in för att den skulle utgå under fria former, och man räknade med att kunna klara den med två miljoner kronor per år. Detta belopp har nu ökats flerdubbelt, och man blev tvungen att i socialstyrelsen upprätta vissa normer för att hämma anslagsutgivningen. Jag tror därför, att herr statsrådet gjorde klokt i att redan från början försöka slå in på en linje, som medger uppdragande av vissa normer.

Herr Törnkvist: Herr talman! Jag vill allenast rikta uppmärksamheten på att detta anslag är ett reservationsanslag, som icke får överskridas.

Herr andre vice talmannen Österström: Herr talman! Med anledning av vad herr Hansson i Rubbestad sade om moderskapshjälpen, ber jag att få fästa hans och övriga kammarledamöters uppmärksamhet på att den ursprungliga kalkylen på vad moderskapshjälpen skulle kosta var baserad på helt andra grunder än det beslut, som riksdagen och statsmakterna sedan fattade.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av viss haverikostnad;

nr 154, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar angående anslag till statlig lagerhållning m. m.; och

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till lån till främjande av användningen av inhemskt motorbränsle m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m.

Därvid anförde:

Herr Jonsson i Skedsbygd: Herr talman! Statsutskottets här föreliggande utlåtande behandlar Kungl. Maj:ts proposition rörande vårt lands förseende med vedbränsle under nästkommande säsong. Kungl. Maj:t har i stort sett följt det förslag, som bränslekommissionen framlagt och som syftar till att åstadkomma en vedavverkning på upp till 35—40 miljoner kubikmeter.

Man har på grund av över ett års erfarenhet möjlighet att kunna överblicka och bedöma den situation, som nu föreligger. Man kan då säga, att vedanskaffningen hittilldags har lyckats över förväntan. Det har gällt att fylla icke blott

Anslag till statliga åtgärder för tryggnad av vedproduktionen m. m.
(Forts.)

det behov, som ursprungligen var beräknat, utan därutöver det behov av bränsle, som uppstått på grund av att kolimporten inte kunnat hållas uppe i beräknad omfattning. I detta avseende har utvecklingen även medfört, att till drivande av motorfordon åtgått avsevärda massor av vedbränsle.

Trots detta ha landets skogsägare i stort sett lyckats fullgöra den dem åliggande leveransplikten, många gånger under ganska svåra betingelser. Jag tänker närmast på dem, vilkas skogar äro belägna på avsevärt avstånd ifrån de stora konsumtionsorterna. Det prisläge, som varit rådande, har nämligen under vissa förhållanden och på mera avlägsna orter inte varit tillfredsställande och icke medgivit skogsägarna att kunna erhålla någorlunda rimlig ersättning för det förefintliga rotvärdet, under det att man i andra trakter av vårt land, belägna i närheten av konsumtionsorten, för att fylla behovet nödgats tillgripa sådana virkeskvantiteter, som ha större värde och som egentligen inte voro avsedda eller lämpliga för vedbränsle.

I en med anledning av denna proposition väckt motion har undertecknad jämte några medmotionärer tillåtit sig att peka på detta förhållande och fästa uppmärksamheten på att den gällande prissättningen på den avverkade veden inte varit i allo tillfredsställande. Vi ha pekat på att det vore möjligt att genom vidtagande av vissa åtgärder för att underlätta transportererna kunna få fram bränsle från längre bort belägna trakter och således kunna spara skogar, som inte voro avsedda eller lämpade för avverkning till vedbränsle. Utskottet har ju ställt sig ganska välvilligt till denna framställning. Utskottet säger nämligen i sitt utlåtande, att »utskottet förutsätter, att bränslekommissionen redan har sin uppmärksamhet riktad på de i motionerna berörda spörsmålen. Utskottet vill här allenast framhålla, att det synes utskottet självfallet, att områden med högvärdigt skogsbestånd icke bliva föremål för avverkning för bränsleändamål, därest det visar sig möjligt att tillgodose bränslebehovet genom veduttag från sådana delar av landet, där gallringsbar skog förefinnes.» Det faktiska förhållandet i dag torde vara, att veduttagen i vissa trakter närmast konsumtionsorten redan ha framskridit så långt, att man fått gå över till de bättre sortimenten. Det är därför nödvändigt, att man vid planläggningen av avverkningen för nästa bränslesäsong vidtager lämpliga åtgärder för att framforsla vedbränsle från orter, där det knappast är ekonomiskt lönande under normala förhållanden att skaffa fram sådant bränsle. Vi ha ännu oerhörda reserver gallringsvirke på dessa områden, och även om sådana åtgärder skulle medföra, att man behövde biträda med fraktbidrag eller på annat sätt söka stimulera avverkningen på dessa längre bort belägna orter, tror jag, att man skulle göra vårt land en ganska stor tjänst genom att vidtaga sådana åtgärder.

De statliga organen ha under de gångna bränslesäsongerna haft betydlig hjälp av skogsägareföreningarna — jag vågar säga, att staten inte hade lyckats att genomföra denna avsevärda avverkning och distribution utan hjälp av dessa föreningar. Vissa åtgärder ha ju också företagits för att underlätta skogsägareföreningarnas verksamhet. En följd av dessa föreningars verksamhet har emellertid blivit, att föreningarna — åtminstone i de områden, där överskott av vedbränsle funnits — många gånger fått dragas med ganska stora svårigheter. Redan de lånemöjligheter, som staten ställt till vedavverkarnas förfogande, pålägga föreningarna vissa arbetskrävande och påkostande uppgifter, bland annat för distribueringen av dessa lån. En förenkling av villkoren för dessa lån, som herr statsrådet även ställt i utsikt, skulle betyda ganska mycket. Men då därtill kommer, att våra skogsägareföreningar i regel fått ta hand om avverkningsöverskottet — detta överskott

Anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m.
(Forts.)

som skall distribueras till längre bort belägna orter — ha skogsägareföreningarna kommit i ett sämre läge än den privata vedhandeln, som passat på att fylla behovet inom de närmast belägna konsumtionsorterna. Följden av detta har blivit, att skogsägareföreningarna i många fall nödgats lämna sina medlemmar betydligt lägre likvider än vad den privata vedhandeln har kunnat lämna. Jag skulle vilja fästa herr statsrådets uppmärksamhet på detta förhållande och hemställer till herr statsrådet att såväl söka förenkla det låneförfarande, som nu tillämpas — om möjligheter därtill finnas, och jag tror att så är fallet — som se till, att våra skogsägareföreningar, därest de i de längre bort från konsumtionsorterna belägna trakterna nödgats ta hand om och framföra överskottet till konsumtionsorterna, måtte erhålla kompensation för dessa åtgärder.

Jag sade nyss, att vårt lands förseende med bränsle har lyckats ganska bra. På grundval av den kännedom jag har om hur detta har tillgått och med tanke på de praktiska förhållanden som varit rådande, ber jag att få ge uttryck åt den uppfattningen, att våra skogsägare och skogsägareföreningar på ett alldeles ypperligt sätt fyllt dem åliggande skyldigheter. För att så skall kunna ske även i fortsättningen fordras emellertid, att statsmakterna ha förståelse för det verkliga läget. Vi ha nu tagit ut så pass stora kvantiteter ur våra skogar, att vi endast med största svårighet kunna åstadkomma bränsle utan att gå längre bort från konsumtionsorterna. Man bör emellertid ta vederbörlig hänsyn härtill, när det gäller att fastställa priserna. Det är ju så, att avverkningskostnaderna på vissa platser, exempelvis i Norrland, ligga betydligt högre än i vissa andra delar av landet, men det fastställda garantipriset, och även normalpriset, ligger betydligt lägre än vad det gör närmare konsumtionscentra. Följden har blivit, att det i dessa trakter knappast finnes något rotvärde kvar. Vi ha därför i vår motion fäst uppmärksamheten på att vi anse det viktigt, att ett lika högt garantipris fastställs för hela landet. Garantipriset är ju avsett att täcka skogsägarnas omkostnader. Genom att fastställa ett för hela landet lika garantipris skulle dessa kostnader bli mera rättvist fördelade.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande i denna fråga än om bifall till utskottets förslag. Jag skulle emellertid vilja göra den hemställan till herr statsrådet, att vid utformandet av villkoren för nästa års bränsleförsörjning hänsyn måtte tagas till de synpunkter, jag här framfört.

I detta anförande instämde herrar *Andersson* i Vigelsbo och *Hansson* i Skediga.

Herr statsrådet **Domö**: Herr talman! Den föregående ärade talaren vidrörde en del av de svårigheter, som äro för handen vid bränsleregleringen, och förordade vissa åtgärder, som skulle medverka till att avlägsna dessa svårigheter. Jag är i likhet med honom på det klara med att man när det gäller virkesuttagen får vara försiktig och försöka tillse, att dessa bli förlagda till sådana områden, där de göra den största nyttan ur skogsvårdssynpunkt, och att man inte alltför hårt beskattar de bättre bestånden. Det är emellertid självfallet, att om man måste få fram mycket stora mängder bränsle, får man så att säga skrapa ihop det på det håll där det står att få. Därtill kommer, att det ur transportsynpunkt och även av andra orsaker är mycket angeläget att få fram ved till platser, från vilka transporterna inte äro alltför långa. Detta har ju även varit en orsak till att garantipriserna ha varit så olika. Emellertid ha — sedan motionen skrevs, förmodar jag — vissa justeringar vidtagits just när

Anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m.
(Forts.)

det gällt garantipriset, och dessa gå i den riktning, som den ärade talaren önskade.

I fråga om skogsägareföreningarna vill jag passa på tillfället att uttala min tillfredsställelse med och min tacksamhet för att skogsägareföreningarna på ett så intresserat sätt som varit fallet ha medverkat vid ordnandet av vår bränsleförsörjning. Det är alldeles riktigt, att de ha lagt ned ett gott och osjälviskt arbete, vilket jag hoppas att de skola göra även i fortsättningen. Av ett meningsutbyte i första kammaren tycktes det framgå, att man från skogsägarehåll skulle anse, att skogsägareföreningarna inte vore tillräckligt väl behandlade. Jag vet egentligen inte, vad man i det fallet skulle syfta på. Jag vill för min del säga, att vi från statens sida äro ytterst angelägna om att söka behandla dem väl och att få deras medverkan. Jag har mycket goda förhoppningar om att de underhandlingar, som nu pågå mellan bränslekommissionen och skogsägareföreningarna, skola leda till ett resultat, som är tillfredsställande för båda parterna.

Det har uttalats klagomål över att normalpriserna icke hållits i praktiken, att överpris betalats o. s. v., och även att jobberi med ved förekommit. Jag beklagar, att det hela inte i allo har fungerat som man hade tänkt sig. Huvudsakligaste orsaken härtill torde väl vara, att behovet av ved varit större än vad man räknat med. Det uppstod ju stopp i importen under ganska lång tid, vidare var vintern strängare än vanligt, och produktionen inom industrien har haft större omfattning än vad man räknade med, när bränsleplanen för det innevarande bränsleåret gjordes upp. Detta har medfört, att en viss knapphet på bränsle förelegat och att priserna haft benägenhet att stiga över den nivå, som man kalkylerat med. När man klagat på att åtal icke väckts för överträdelse av normalprisförordningen, skall man icke glömma bort, att bestämmelserna i denna äro utformade så, att själva begreppet normalpris är ett riktpreis och icke något fixerat pris, som det är belagt med straff i vanlig mening att överskrida, d. v. s. förenat med böter och dylikt. Om någon tar ett oberättigat pris, som anses överskrida normalpriset, är det strängaste straff han kan åläggas att återbetala vad han tagit för mycket. Det är klart, att det icke är så lätt att åstadkomma någon effektiv övervakning av bestämmelsernas efterlevnad, då konstruktionen av påföljden vid ett överträdande av normalpriserna är av sådan art. När nu emellertid den nya prisregleringslagen kommer att sättas i kraft, vilket sker inom de närmaste dagarna, har man fått ett effektivare medel att få ett bättre grepp om det hela och större utsikter att kunna motverka överträdelse av prisbestämmelserna.

Jag vill uttrycka den förhoppningen, att det genom en samfälld strävan från alla de parter, det här gäller, skogsägarna, bränslekommissionen och bränsleförbrukarna, att följa de linjer, som syfta till att skapa tillräcklig bränsleförsörjning till rimligt pris, skall vara möjligt att få det hela att i fortsättningen fungera efter uppgjord plan. Utan en dylik samfälld vilja från olika håll kommer detta att bli svårare. Vi ha grundförutsättningarna för att det skall lyckas; vi ha en vedmängd, som jag hoppas skall uppgå till ungefär 35 miljoner kubikmeter den 1 juli. Vi ha denna kvantitet utkörd från skogarna så när som på 10 miljoner kubikmeter. Då skulle det vara möjligt att genom en forcering av transportererna få fram ved i så god tid, att man kunde slippa sådana störningar, som — det vill jag inte förneka — ha förekommit under det gångna bränsleåret.

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Jag är i stort sett tillfredsställd med det yttrande, som herr statsrådet avgivit i denna fråga. Jag hoppas få tyda

Anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m.
(Forts.)

detta yttrande så, att herr statsrådet kommer att beakta de framställningar från skogsägarnas sida, som kunna anses vara berättigade.

Det är emellertid en sak, som jag inte kan underlåta att i dag påpeka. Det förhåller sig ju så, att avverkningskostnaderna sedan den ökade bränsleanskaffningen under hösten 1939 påbörjades betydligt hava stegrats. Framställningar ha gjorts till regeringen — jag vet också, att de i viss mån understötts av bränslekommissionen — att normalpriserna skulle i någon mån höjas för att kompensera dessa ökade avverkningskostnader. Detta har man emellertid inte velat gå med på. Följden har blivit, att skogsägarna för närvarande ha ett mindre rotnetto på sin skog än när denna avverkning började. Jag skulle därför vilja rikta en vördsam hemställan till herr statsrådet att medverka till en sådan prissättning, att skogsägarna finge ut samma rotnetto för sin ved som för något år tillbaka.

Herr **Andersson** i Vigelsbo: Herr talman! Jag skall be att med tacksamhet få notera herr statsrådets erkännande av skogsägarnas insatser, då det gällt vedregleringen under det tidsläge, som rått sedan denna reglering började tillämpas.

Jag vill emellertid fästa herr statsrådets uppmärksamhet på att skogsägareföreningarnas möjligheter att fortsätta sin verksamhet förminskas praktiskt taget varje vecka som går på grund av att de — med nu gällande praxis åtminstone — berövas sina möjligheter att förvärva den ved, som de behöva för att kunna upprätthålla den nödvändiga kontrollen över marknaden. Det har sagts av en skogsägare, som är föreningsföreståndare och jägmästare i ett län, som producerar rätt betydande vedmängder, att det för närvarande inte är mer än en tredjedel av hela vedproduktionen, som försäljes till normalpriser, medan resten försäljes till högre priser. Skogsägareföreningarna köpa ved till normalpriser och sälja till gällande priser, men när de berövas möjligheten att köpa ved, berövas de också möjligheten att försälja ved.

Jag vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på en annan omständighet. Vedhandlarna ha ju fått begära vissa rättigheter för att bedriva sin rörelse. Det har emellertid visat sig, att sådana vedhandlare, som jobbat med ved och bötfällts för överträdelser av lagen, likväl fått behålla sina rättigheter att utöva vedhandel. De fortsätta — efter vad jag kan förstå både med bränslekommissionens och priskontrollnämndens välsignelse — sina jobberier och tjäna pengar därpå, under det att skogsägareföreningarna, som tillämpa de lagliga bestämmelser, som utfärdats för vedmarknaden, allt mer och mer berövas möjligheten att fullgöra de förpliktelser, som åligga dem.

Jag har, herr talman, ansett mig böra påtala dessa förhållanden.

Herr statsrådet **Domö**: Herr talman! Det förhåller sig ju på det sättet, att nya organisationsformer för vedhandeln för närvarande äro under genomförande. Jag skall inte uppehålla tiden med att redogöra för dessa, men de syfta till att i långt högre grad än som varit möjligt under föregående år få vedhandeln under kontroll och att söka komma fram till sådana förhållanden på vedhandelns område, att nu påtalade svårigheter icke vidare skulle behöva råda. Min förhoppning är, att man nu med fast och bestämd hand skall kunna komma till rätta med de missförhållanden, som man förut inte lyckats bemästra med de bestämmelser, som varit gällande.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Det viktigaste i detta avseende är naturligtvis, att tillräckligt med bränsle kan anskaffas och transporterats till kon-

Anslag till statliga åtgärder för tryggnad av vedproduktionen m. m.
(Forts.)

sumtionsorterna, så att landets vedförsörjning verkligen blir tryggad så långt det går. Vad priserna beträffar är det givetvis önskvärt, att de prisnormer, som äro satta, upprätthållas. Jag tror emellertid, att påståendet att normerna inte skulle följas inte är generellt riktigt. Det kan tänkas, att så skett inom något begränsat område, den saken känner jag inte närmare till. Men kunna kontrollåtgärder vidtagas för att upprätthålla den enhetlighet i prisläget, som ju är eftersträvansvärd och varom statsrådet Domö nyss talade, är det naturligtvis tacknämligt. Jag hoppas dock, att regeringen inte skall tillmötesgå de från visst håll framförda önskemålen om åvägabringandet av något slags försäljningsmonopol. Det skulle vara ganska olyckligt just med hänsyn till nödvändigheten att nu få fram så mycket ved som möjligt. Erfarenheten visar, såvitt jag förstår, att skapandet av ett monopol inte bidrager till att öka produktionen av den vara, man vill ha fram. Jag är tvärtom övertygad om, att ett monopol endast skulle försvåra landets vedförsörjning i nuvarande läge.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Pettersson i Hällbacken: Herr talman! Jag skall be att få spinna vidare på samma tråd som den siste ärade talaren. Han var inne på den fråga, som man nog gör sig litet var här i landet, nämligen huruvida vi kunna motse vintern med förtröstan i fråga om bränslesituationen. Läget blir säkerligen allvarligare för varje dag som går. Man tror, att det hugges så och så mycket brännved, men i själva verket är man alltför optimistisk. Jag tror att det är riktigt, som herr Persson i Falla sade, att många draga sig för att forcera huggningen med hänsyn till det osäkra läget. Men i många fall är nog återhållsamheten beroende på att det inte finns tillräckligt med arbetskraft. Många skogsägare ha anmält till arbetslöshetskommittéerna och arbetsförmedlingarna, att de äro i behov av arbetskraft, men det är på många orter praktiskt taget omöjligt att få några huggare till de priser, som nu äro avtalade. Åtminstone i min hemtrakt är det vanliga priset för huggning av brännved 3 kronor per kubikmeter och för huggning av kolved 45 öre per klyp, kors eller res. Men det är inte många, herr talman, som kunna få veden huggen för detta pris. Den som inte betalar 3 kronor 50 öre för brännveden och 55 öre för kolveden får inte mycket ved huggen. Detta gäller i varje fall de delar av Dalarna, som jag representerar. Hos alla skogsägare finns en önskan och strävan att få så mycket ved som möjligt huggen. Man undrar emellertid nu, om staten skall komma och lägga sin tunga hand på det hela med en mängd byråkratiska anordningar, som försvåra produktionen. Särskilt de små skogsägarna äro mycket ängsliga för den saken. Det är därför av vikt, att frågan handlägges på ett så smidigt sätt, att man får förtroende för statsmakterna.

Jag är överens med dem som framhållit, att vi böra söka hålla bränslepriserna inom rimliga gränser. Det är väl en allmän strävan att hålla priserna så låga som möjligt. Men vi böra inte gå så långt, att vi hämma produktionen, ty då blir den sista villan värre än den första. Det är alltså mycket viktigt, att vi föra en sådan prispolitik, att bränsleförsörjningen i landet tillgodoses.

Herr Persson i Falla var inne på en viktig sak, nämligen önskvärdheten av att det inte blir några monopoltendenser, som skulle i viss mån hämma vedproduktionen och kanske även fördyra veduppköpen för en del av konsumenterna, framför allt de mindre bränsleförbrukarna. Denna fråga måste man tänka på inte bara med hänsyn till läget för instundande vinter utan även med hänsyn till läget för det kommande året. Det är av vikt, att huggningarna pågå med fart under sommaren, men det är också viktigt, att de pågå i höst, så att behovet för nästa år blir tillgodosett.

Anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m.

(Forts.)

Det är en mycket viktig fråga, som regeringen här har att handlägga. Det gäller att handla på ett sådant sätt, att man inte sedan behöver ångra vad man gjort.

Herr **Andersson** i Vigelsbo: Herr talman! Jag vill bara i all korthet fråga de båda föregående talarna vad de mena med monopol. Om de därmed syfta på skogsägareföreningarna, vill jag framhålla, att i så fall har monopolet varit skadligt även för mig, trots att jag tillhör en skogsägareförening. Jag har nödgats sälja björkved för 11 kronor 15 öre, pannved för 8 kronor och prima barrved för 9 kronor, under det att de som inte tillhöra skogsägareföreningen säkerligen fått åtskilligt mera. Skola vi upplösa skogsägareföreningarna och släppa ut vedmarknaden i det okända, kunna vi ju alla få samma förmåner! Det är ju genom skogsägareorganisationen — vilken herrarna beteckna som monopol — som hela vedmarknaden reglerats. Skola nu de medlemmar, som arbetat för organisationen och som varit lojala nog att sälja till organisationen, bli straffade för detta?

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Jag vill upplysa herr Andersson i Vigelsbo om att även jag är medlem i en skogsägareförening. Men jag måste dock säga herr Andersson i Vigelsbo, även om jag inte riktar mig mot den skogsägareförening, som finns i Kopparbergs län, att det finns vissa monopoltendenser på området. Det är inte så säkert, att man förbilligar veden genom att låta skogsägareföreningarna helt och fullt taga hand om uppköpen för att sedermera i sin tur distribuera ut veden. Det behövs smidighet även på detta område. Jag måste alltså säga, att jag skulle beklaga, om regeringen beslöt sätta stopp för uppköp av ved för försäljning för andra än skogsägareföreningarna.

Huvudsaken är att det tillses, att veden kommer ut i marknaden utan alltför stora omkostnader. Det måste förhindras, att mellanhänderna göra oskäliga vinster. Detta gäller inte bara den direkta vedförsörjningen för hushåll och industrier, utan det gäller även exempelvis försörjningen av drivmedel för våra motorfordon. Om man vet vad en producent av gengasved eller gengaskol får betala och så undersöker vad vederbörande mellanhand förtjänar, frågar man sig, om det inte är skoj med alltsammans. Det visar sig nämligen, att mellanhanden kan lägga på praktiskt taget det dubbla. Detta förhållande bör man titta närmare på. Men detta bör man kunna komma tillrätta med utan att införa monopol på området.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Det kan väl icke anses ogrannlaga, om någon, som kan anses representera konsumentintresset, också blandar sig i detta meningsutbyte, så att det icke blir en diskussion blott mellan skogsägare och regeringsrepresentanten. Jag erinrar mig väl, att jag vid behandlingen i utskottet förra året av detta ärende var ganska betänksam mot skogsägareföreningarnas organisatoriska verksamhet på detta område, och jag befarade en utveckling, som icke var så lycklig. Jag kan emellertid ärligt bekänna, att jag i detta fall sedermera ändrat uppfattning och kommit till det resultatet, att skogsägareföreningarnas inflytande när det gäller vedhandeln medverkat till att hålla priserna på den nivå, som var bestämd, och att det är skogsägareföreningarna vi i mycket hög grad ha att tacka för att man — på några ställen i varje fall — kan hålla priserna på en något så när rimlig nivå. Vad jag i detta sammanhang skulle vilja säga är, att regeringen bör möjligen

Anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m.
(Forts.)

observera transportkostnaderna, då det tycks vara där, som man kan skära breda remmar — såsom man brukar uttrycka sig — ur det svenska folkets rygg, medan skogsägareföreningarna själva icke ha någon oskäligen förtjänst på det här området.

Jag vill också passa på att säga, att skogsägareföreningarna kunna naturligtvis icke göra anspråk på att få full kompensation för alla sina ökade kostnader. Det få icke andra grupper i detta samhälle under nuvarande förhållanden göra, och det få naturligtvis icke heller skogsägareföreningarna göra anspråk på.

Herr **Sundström** i Skövde: Herr talman! Jag skall blott be att få rikta en vädjan till regeringen att icke på något sätt taga alltför starkt intryck av herr Petterssons i Hällbacken rekommendationer, när det gäller organisationen av vedhandeln. Jag hyser den bestämda uppfattningen — och den grundar sig på mycket rik erfarenhet, eftersom jag på grund av vissa omständigheter blivit en ganska stor vedköpare — att kan man icke lita till skogsägareföreningarna är det alldeles omöjligt för t. ex. en kommun att lägga upp ett större vedlager. Enda möjligheten är, att dessa föreningar få en fullständigt dominerande ställning på marknaden ty eljest blir hela detta pris-system försatt i fullständig upplösning.

Jag ligger för närvarande i underhandlingar med skogsägareföreningen i Skaraborgs län om att köpa 6 à 7,000 kubikmeter ved, därvid det förklarats av vederbörande chefstjänsteman, att det för närvarande är mycket svårt för skogsägareföreningen att överhuvud taget komma i förbindelse med folk, därför att vid sidan av dessa föreningar ligga en hel del uppköpare, som försöka att på alla upptänkliga sätt kringgå normalpriserna och därmed också omöjliggöra, att reglerna för vedpriserna upprätthållas.

Herr Pettersson i Hällbacken påstår, att det skulle vara orimliga priser, som man tog vid försäljningen av ved från vedgårdar, om man enbart anlidade skogsägareföreningarna. Så är icke fallet. Följer man blott regeringens och bränslekommissionens bestämmelser angående normalprisen vid försäljning av ved, så har man hela denna prisfråga ordnad på ett rationellt och riktigt sätt, och det är ingen överdrift i marginalen därvidlag. Pannveden kostar i Skaraborgs län 8 kronor 50 öre per kubikmeter. Minutpriset för ved vid försäljning från vedgård i städerna är bestämt till 13 kronor per kubikmeter, och då ingå också transportkostnader och skälig avance i denna marginal. Den är sådan, att man skulle kunna genomföra dessa vedaffärer till allmän båtnad under förutsättning, att man kan få köpa till normala priser och från en organisation eller sådana försäljare, som ha intresse av och vilja att följa de normalprisbestämmelser, som äro givna. Jag tror därför — och det grundar sig på erfarenhet — att vi aldrig komma fram till någon reda med detta, förrän vi få skogsägareföreningarna eller andra organisationer att bli så dominerande på vedmarknaden, att de praktiskt taget fullständigt behärska den. Detta är nyckeln till framgången för all prisreglering på detta område.

Slutligen vill jag blott uttala min stora tillfredsställelse över att det kommer att bli påföljd för dem som försöka jonglera med dessa priser. I detta hänseende hälsar jag statsrådet Domös meddelande som ett ord i rät-tan tid.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hem-ställan.

Anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m.
(Forts.)

Herr **Henriksson**: Herr talman! Jag ber också att få framföra en synpunkt i egenskap av vedkonsument. Jag räknar mig nämligen till den mycket talrika skara av små konsumenter, som villa- och småstugeägarna i detta land utgöra. För oss är icke det avgörande, när det är fråga om vedprisen, vad priskontrollen eller bränslekommissionen sätter för pris på den ved, som vi från bränslekommissionen få köpa, utan för oss är det avgörande vad veden kostar, när den läggs in i våra värmepannor. Det kan nämligen vara en ganska stor skillnad på priset på ved, när den kommer i pannan, och det pris, som vi fått betala till bränslekommissionen. Detta beror därpå, att vi tidigare fått köpa vår ved från en vedgård, som kan sörja för en viss service. På vedgården kapar man veden i lagom stora längder åt oss, och vi få hem den i det skicket. Nu få vi hem veden i meterbitar, och skola vi sköta om att få veden sågad på platsen, ställer sig detta avsevärt dyrbarare än om vi kunde få den kapad på en gång i vedgården. Detta är en sak, som man kanske också något skulle taga hänsyn till vid uppläggningsen av ett system för distribution av veden, så att man tänker på vad veden skall kosta, när den lägges i pannan, och icke blott på vad den kostar, när den levereras från bränslekommissionen.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Jag hade icke tänkt begära ordet en gång till, men jag måste göra det i anledning av herr Sundströms i Skövde anförande, därför att jag tror mig känna till denna fråga. Jag har nämligen varit med om att organisera skogsägareföreningen i Kopparbergs län, ett av de skogrikaste länen i riket. Jag tror icke, att vi där uppe ha möjlighet att klara denna sak. Huruvida skogsägareföreningen är starkare i Västergötland vet jag icke, men jag tror, att om regeringen kom och sade, att i Kopparbergs län skall all ved passera över skogsägareföreningen innan den komme till förbrukarna, så bleve det stora svårigheter för skogsägareföreningen. Vi skulle icke kunna klara det tillfredsställande. Jag skulle tro, att såsom förhållandena äro måste man även i andra län räkna med att det enskilda initiativet i denna del är värdefullt och bör få komma till sin rätt.

Jag måste beklaga, om riksdagen tar intryck av att man från lantbrukare- och skogsägarehåll stramar till saken på det sätt, som man här är inne på. Vi kunna icke bemästra bränsleproblemet, utan att taga vara på de möjligheter som finnas för att få veden huggen och distribuerad till förbrukarna.

När det här talas om att man tar oskäligt mera betalt vid försäljningen av ved än vad vederbörande skogsägare fått vid sin försäljning, får jag säga, att detta är en avart av försäljning, som icke bör få tolereras. Detta uttalande riktas icke mot skogsägareföreningarna, ty beträffande dem vill jag säga, att de priser, som skogsägareföreningarna hålla, äro skäliga och riktiga.

Skola vi lyckas bemästra bränsleförsörjningen måste alla goda krafter medverka till att få fram sådana förhållanden, som icke bli för tunga och för svåra, ty det kommer att hämma en lycklig lösning av denna viktiga fråga icke blott nu utan även för kommande år. Den som tillräckligt känner förhållandena på detta område ger mig nog rätt i att denna fråga är så pass viktig, att man bör vara mycket försiktig, när man går in för att dekretera något, som kanske i viss mån kan hämma den lösning, som man önskar.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Sundström** i Skövde, som för kort genmäle erhöi ordet, yttrade: Herr talman! Ifall skogsägareföreningen i Kopparbergs län är så svag, att den icke kan klara sig, när det gäller försäljning och distribution av veden, bör herr

Anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m.
(Forts.)

Pettersson i Hällbacken inriktar sig på att förstärka organisationen. Jag tror nämligen, att om man nedlägger mera arbete på detta kan det bli möjligt att klara saken. När jag påtalade, att konkurrenterna med skogsägareföreningarna sätta priserna i gungning och göra prisregleringen i stort sett illusorisk, tror jag icke, att denna omständighet kan på något sätt sättas i samband med frågan om huggningen av ved. Jag tror icke, att huggningen därigenom befordras, utan jag tror tvärtom, att avverkningen säkras bättre, ifall det finns fasta organisationer, som tillämpa enhetliga och korrekta priser på detta område, än med det system av ovisshet och spekulationer, som nu är rådande. För övrigt regleras huggningen genom vissa ålägganden för skogsägarna att medverka till avverkning av vissa kvantiteter ved, och i den mån skogsägarna finna med sitt intresse förenligt att öka dessa avverkningar, kunna de säkerligen göra det, alldeles oberoende av om det förekommer jobberi på detta område eller icke.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Vidare anförde:

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Jag får säga, att det är ej något egendomligt, att det just från konsumenthåll skall komma ett erkännande av vad skogsägareföreningarna utföra. Jag har något sysslat med detta problem och vet därför av egen erfarenhet, att skogsägareföreningarna lojalt rättat sig efter de bestämmelser, som ligga till grund för vedhandeln, under det att andra handlande med ved ofta försöka utnyttja varje möjlighet att taga ut högre priser. Tack vare att skogsägareföreningarna finnas ha vi verkligen lyckats hålla de fastställda priserna så pass bra som vi gjort. Det erkännande från konsumenthåll, som vi fått, är det därför tacknämligt att kunna notera.

När herr Henriksson talade om förhållandena i Stockholm, skulle jag vilja svara honom med att om skogsägareföreningarna hade mera av vedhandeln i sina händer, hade de möjlighet att även för Stockholms vidkommande ordna med detaljförsäljningen av veden, men veden ligger för närvarande i stor utsträckning i händerna på andra. Jag tror, att skogsägareföreningarna äro de, som ha blick för verkliga förhållandet, och som ha möjlighet att organisera den ofantligt stora apparat, som erfordras för att i nuvarande läge förse vårt land med bränsle. Jag tror därför, att skogsägareföreningarna äro värda varje stöd, som de få från statsmakterna.

Till herr Pettersson i Hällbacken vill jag blott säga, att herr Pettersson i Hällbacken kanske kommer att bli bönhörd över hövan. Skogsägareföreningarna komma troligen att draga sig undan, därtill nödda och tvungna, från att fortsätta i större omfattning med vedanskaffning. Förhållandena ha varit sådana, att skogsägareföreningarna icke kunnat konkurrera och betala sina medlemmar samma priser som andra, och då måste skogsägareföreningarna taga konsekvenserna härav och draga sig tillbaka från vedhandeln. Vi förvänta därför, att sådana åtgärder vidtagas, att vi kunna konkurrera och i fortsättningen betala samma priser som i den fria vedhandeln. Endast då ha vi möjlighet att fortsätta.

Herr **Johansson** i Kalmar: Herr talman! Det är ganska förklarligt, att skogsägarna och andra som avverka skog ha intresse av att priserna bli så höga som möjligt, men med hänsyn till konsumentintresset bör man icke gå alla anspråk till mötes. Såsom medlem av en kristidsstyrelse får jag erinra om att man ute i dessa kristidsstyrelser haft till omprövning just frågan om höjning av såväl garantipriset som normalpriset på ved. När det emellertid gäller garantipriset, ligger det så till, att skogsägarna i mycket stor utsträck-

Anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m.

(Forts.)

ning begära att komma i åtnjutande av det garantipris, som statsmakterna fastställt — åtminstone har det varit så inom den kristidsstyrelse och den bränsledelegation, som jag tillhör. Det har också visat sig, att detta pris varit så tillfredsställande, att man icke blott fått den kvantitet ved avverkad, som vederbörande skogsägare blivit ålagda att avverka, utan att också avverkningen stigit med 30 procent därutöver.

Jag begärde närmast ordet för att peka på ett annat faktum, som är av mycket stor betydelse och som i vår kristidsstyrelse väckt ett visst uppseende, nämligen att statens järnvägar litet varstans här i landet utefter järnvägslinjerna köpt upp vilka vedsorter som helst till det normalpris som gäller plus det belopp, som pålagts för vedens transport från avverkningsorten till konsumentorten. Detta måste innebära, att det i tät bebyggda samhällen så småningom blivit svårt att erhålla någon ved, när statens järnvägar gå i spetsen, då det gäller att driva priserna i höjden. Det har från kristidsstyrelsen gjorts en anmälan om detta till vederbörande myndighet i Stockholm, och jag hoppas nu, att både statens järnvägar och den av statsmakterna tillsatta priskontrollnämnden ingripa, så att det blir rättelse på detta område. Det kan nämligen icke vara riktigt, att om konsumenterna i ett samhälle få betala ett pris av 15 kronor per kubikmeter prima björkved statens järnvägar skola betala samma pris uppe i skogsbygden, där veden avverkas. Då måste ju alla som ha skog vara mycket tacksamma för att staten på detta sätt bidrager till att driva priset på veden i höjden, men konsumenterna äro kanske icke lika belättna. Jag hoppas alltså, att såväl vederbörande statsråd som statens priskontrollnämnd beakta detta och även ingripa för att förhindra, att det fortsätter i framtiden.

Herr **Jonsson** i Skedsbygd erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Det var herr Johanssons i Kalmar anförande, som uppkallade mig. Han säger nämligen, att det ligger i producenternas intresse att få ut det mesta möjliga, men vi kunna icke använda den möjlighet, som finns, därför att vi lojalt ställa oss bestämmelserna till efterrättelse. Vill man driva priserna i höjden, skall man slå sönder samtliga dessa organisationer, som medverka till att hålla priserna inom den fastställda normen. Nu måste naturligtvis statens järnvägar köpa upp ved i Kalmar län, när vi hade ett överskott på ungefär 50 procent utöver vad vi själva förbruka. Därför hade statens järnvägar köpt upp, men jag har mig icke bekant, att de i något fall — åtminstone då det gällt skogsägareföreningar — betalat något utöver det fastställda normalpriset.

Härefter yttrade:

Herr **Thorell**: Herr talman! Diskussionen har ju i mångt och mycket rört sig om huruvida skogsägareföreningarna skola få större inflytande över vedhandeln eller om den enskilda handeln allttjämt skall fortgå bredvid skogsägareföreningarnas verksamhet. Det har också talats om att den enskilda handelns män i viss mån ha saboterat prisbestämmelserna, och den saken är jag nog också tämligen på det klara med. Jag har ganska god kännedom om saken, eftersom jag är vice ordförande i Stockholms läns skogsägareförening. Jag skulle också vilja nämna några siffror för att visa vilken enligt min mening för landet nyttig verksamhet, som skogsägareföreningarna bedriva, och vilken billig mellanhand, som dessa skogsägareföreningar utgöra. Jag förmodar, att man i övriga skogsägareföreningar har drivit sin verksamhet på ungefär samma sätt som hos oss.

Anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m.
(Forts.)

Stockholms läns skogsägareförening hade under förra året en omsättning av 4,200,000 kronor. Den bokförda vinsten efter nödvändiga avskrivningar utgjorde allenast 28,349 kronor. Jag skulle tro, att knappast någon enskild affärsman eller några enskilda affärsmän tillsammans skulle nöja sig med så liten avance på en så stor omsättning. Jag vill också påstå, att den affärs-mässiga skötseln av denna skogsägareförening är alldeles utmärkt. Man kan därför icke senare i debatten göra den invändningen mot mig, att det skulle kunna hända, att den enskilda affärsmannen skulle sköta sin verksamhet på ett skickligare sätt. Jag skulle knappast tro, att något sådant kan göras gäl-lande, eftersom vi ha mycket skickligt folk i ledningen för vårt företag.

Huruvida man kan tänka sig, att skogsägareföreningarna skola kunna få ensamrätt till all veddistribution i landet, torde nog, såsom herr Pettersson i Hällbacken framhöll, ännu vara i viss mån problematiskt. Vissa skogsägare-föreningar äro mycket bra organiserade och ha i stor utsträckning organise-rat skogsägarna i sina län, men så är dock icke överallt fallet. Många lida av efterdyningarna efter tidigare misstag, ha det dåligt ekonomiskt ställt och ha icke heller den anslutning, som behövs för att de skulle vara färdiga att taga hand om all veddistribution. I vissa län tror jag däremot, att man gott skulle kunna göra det.

Jag skall emellertid icke fördjupa mig så mycket i detta utan skall endast tillägga en sak. Jag skulle nämligen vilja vädja till statsmakterna, för den händelse de skulle finna, att utvecklingen blir sådan, att det är lämpligt att överlämna mera av eller eventuellt hela veddistributionen till skogsägarefö-reningarna, att observera och vidtaga åtgärder i ett avseende, som de säkerli-gen icke sakna kännedom om, nämligen den brist på kapital, som förefinnes inom våra skogsägareföreningar. Vi ha haft mycket svårt att kunna finansiera den stora rörelse, som jag här har påvisat genom att ange den stora omsätt-ning, som vi hade under föregående år. Jag vet, att förhållandet är likadant för de andra skogsägareföreningarna för att icke säga värre. Skola vi taga hand om mer av konsumenternas vedförsörjning, måste vi absolut ha större rörelsekapital att tillgå. Eljest kunna vi icke klara oss. Vi, som sitta i led-ningen för skogsägareföreningarna, ha hittills i vissa fall fått ikläda oss per-sonliga ekonomiska risker av ganska stor omfattning för att gynna ett all-mänt intresse. Det måste här vara staten, som ställer sig bakom föreningarna, och jag håller före, att det är nödvändigt att på ett eller annat sätt ställa mera kapital till förfogande.

När det gäller att få fram mera ved vill jag anföra en sak till. Jag har vid andra tillfällen gjort mig till tolk för den meningen, att vi icke få vara alltför njuugga i fråga om priset. Lönar det sig icke, så huggs det icke ved, den sa-ken är nog tämligen klar. I varje fall hugger man motvilligt och icke i den ut-sträckning, som man skulle önska. Det är den ena sidan av saken. Den andra är den, att en sådan sak som krigskonjunkturskatten i fråga om skogsbruket har motverkat vedhugningen i hög grad, åtminstone i de trakter, som jag känner till. Det kom ut rykten, som medförde, att folk fick den uppfattningen, att krigskonjunkturskatten skulle komma att drabba varje skogsägare. Som bekant träffar den ju endast ett litet antal. I varje fall medförde dessa rykten, att en hel del direkt slutade upp med vedavverkningen under vintern, och de ha, såvitt jag vet, icke satt i gång på nytt. Sådana åtgärder, som direkt oroa och som jag håller före icke ge så värst mycket i ekonomiskt utbyte, borde undvikas, och skogsägarna borde få arbeta i fred. Vi skola väl försöka und-vika att på nytt komma i den situation, i vilken vi voro i fjol vinter, att i vårt bränserika land de som bo i städer och samhällen fingo frysa över hövan.

Anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m.
(Forts.)

Lugn och arbetsro äro vad skogsägarna behöva. Sedan må man överväga, huruvida skogsägarnas organisationer skola ha hand om all vedhandel eller om en del därav skall överlätas åt enskilda liksom tidigare har varit fallet.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag beklagar, att jag på grund av andra angelägenheter icke har kunnat vara inne och följa debatten i alla dess skiftningar, men under den tid som jag hört överläggningen har jag fått ett ganska starkt intryck av de framstötare, som från olika håll ha gjorts för att söka få till stånd en annan och långt mera förhärskande ställning för skogsägareföreningarna på vedhandelns område, och som jag inte kan uppfatta annat än som ett försök att ge skogsägareföreningarna ensamrätt till veddistributionen. Det är väl egentligen detta, som väsentligen ligger bakom denna redan ganska utdragna debatt. Jag skall icke söka driva någon mening, som jag vill stödja med personlig erfarenhet. Sådana erfarenheter kunna helt visst vara mycket skiftande. Jag skall i stället be att få anföra ett omdöme om skogsägareföreningarnas verksamhet, som jag har hört från det mest auktoritativa håll. Jag kan nämna, att jag hörde det vid en föredragning i krisrevisionen. Det angavs därvid såsom en erfarenhet av denna verksamhet, att skogsägareföreningarna icke på ett tillfredsställande sätt ha kunnat fylla sin funktion, såsom man hade hoppats och väntat, och att det alltså blivit en missräkning. Det är det omdöme, som jag där hörde. För egen del kan jag icke avge något generellt omdöme, men jag måste tro, att detta omdöme från det håll, som det kom ifrån, var riktigt.

Om det nu förhåller sig på det sättet, så förefaller det rätt egendomligt, att man från skogsägareföreningshåll skall med all makt driva den meningen, att nu bör denna organisation utrustas med alldeles särskilda befogenheter, så att ingen annan skogsägare skall på det sätt, som av ålder varit vanligt, få distribuera ved, även om han gör det på det mest lojala sätt. Det är detta, som jag finner vara egendomligt. Det förefaller mig, som om de framstötare, som här ha gjorts, lämpligen måhända borde ha föregåtts av en viss självvransakan. Hade så skett, kanhända man hade dämpat tonen en liten smula. För min del tror jag, att Kungl. Maj:t och de myndigheter, som ha att taga denna sak under övervägande, böra göra det med all möjlig försiktighet och taga hänsyn till den gamla erfarenhet, som vi ha från olika områden, att monopolbildningar icke framskapa god tillgång på de varor, som man behöver, och icke heller åstadkomma väl avvägda och skäligen varupriser.

Jag ber att få vidhålla det yrkande, som jag förut har ställt om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Jonsson** i Skedsbygd erhöll ordet för kort genmäle och yttrade: Herr vice talman! Jag kunde icke underlåta att begära ordet på nytt, när jag hörde herr Persson i Falla. Jag kan icke förstå var han har fått den uppfattningen, att skogsägareföreningarna skulle eftersträva något monopol, vilket han ville varna för. Vad vi eftersträva är sådana arbetsförhållanden, att vi förmå fullgöra vår skyldighet. Jag har sagt, att jag anser, att utan skogsägareföreningarna hade det icke varit möjligt att ordna bränsleförsörjningen på det sätt, som har skett. Jag har fått instämmande från konsumenthåll, där man har betygat, att så är fallet. Då säger herr Persson i Falla trots allt, att skogsägareföreningarna icke ha kunnat fylla sin uppgift. Kanske herr Persson i Falla syftar på ett visst fall, då det gjordes vissa anmärkningar mot en skogsägareförenings sätt att handha statsmedel. I så fall vill

Anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m.
(Forts.)

jag säga herr Persson i Falla, att den saken har blivit klarlagd, och att det har visat sig, att det icke fanns någon grund för denna anmärkning.

Jag har förut i dag pekat på de oerhörda svårigheter, som det mött för skogsägareföreningarna att ställa sig till efterrättelse de lånevillkor, som varit förknippade med denna förmedling. Jag har icke med mina inlägg syftat till att söka åstadkomma monopol för skogsägareföreningarna utan har syftat till att åstadkomma sådana arbetsförhållanden, att vi kunna fortsätta att fylla vår uppgift i denna ganska brydsamma situation.

Herr Persson i Falla, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse, att herr Jonsson i Skedsbygd icke på något sätt eftersträvar ett distributionsmonopol för skogsägareföreningarna. Det var roligt att höra det. Jag har emellertid mycket svårt att se vad man syftar till i de olika anföranden, som ha gått på samma linje som herr Jonssons i Skedsbygd, om det icke var ett sådant monopol, som man ville ha. Nu säger herr Jonsson i Skedsbygd, att man vill ha sådana arbetsförhållanden, att man verkligen kan fullgöra sin uppgift. Jag skall då be att till herr Jonsson i Skedsbygd få framställa en enkel fråga: Vilken ställning för skogsägareföreningarna är det, som herr Jonsson i Skedsbygd egentligen eftersträvar? Jag skulle önska, att han ville konkretisera litet närmare vad det är, som man vill ha, om man icke vill ha monopol, så att vi verkligen kunna bedöma den saken något bättre än man kan genom att höra allmänna och obestämda talesätt.

Härpå yttrade:

Herr Johansson i Kalmar: Herr talman! Jag tvingades att åter begära ordet i anledning av herr Jonssons i Skedsbygd erinran mot mig att vad jag sade skulle vara riktat mot skogsägareföreningarna. Såvitt jag kan erinra mig nämnde jag icke med något ord skogsägareföreningarnas medverkan i vedavverkningen. Jag förstår icke, att man på det hållet har så ömma liktorner, om jag så får uttrycka mig, att man tar allt som yttras såsom kritik mot skogsägareföreningarna. Tvärtom måste jag säga, att i den kristidsstyrelse, som jag tillhör, finns en representant för skogsägareföreningen, och att samarbetet mellan honom och övriga ledamöter är mycket gott. För min del har jag därför ingen som helst anmärkning att göra på det hållet.

Jag har icke heller klandrat statens järnvägar för att de, när det icke finns möjlighet att köpa kol, försöka köpa ved för att på det sättet hålla kommunikationerna i gång. Vad jag däremot gjort anmärkning på är, att man därvid har betalt mera än de av statsmakterna för orten fastställda priserna. Det är detta, som kristidsstyrelsen i vår länsdel har ansett vara oriktigt. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till det cirkulär, som utgivits av statens bränslekommission och som just behandlar frågan om inköp av vedbränsle för industrier och järnvägar. Det heter där bland annat, att man skall tillse, att industriens och järnvägars vedinköp icke företas så, att tillgången på ved för täckande av tätorternas behov av hushållsved äventyras. Efter vår uppfattning har emellertid detta skett därigenom, att statens järnvägar betalat mellan 3 och 5 kronor per kubikmeter mera för veden än de priser, som äro fastställda för orterna i fråga.

För att undvika missförstånd vill jag lämna den upplysningen, att det icke är skogsägareföreningen, som i detta fall slutit avtal med statens järnvägar om denna leverans, utan det är två enskilda vedhandlare som ha gjort

Anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m.
(Forts.)

kontrakt om denna försäljning till statens järnvägar. Kristidsstyrelsen har också gjort anmälan till bränslekommissionen och till statens priskontrollnämnd i detta ärende.

Herr **Andersson** i Vigelsbo: Herr talman! Min personliga uppfattning är icke den, att skogsägareföreningarna här skulle kräva ett monopol. Vad de kräva är i stället likställighet på vedhandelns område, så att icke de, som nu sälja sitt bränsle genom skogsägarnas organisationer, ensamma skola vara underkastade kontroll, under det att vedhandeln på andra områden släppes lös och man där kan handla praktiskt taget efter gottfinnande och ta vilka priser som helst. Jag menar, att kontroll måste sättas in och effektiviseras på sådant sätt, att de betryggande priser, som fastställas för veden, också skola hållas lika av alla, så att man får ett likartat prisläge över hela marknaden.

Nu säger herr Persson i Falla, att skogsägarnas organisationer vidlådas av brister. Det äro vi alla medvetna om, men vi äro också medvetna om, att under de sista dagarna mycket radikala åtgärder ha vidtagits för att avhjälpa de organisatoriska brister, som kunna föreligga.

Man kan många gånger ha förvånat sig över de brister, som förelegat inom skogsägarnas organisationer, och över dessa organisationers ineffektivitet, men när man får höra, att det inom skogsägareföreningarna finns medlemmar, som kunna ge uttryck för sådana synpunkter som medlemmen Pettersson i Hällbacken här har fört fram, då får man, herr Persson i Falla, icke förvåna sig över, att organisationen varit dålig.

Herr **Strindlund**: Herr talman! Jag begärde ordet, när jag hörde herr Perssons i Falla verkligt lömska och fula angrepp på våra skogsägareföreningar, vilket angrepp jag ber att bestämt få tillbakavisa i den form, som de här framfördes. Jag känner för min del skogsägareföreningarna ganska väl — icke minst har jag haft att göra med dem såsom ledamot av lantbruksförbundets styrelse. Jag anser det icke riktigt att i riksdagens andra kammars protokoll införa ett referat av ett uttalande inom en mycket auktoritativ myndighet, nämligen statens krisrevision, om att skogsägareföreningarna icke på ett tillfredsställande sätt skulle ha fyllt sin uppgift. Jag skall icke bestrida, att vissa skogsägareföreningar för närvarande äro svaga i förhållande till de uppgifter, som man ställt på dem, men jag vill bestämt protestera emot, att de på detta sätt angripas generellt och utan att det ens anges, vari anmärkningen består, och utan att de lämnas möjlighet att på något som helst sätt försvara sig. Jag skulle vilja anhålla, att herr Persson i Falla av ren anständighet ville återtaga denna verkligt grava anmärkning mot en av våra jordbruksorganisationer, som håller på att arbeta sig fram under mycket svåra förhållanden. För övrigt borde för det första angivas vilka uppgifter man lagt på dessa föreningar och för det andra vilka uppgifter de ha åtagit sig, innan man kommer med en så grav och för övrigt ful anmärkning som att de icke på ett tillfredsställande sätt kunnat fylla sin funktion.

Till herr Johansson i Kalmar, som här gjorde anmärkning på vissa av statens järnvägars vedinköp, vilka som han själv nämnde blivit föremål för anmälan, vill jag nämna att bränslekommissionen har trätt i förbindelse med järnvägsstyrelsen, och att dess uppköp nu ske i samråd med bränslekommissionens vedavdelning. Jag tror därför, att man icke numera kan göra någon anmärkning mot deras sätt att handha sina vedinköp.

Anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m.
(Forts.)

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Herr Persson i Falla riktade en direkt fråga till mig om vad det var jag avsåg. Jag avsåg sådana arbetsförhållanden för skogsägareföreningarna, att de kunna fylla den uppgift, som de ha åtagit sig.

Till herr Johansson i Kalmar vill jag säga, att han just anförde ett exempel på hurusom priserna sättas högre vid sidan om skogsägareföreningarna. Det är just detta, som man vill motverka. Vi ha för vår del försökt lojalt ställa oss gällande bestämmelser till efterrättelse. Vill då herr Persson i Falla, att vi skola använda samma metoder, att vi med det grepp, som vi ha på vedhandeln, skola driva priserna i höjden och konkurrera med de enskilda veduppköparna? Det blir nämligen förhållandet, om vi icke kunna få sådana arbetsförhållanden, som vi kunna arbeta under. Vi ha under föregående år förlorat pengar i stor utsträckning inom de skogsägareföreningar, som ha över-skottsved och ligga långt från konsumtionsorterna. Det är detta, som vi icke vilja fortsätta med.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Om det gäller ett område, där skogarna ligga rätt hopträngda med industrier placerade här och var, så att omkostnaderna för körningen bli någorlunda likartade, kan man nog rent teoretiskt resonera på det sätt, som herr Andersson i Vigelsbo och någon annan gör, och tro, att skogsägareföreningen skall kunna bemästra saken, men om man, herr talman, tänker på hur det i själva verket förhåller sig med de stora avstånd, som finnas i vissa län, och med svårigheterna att få ut ungefär procentuellt lika mycket från de olika delarna, så förstår man, att man icke kan göra skogsägareföreningarna någon större tjänst än att bestämma, att de helt skola ha hand om försäljningen av vedbränsle. Något sådant skulle, höll jag på att säga, resultera i en ända med förskräckelse. Det skulle resultera i att man icke kunde bemästra förhållandena.

Det är en annan sak, som jag vill föra på tal, herr talman, och det är att vi säkerligen inte kunna få bolagen att låta allt det vedbränsle, som kommer från deras skogar, passera skogsägareföreningarna; på det sättet skulle man kunna bli utan bränsle i stora delar av landet.

Vi kunna inte tvinga en skogsägare — det skulle nog bli fråga om tvång i ordets egentliga bemärkelse — att låta hela sin bränsleproduktion passera skogsägareföreningen eller ett monopolföretag och inte kunna sälja litet ved direkt till sin granne.

Jag vill säga till herr Andersson i Vigelsbo, som nu tagit tillbaka vad han sade i debattens början, då kammen svällde på honom, att jag har inte eftersträvat annat än att vi skulle få kontroll på att det inte sker någon oskäligen fördyring av brännveden och att den, som gör sig skyldig till att försöka fördyra varan, blir ställd till ansvar därför. Jag anser således, att i den mån skogsägareföreningarna bemästra situationen, skola vi låta dem få göra sitt bästa.

Eftersom herr Andersson i Vigelsbo nu begärde ordet, skulle jag också, med anledning av vad han sade om att skogsägareföreningarna endast önska få samma rätt som andra, vilja fråga honom: ha inte skogsägareföreningarna redan nu samma rätt som alla andra? Åtminstone har jag inte för min del kunnat finna annat. Skogsägareföreningarna fylla en betydande uppgift på detta område, men därför kunna de inte ta hand om hela vedhandeln i landet. Det är en sådan monopolisering, som det gäller att slå vakt emot.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Det var ju rätt egendomligt att se och höra en person i herr Strindlunds ställning uppträda på det sätt, som han nyss

Anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m.
(Forts.)

gjort här i kammaren. Jag vill säga herr Strindlund, att hans många häftiga ord markera ingen styrka, utan en svaghet och en alldeles uppenbar sådan. Om icke denna svaghet hade funnits och herr Strindlund icke hade känt den, skulle han inte ha uppträtt så obalanserat, som han nyss gjorde, utan yttrat sig på ett betydligt lugnare sätt.

Tydiligen missuppfattade herr Strindlund något mitt yttrande. Han säger, att jag skulle ha stött mig på ett uttalande av krisrevisionen. Men krisrevisionen har inte gjort något uttalande, utan jag refererade endast — såsom jag också underströk — ett uttalande från det mest auktoritativa håll, vilket gjorts vid en föredragning inom krisrevisionen, och det är ju någonting annat.

Herr Strindlund uppmanar mig att återtaga mina, såsom han säger, lömska och fula beskyllningar. Jag har inte riktat några vare sig lömska eller fula beskyllningar mot skogsägareföreningarna. Jag har refererat ett uttalande och ingenting annat. Men att göra ett sådant objektivt referat är tydligen ett så svårt brott, att herr Strindlund kommer fullkomligt ur balans. I själva verket är det väl så, att om det skulle vara fråga om att återtaga sina uttalanden här i debatten, herr Strindlund borde stå närmast till att göra det. Han riktade ju ett mycket starkt personligt angrepp mot mig, vilket inte har någon som helst grund. Jag förstår mycket väl vad som ligger bakom, nämligen den svaghet han känner och att han blivit besvårad av de fakta, som framförts, men det berättigar honom icke till sådana personliga angrepp, som han här tillåtit sig göra mot mig.

Beträffande herr Jonssons i Skedsbygd anförande vill jag säga, att jag fortfarande mycket tacksamt annoterar att han icke önskar ett vedhandelsmonopol för närvarande. Men det var ju om en annan och mera dominerande ställning för skogsägareföreningarna på vedmarknaden som debatten här under sitt tidigare skede väsentligen rörde sig. Jag kan icke finna någon mening i herrarnas uttalanden, om man icke önskar driva fram ett monopol i fråga om veddistributionen. Nu har man emellertid, såsom herr Pettersson i Hällbacken nyss sade, dragit in tentaklerna och försäkrar från olika håll — även herr Andersson i Vigelsbo gjorde det — att man för all del icke vill ha något monopol, utan att man endast önskar få ordnade förhållanden. Ja, det är nog ingen, som har någonting emot att det blir ordnade förhållanden härvidlag. Det förefaller mig således, som om vi till sist skulle komma ganska bra överens, och då har ju inte debatten här varit alldeles överflödig.

Herr Liedberg: Herr talman! Jag kan icke underlåta att knyta några kritiska reflexioner till det uttalande, som i herr Perssons i Falla närvaro gjorts inom krisrevisionen och som han säger sig endast ha objektivt refererat. Det är ju möjligt att så är fallet — därom vill jag inte uttala mig — men jag måste å andra sidan säga herr Persson i Falla, att hans referat gav mig ett mycket bestämt intryck av att han tillmätte detta omdöme ett mycket starkt vitsord.

Jag har för min personliga del ett behov av att framhålla, att det förefaller mig finnas alldeles tillräckligt många och starka vittnesmål om att skogsägareföreningarna gjort goda och lojala insatser härvidlag. Jag kan inte undgå att tro, att om dessa vedförsäljningar under nuvarande förhållanden fortfarande varit fördelade på de tusen, eller kanske rättare tiotusen och en händerna i stället för att, såsom nu enligt mitt förmenande lyckligtvis är fallet, så många små och medelstora skogsägare äro organiserade och kunna göra gemensamma utbud i marknaden, då hade det helt enkelt varit kaos på detta område.

Jag tycker att det är synd, om herr Perssons i Falla i och för sig naturligt-

Anslag till statliga åtgärder för tryggnad av vedproduktionen m. m.
(Forts.)

vis mycket aktningvärda kamp mot monopoltendenser överhuvud taget skall här i kammaren komma till uttryck på ett sådant sätt, att det i alla fall kan tolkas såsom ett angrepp mot skogsägareföreningarna. Jag vill bestämt säga ifrån att jag icke på något som helst sätt kan följa honom i den tankegången. Jag har för min del när det gäller de landamären, där jag hör hemma, icke märkt någon avsikt från skogsägareföreningen att tillvälla sig monopol över vedhandeln. Själv hör jag till skogsägareföreningen. Jag är medelstor eller kanske mindre skogsägare, såsom ju de flesta äro. Det är givet, att det även finns skogsägare av en helt annan storleksordning, vilka både ha försäljningsorganisation och annat och som icke ha behov av att ansluta sig till en skogsägareförening, men detta gäller sannerligen icke flertalet jordbrukare eller skogsägare.

Jag kan således inte finna något som helst fog för de av herr Persson i Falla framförda farhågorna i detta sammanhang.

Herr Thorell: Herr talman! Jag skall be att få fortsätta där herr Liedberg slutade. Jag kan i stort sett instämma i vad han sade, och jag skall bara tillägga, att det förvånar mig mycket att en man i herr Perssons ställning och med hans erfarenhet på många av livets områden skickar ut ett sådant påstående, som han här gjort beträffande skogsägareföreningarna, baserat på så lösa grunder som ett uttalande av en enskild person vid ett sammanträde. Det verkar, som om herr Persson själv inte hade kunnat bilda sig något vidare omdöme om saken, utan stöder sig uteslutande på detta uttalande.

Jag vill också för min del taga avstånd från uttalandet i fråga, och jag skall i samband därmed be att få citera en del av vad som säges i den senaste årsberättelsen för den organisation, som här närmast är berörd, nämligen Sveriges skogsägareföreningars riksförbund. Det kanske kan ge herr Persson upplysning om varför det inte alltid gått så bra att ordna vedhandeln. Jag tycker dock, att det varit mer honnett av herr Persson att själv taga reda på, om orsaken verkligen var den, som den uppgivna personen påstått. Riksförbundet skriver sålunda bl. a. — jag vill förutskicka att jag tycker i allmänhet inte om långa citat, och jag ber kammaren om ursäkt, om jag nu själv en gång syndar i det avseendet: »Med stöd av prisregleringslagen av den 8 december 1939 fastställde Kungl. Maj:t den 31 maj 1940 normalpriser å vissa vedsortiment och förordnade jämväl den 2 juli 1940 om viss begränsning i rätt att idka handel med sådan ved. Det skulle därvid tillkomma alla, som ville driva handel med ved, att med statens bränslekommission teckna förbindelse och under bötesrisk förbinda sig att hålla vissa fastställda återförsäljarepriser. — — — Riksförbundet tecknade å sina medlemmars vägnar den 27 juni 1940 ett sådant avtal med statens bränslekommission för att i varje fall visa sin lojalitet och sin vilja att bidraga till en bättre tingens ordning. Tyvärr besannades riksförbundets farhågor mycket snart, och genom den panikartade efterfrågan å gengasved och gengaskol under hösten rycktes hela vedmarknaden hastigt sönder. En bidragande orsak var, att ett alltför stort antal nya vedhandlare, som utan åtskillnad av myndigheterna auktoriserats, gingo i marknaden. Frånvaron av effektiv kontroll över prisbestämmelsernas efterlevnad gjorde även, att ej auktoriserade 'vedhandlare' fingo allt för obehindrat fortsätta sin verksamhet. Dessa avvikelser från en ordnad och lojal vedhandel ryckte undan förutsättningarna för fullföljandet av vedhandeln ordnande enligt de utstakade linjerna. För skogsägareföreningarna, som blevo bundna genom avtalet med bränslekommissionen av den 27 juni 1940, kom underlåtenheten från myndigheternas sida att beivra olaga handel och prisförskjutningar att innebära oer-

Anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m.
(Forts.)

hörda påfrestningar och försatte föreningarna i en svår mellanställning med för deras lojala verksamhet farliga konsekvenser. Skogsägare, som med föreningarna kontrakterat sina vedleveranser till av statsmakterna fastställda priser, frestades att bryta sina kontrakt och överlåta sin ved till uppköpare, som lockade med olagliga överpriser. I sådana fall, där föreningarna utlämnat förskottslikvider till dessa skogsägare och baserat sina försäljningar på deras kontrakterade kvantiteter, har givetvis den oreda, som tillskapats genom den bristande respekten för lagar och förordningar, icke endast åstadkommit för föreningarna ekonomiskt vanskliga situationer utan även hos dem skapat en viss olust för vedengagemangen. Kan icke en förbättring i det kaotiska tillståndet ske genom myndigheternas effektiva ingripande, torde en prolongering av förut nämnda avtal från skogsägareföreningarnas sida tarva en grundlig eftertanke.»

Så ligger saken till, herr Persson i Falla. Jag tycker verkligen, att herr Persson borde ha tänkt en liten smula även på den sidan av saken och inte bara på lösa grunder här i kammaren skickat ut ett sådant påstående, som han gjort.

Jag skall inte, herr talman, förlänga denna enligt mitt förmenande redan tillräckligt långa debatt. Jag har endast velat begagna tillfället att få detta uttalande av skogsägareföreningarnas riksförbund fogat till protokollet.

Herr **Eriksson** i Frägsta: Herr talman! Detta ärende börjar ju nu att bli mer än tillräckligt diskuterat, men att jag ändå vill säga några ord beror på att jag tycker, att man alldeles i onödan dragit in skogsägareföreningarna i debatten och talat om monopol från deras sida.

Ser man på möjligheterna att i praktiken genomföra ett vedhandelsmonopol för skogsägarna här i landet, skall man finna att detta är alldeles uteslutet. Det finns ju mycket betydande innehav av skogar både hos staten och de stora bolagen, och skogsägareföreningarna ha ingen annan uppgift än att samla de mindre skogsägarna och genom gemensamma utbud försöka rationalisera virkeshandeln. Vad vedhandeln beträffar, ha skogsägareföreningarna tidigare varit och äro förmodligen fortfarande icke så förtjusta i den sortens affärer. Det är nämligen mycket svårt att i större utsträckning organisera vedhandeln, och jag tror därför att skogsägareföreningarna skulle vara glada att slippa detta. De ha emellertid faktiskt fattat det som en samhällssolidarisk handling att söka biträda statsmakterna, när det varit fråga om att förse landet med bränsle, och ha även lyckats i stor utsträckning tack vare organisationen. Jag vill dock framhålla, att det nog är litet olika härvidlag i skilda delar av landet. I de delar, där föreningarna arbeta bra och ha lämpliga krafter, som sköta om det hela, har man emellertid fått utmärkta resultat, då det gällt att organisera virkeshandeln och handeln med brännved.

Jag tycker sålunda, att det är fullkomligt oriktigt att riksdagen på detta sätt skall debattera skogsägareföreningarnas verksamhet. Vilka möjligheter skulle egentligen skogsägarna ha, även om de finge hand om alla landets skogar — för att nu utsträcka tankegången — att tillämpa monopol tendenser, när statsmakterna ha helt i sin hand att bestämma priserna? Det är ju icke skogsägareföreningarna som besluta beträffande avverkning och prissättning, utan varje skogsägare får av myndigheterna ett föreläggande att hugga ett visst kvantum ved i förhållande till skogsbeståndet, och man får inte taga betalt hur som helst för veden, utan den skall säljas till vissa priser fritt bilväg.

Jag tycker, att det i debatten om det föreliggande utskottsforslaget kommit in så många moment, som inte alls höra hemma där. Sådana resonemang, som

Anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m.
(Forts.)

man här fört, skulle ju kunna komma till stånd mycket ofta här i riksdagen, då det föreligger frågor som beröra t. ex. fackföreningsrörelsen eller jordbrukets ekonomiska föreningar eller organiserad samverkan på andra områden. Men just omkring denna mindre betydelsefulla fråga har det uppstått en tämligen överflödigt debatt. Det kan ju dock icke förnekas, att skogsägareföreningarna ha stor betydelse och att de utträttat mycket gott.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till utskottets förslag.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord till min ärade vän herr Liedberg, inte så mycket på grund av vad han här direkt yttrade, ty han var utomordentligt försiktig i sitt uttalande, utan mera på grund av vad jag tyckte skymtade fram bakom vad han hade att säga.

Herr Liedberg menade, att jag riktat ett olämpligt angrepp mot skogsägareföreningarna — han sade, att mitt yttrande kunde i varje fall uppfattas på det sättet. Ja, det kan uppfattas på många sätt och det kan refereras på många sätt. När herr Strindlund exempelvis talar om lömska och fula beskyllningar från min sida, förstår man att ett yttrande kan uppfattas och refereras nästan hur som helst.

Det har inte varit min avsikt att här stiga upp och angripa skogsägareföreningarna. Jag hade inte tänkt att det skulle bli någon debatt i denna fråga, och finner den ganska onödig. Anledningen till att jag ändå yttrat mig var, att det i debattens tidigare skede mycket bittert och ihållande framfördes klagomål över att skogsägareföreningarna icke från statens sida erhöilo den ställning på vedmarknaden som de rättvisligen kunde göra anspråk på och krävdes en ställning för dessa organisationer, som jag inte kunde uppfatta på annat sätt än som ett försök att åstadkomma ensamrätt till veddistributionen för skogsägareföreningarna. Jag har, som sagt, inte kunnat uppfatta uttalandena på annat sätt, och jag vet att en stor del av kammarens ledamöter ha uppfattat dem på samma sätt. Nu har det ju gjorts en korrigerig av dessa uttalanden. Man säger, att det inte är något monopol som man vill ha, utan att man endast önskar vissa kontrollåtgärder. Det är ju tacknämligt, att man verkligen gjort en sådan modifikation och justering. Men i debattens början fördes dock av medlemmar av kammaren, vilka såvitt jag vet äro direkt bundna till skogsägareföreningarna, argumenteringen på ett annat sätt. Och denna argumentering var så intensiv och ihållande och kom från sådant håll, att jag måste uppfatta det hela såsom en organiserad framstöt i syfte att bereda vägen för en ensamrätt åt skogsägareföreningarna. Det var då, som jag ansåg att det kunde vara skäligt att referera ett uttalande, från det mest auktoritativa håll. Men jag har fullt objektivt refererat detta uttalande, och det är fullkomligt obegripligt, att man skall reagera mot detta på det häftiga sätt som man här gjort. Jag säger än en gång, att den reaktionen markerar ingen styrka, utan den markerar en svaghet.

Vad slutligen herr Thorells anförande och hans långa uppläsning beträffar, tror jag att jag saklöst kan lämna det åt sitt värde.

Herr Strindlund: Herr talman! Jag tillåter mig återföra i minnet något av vad herr Persson i Falla först yttrade. Han refererade, som han även själv sade i sitt senare anförande, ett uttalande från mycket auktoritativt håll, där bland annat sagts, att skogsägareföreningarna icke på ett tillfredsställande sätt skött sin uppgift. Han tillade, att han själv icke gjort något uttalande. Jag vände mig mot att ett sådant generellt uttalande göres och sedan står i protokollet utan att vederbörande som drabbas av de gjorda anmärkningarna vare sig haft tillfälle att få reda på vad dessa gällde eller fått tillfälle att försvara

Anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m.

(Forts.)

sig mot desamma. Det uttalande jag då gjorde står jag för. Jag gjorde det icke därför att jag kände någon svaghet i anledning av de fakta som framförts. Jag hörde nämligen icke att några fakta framfördes, när anmärkningen anfördes till protokollet.

Herr Liedberg: Herr talman! Det var med stor tillfredsställelse jag hörde herr Persson i Falla deklarerera, att han blivit missförstådd, om hans uttalande tolkades såsom ett angrepp mot skogsägareföreningarna. Men när han nu återigen refererat till detta famösa auktoritativa uttalande inom krisrevisionen, måste jag säga, att jag alltid med ett auktoritativt uttalande har sammanställt begreppet ett riktigt och rättvist uttalande, och jag kan för min del icke finna, att detta »auktoritativa» uttalande därvidlag fyller måttet.

Herr Jonsson i Skedsbygd: Herr talman! Jag skall icke draga ut debatten längre. Jag nöjer mig med att konstatera, att denna debatt blivit så lång som den blivit genom herr Perssons i Falla nu erkända oförmåga att fatta vad en talare säger.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till besparingsberedningen;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kostnader för årlig taxering för budgetåret 1941/42 jämte en i ämnet väckt motion;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till allmänna barnhuset; och

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för postverkets räkning av fastigheter i Karlskrona.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 24, i anledning av väckta motioner rörande beskattningsmyndigheternas sammansättning och verksamhet m. m.; och anförde därvid:

Herr Liedberg: Herr talman! Vi ha, ett par motionärer i denna kammare liksom också en motionär i första kammaren, fäst uppmärksamheten på vissa olägenheter som vidlåda taxeringsförfarandet överhuvud taget. Om jag nu begärt ordet och tar kammarens uppmärksamhet i anspråk — som jag hoppas, icke alltför länge — så är det icke därför att jag och min medmotionär icke skulle ha anledning att känna en ganska stor tacksamhet mot utskottet för det sätt på vilket det har behandlat de av oss framförda spörsmålen. Det är ju tvärtom så, att utskottet i ganska stor utsträckning tillmötesgått våra synpunkter, och därom bär också betänkandet vittne. Men, herr talman, jag kan likväl icke underlåta att med några ord beröra ett par frågor, ett par uttalanden som gjorts och även i någon mån utskottets motivering.

Våra anmärkningar hänföra sig huvudsakligen till tre olika avsnitt. Först och främst ha vi vänt oss mot den långsamma behandling som besvärsmål i beskattningsärenden bli utsatta för, den långa tid det tar, innan ett sådant ären-

*Beskattnings-
myndigheter-
nas sammansättning och
verksamhet
m. m.*

Beskattningsmyndigheternas sammansättning och verksamhet m. m. (Forts.) de kommer till kammarrätten från länsstyrelsen, och den långa tid det sedan ligger i de högsta instanserna. Det har förefallit oss och vi ha också påtalat, att de fiskaliska synpunkterna i så hög grad dominerat arbetet, att dessa olika instanser ha underlåtit att intressera sig för den utredning i sak som kunde vinnas, en utredning som kunde ske antingen skriftligt eller framför allt muntligt, vilket senare förfarande, tycker man, i högre grad borde komma till användning. Slutligen ha vi ifrågasatt, huruvida man icke skulle kunna få bort det, man skulle kunna säga, verkliga kineseri som många gånger karakteriserat ett beskattningsärendes behandling och huruvida det icke kunde ställas anspråk på något större kunskaper i bokföring, balansteknik och näringslivets problem överhuvud taget hos de i och för sig naturligtvis mycket framstående och dugliga jurister, som sitta i de högre instanserna.

Vad beträffar den första frågan, tidsutdräkten, ha ju riksdagens revisorer upprepade gånger, senast 1938, 1939 och 1940, påtalat detta förhållande och även anmärkt på att deras tidigare uttalanden icke ha blivit beaktade. I detta fall föreslår utskottet en mycket värdefull reform, nämligen att taxeringsförordningens § 122 skulle omarbetas, så att länsstyrelserna skulle före utgången av juni månad året närmast efter taxeringsåret avlämna handlingarna i beskattningsärenden till kammarrätten. Förut har dylik skyldighet att avlämna handlingarna endast hänfört sig till fastighetstaxeringsärenden, för vilka handlingarna skulle avlämnas före utgången av april. Såsom framgår av yttrandet som refereras av utskottet, särskilt det från kammarrätten, är det ju lyckligtvis så, att arbetsbalansen faktiskt förbättrats. Det gäller i hög grad kammarrätten och väl i viss mån även regeringsrätten. Men det kan icke hjälpas, att det likväl icke är bra som det är. Det är ju ofta en oskäligt lång tid — i alla händelser måste den förefalla den det gäller oskäligt — som förflyter, innan ett besvärärende blir avgjort, och denna långa tidrymd är ju ur många synpunkter mycket oläglig och besvärlig för den enskilde. Vederbörande kan t. ex. komma att ligga ute med mycket stora skattebelopp i årtal utan vetskap om att det är någon restitution att vinna.

Nu har kammarrätten uttalat sig ganska positivt i sitt yttrande, bl. a. på så sätt, att man sagt, att den utredning som tidigare varit i gång inom ämbetsverket har väckts till liv och den tidigare förda diskussionen om en partiell omorganisation av verket åter upptagits. Man uttalar sig också ganska optimistiskt. Man hyser förhoppning om att vid den antydda omorganisationen ytterligare snabbhet i handläggningen av ärendena skulle kunna vinnas. Jag vill för min del endast understryka angelägenheten av att utredningen inom verket snarast möjligt måtte leda till resultat!

Den andra saken, som vi påtalat, det är, att det förefaller oss, såsom jag inledningsvis nämnde, som om de fiskaliska synpunkterna dominerade över intresset av att komma fram till den mesta möjliga materiella rättvisa. Detta säger jag icke alls som någon sorts anklagelse eller insinuation mot vederbörande verk och deras tjänstemän, utan det är helt enkelt så, att arbetsformerna blivit av sådan art. Vi ha förmenat, att icke bara skriftliga förklaringar skulle i större utsträckning kunna tillämpas utan att även ett muntligt förfarande skulle kunna vara till fördel, inte bara för utredningen av ärendena i och för sig utan även för deras snabbare avgörande, om man överhuvud taget vill intressera sig för den saken och om man vill främja en sådan utveckling. Kammarrätten är ju litet tveksam på den punkten. Kammarrätten tycks ha den uppfattningen, att det mycket lätt skulle kunna bli en tidsutdräkt i stället för motsatsen. Då tänker nog kammarrätten mera på de skriftliga förfrågningarna och deras besvarande. Men trots detta säger kammarrätten, att det synes ej uteslutet, att muntliga förhör med parterna skulle kunna anställas genom lokala organ. Jag

Beskattningsmyndigheternas sammansättning och verksamhet m. m. (Forts.)
är övertygad om att många människor, som ha segslitna skattemål liggande i kammarrätten, skulle med stor tacksamhet taga tillfället i akt att resa upp till Stockholm och lägga fram sin sak och söka få den klarlagd, om tillfälle därtill erbjödes dem.

Slutligen ha vi påtalat det förhållandet, att dessa framstående skatteexperter kanske icke i allmänhet besitta den kunskap i bokföring och balansteknik som är önskvärd och även nödvändig. I detta avseende tycker jag nog, att kammarrättens invändningar äro litet svaga. Man säger, att det finns visserligen inga särskilda kompetenskrav på detta område, men att verkets yngre ledamöter eller de, som ännu icke blivit ledamöter men tjänstgöra där, genom ingående och, som det står, »småningom mångårigt sysslande med ifrågavarande ting» uppnå en betydande erfarenhet, vida värdefullare än den kunskap som en teoretisk kurs i ungdomen kunnat medföra. — Detta kan ju låta nog så bra, men om det nu är på det sättet, att ingen någonsin blir utlärd här i världen, utan att var och en som sysslar med en sak ständigt vinner ökade insikter, är det väl likväl så att han kommer fortare fram till verklig kompetens, om han har den här något lättvindigt avfärdade teoretiska utbildningen bakom sig, än om han bara »under mångårigt sysslande inom verket» skall tillägna sig förmåga och kunskaper på detta område. Detta kammarrättens yttrande tycker jag icke är riktigt tillfredsställande. Utskottet har visserligen godtagit detta resonemang, men det är framför allt på den punkten utskottsutlåtandet, som i övrigt är ganska bra, icke riktigt fyller måttet, enligt min uppfattning i alla hänseelser.

Nu måste jag säga, att kammarrätten är, som kanske tidigare nämnts, intresserad av saken, och kammarrätten tillstyrker ett bifall till vår hemställan om utredning, förutsatt att man får taga upp frågan i hela dess vidd, och jag kan icke finna annat, än att det finns fullgoda skäl härför. Nu har icke utskottet velat gå så långt, utan förmenar, att den partiella omorganisationen skulle kunna rätta till de värsta missförhållandena. Det är möjligt, att så sker. Vi få hoppas det, men i alla händelser tror jag inte för min del, att den partiella reformen inom kammarrätten kommer att klara upp *alla* de olägenheter som i närvarande stund vidlåda taxeringsförfarandet. Jag tror, att man får taga upp frågan i hela dess vidd och försöka nå fram till en reorganisation från botten upp till toppen.

Vi ha funnit det olämpligt och anmärkt på, att en ledamot av prövningsnämnden och kammarrätten tjänstgör såsom ordförande i taxeringsnämnden. Därvidlag har kammarrätten sagt, att så icke längre sker, åtminstone när det gäller ordinarie ledamöter. Det tycks icke vara fullt så klart med den saken, när det gäller icke ordinarie ledamöter. Är så fallet, bör väl även när det gäller icke ordinarie ledamöter och andra likställda ett dylikt dubbelsysslande avskaffas, d. v. s. att man först i den ena instansen sitter såsom ordförande och sedan i den närmast högre instansen sitter till doms över den lägre instansens arbete.

Det är ju att märka, att såväl krigskonjunkturskattefrågorna som omsättningsskattefrågorna efter allt att döma komma att i allra största utsträckning ytterligare betunga ifrågavarande verks arbetsbörda, och om så blir fallet, är det så mycket mera angeläget, att åtminstone den partiella reformen kommer till stånd så fort som möjligt och helst att en genomgripande reform nedifrån och uppåt icke låter vänta på sig alltför länge.

Jag kan, herr talman, naturligtvis icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan, därför att utskottet nu i viss utsträckning, och inte så litet, såväl i klämman, d. v. s. beträffande taxeringsförordningens omredigering, som också i sin motivering i mångt och mycket har gått våra synpunkter till mötes. Jag

Beskattningsmyndigheternas sammansättning och verksamhet m. m. (Forts.)
har ändock velat göra dessa uttalanden för att ge uttryck åt den meningen, att det icke kommer att räcka med vad utskottet här sagt och föreslagit.

Häruti instämde herr *Staxäng*.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Herr Liedberg har framhållit, att han på den punkt, som han kallat för den första, blivit bönhörd, men vi skilja oss kanske däri, att utskottet anser det möjligt att den partiella reformen av kammarrätten skall ge ett tillfredsställande resultat. Utskottet har understrukt att denna reform icke bara skall syfta till en snabbare process utan också till ökade garantier för beskattningsmålen riktiga avgörande.

Nu vill jag föra i erinran, att detta ärende ytterligare aktualiserats därigenom att riksdagen när det gäller omsättningsskatten skrivit, att en undersökning bör ske angående omsättningsskattenämndens inflyttande i kammarrätten på ett eller annat sätt. I ett senare utlåtande, som utskottet avger och som väl kommer till behandling om någon vecka och berör olika avskrivningsförhållanden, begär utskottet en utredning av hela detta komplex. Vi förvänta, att därigenom också skola komma fram resultat som skola medverka till att man kan nå det mål som motionärerna i här föreliggande ärende ha strävat efter.

Jag tror alltså, att motionärerna ha all anledning i detta nu att vara nöjda. Sedan få vi avvakta, vad den partiella reformen av kammarrätten kan komma att ge för resultat. Skulle vi då kunna konstatera, att det blir herr Liedberg och icke utskottet som får rätt, få vi väl ånyo taga upp denna sak till prövning för att få fram det bästa möjliga resultatet.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 14.

Föredrogos vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning av statsmedel för taxeringsarbete i Stockholms stad för tiden 1 oktober 1941—30 september 1942;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av giltighetstiden för viss tilläggstull å vadd; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 15.

Ang. avdrag vid taxering för avsättning till konjunkturinvesteringsfond. Föredrogos bevillningsutskottets betänkande, nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt rätt för svenskt aktiebolag och svensk ekonomisk förening att vid taxering till kommunal inkomstskatt samt statlig inkomst- och förmögenhetsskatt åtnjuta avdrag för avsättning till konjunkturinvesteringsfond jämte i ämnet väckta motioner.

Därvid anförde:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Detta förslag från bevillningsutskottets sida avser att möjliggöra för aktiebolag att undgå skatteplikt, genom att överföra en del av årsvinsten till en s. k. konjunkturinvesteringsfond. Jag har för min del icke ansett det vara skäligt att medgiva bolagen en sådan skatte-

Ang. avdrag vid taxering för avsättning till konjunkturinvesteringsfond.

(Forts.)

lindring, som det här är fråga om, och har därför yrkat avslag på regeringens förslag. Motiveringen för regeringens förslag anser jag vara alldeles orimlig. Enligt denna motivering skulle en sådan fondering syfta till att möjliggöra en viss byggnadsverksamhet under tider av depression och kris. I verkligheten har det visat sig, att kriser icke uppstå på grund av brist på kapital utan tvärtom på grund av överflöd av både varor och kapital. Jag erinrar bara om, hur under den stora kris, som vi genomgick i början av 1930-talet, kapitalöverflödet bland annat resulterade i en väldig räntesänkning. Jag vill minnas, att räntan under denna kris sänktes med bortåt $\frac{2}{3}$, ett typiskt bevis för det kapitalöverflöd, som uppstår i samband med en cyklisk nedgång i verksamheten. Under sådana förhållanden kan jag icke inse, att det finnes några sakliga skäl, som tala för att man skall gå in för en sådan skattebefrielse, som regeringens förslag åsyftar.

Från aktiebolagens synpunkt finns det naturligtvis mycket starka skäl att avsätta en del av de stora vinsterna till en konjunkturinvesteringsfond och använda denna för att utjämna utdelningarna under tider, när rörelse går med underskott. För inga andra skattskyldiga än aktiebolagen har på detta sätt beretts möjlighet till befrielse från skatt för inkomster, som man tjänat in men föredragat att fondera. Därtill kommer ju, att aktiebolagens rörelse under denna kris eller rättare sagt detta krig uppvisat mycket goda resultat. Jag erinrar om att, medan de svenska aktiebolagens beskattningsbara vinst under högkonjunkturperioden 1926—1930 var ungefär 450 miljoner kronor om året, så uppgick vinsten under år 1939 till 720 miljoner kronor och under år 1940 till 825 miljoner kronor. Enligt riksräkenskapsverkets beräkningar skulle den under år 1941 komma att uppgå till icke mindre än 885 miljoner kronor. En oerhörd stegring av aktiebolagens beskattningsbara vinst har alltså hittills kunnat konstateras, trots att rätt medgivits bolagen att genom avsättning till konjunkturinvesteringsfond undandraga en del av sin inkomst från beskattning. Jag kan för min del icke inse, att några sakliga skäl tala för att man skall bifalla regeringens förslag, i all synnerhet som aktiebolagen ha andra stora möjligheter att klara sig undan skatt. Jag har därför i min motion yrkat avslag på regeringens proposition.

Herr talman, under återopande av vad jag nu anfört yrkar jag avslag på utskottets förslag.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Här är endast fråga om en fortsatt tillämpning av hittills gällande bestämmelser. Det rör sig om ett led i strävandena att sätta oss i stånd att möta de påfrestningar, som krigskonjunkturen kan medföra. Jag hemställer därför om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 16.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 29, i anledning av väckta motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande motioner, avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m., nämligen:

1) de likalydande motionerna nr 99 i första kammaren av herr Bergman m. fl. och nr 137 i andra kammaren av herr Lindmark m. fl., i vilka före-

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

slagits, att riksdagen måtte besluta hemställa till Kungl. Maj:t om nödiga åtgärders vidtagande till förhindrande av fortsatt tillverkning av brännvin av ämnen användbara till livsmedel och till djurutfodring, i varje fall efter innevarande tillverkningsperiods utgång samt till ytterligare nedsättning av inbryggningsstyrkan vid tillverkning av pilsner; samt

2) de likalydande motionerna nr 100 i första kammaren av herr *Bergman m. fl.* och nr 134 i andra kammaren av herr *Lindmark m. fl.*, vari föreslagits »att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte, med den rätt som i sådant tidsläge, vari vi nu befinna oss, är lagd i dess hand, snarast vidtaga effektiva provisoriska åtgärder, som äro ägnade att i möjligaste mån avlägsna alkoholfaran från vårt folk, till gagn för folkets hälsa, ekonomi, arbetseffektivitet och försvarskraft, bland annat genom betydligt strängare ransonering än som nu tillämpas vid försäljning av spirituösa drycker».

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I:100 av herr *Bergman m. fl.* och II:134 av herr *Lindmark m. fl.*, angående effektivare åtgärder i nykterhetskänseende, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t med beaktande av vad utskottet i sin motivering anfört snarast måtte vidtaga de åtgärder i nykterhetsbefrämjande syfte, som i nuvarande läge befunnes påkallade; samt

2) att de likalydande motionerna I:99 av herr *Bergman m. fl.* och II:137 av herr *Lindmark m. fl.*, om förbud mot starka dryckers tillverkning av ämnen, som vore användbara till livsmedel och djurutfodring, samt om ytterligare nedsättning av inbryggningsstyrkan vid tillverkning av vissa malt-drycker, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Bengtsson, Ekman, Velandar, Axel Ivar Anderson, Egnell, Lövgren, Lundell* och *Henriksson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att de likalydande motionerna I:100 av herr *Bergman m. fl.* och II:134 av herr *Lindmark m. fl.*, angående effektivare åtgärder i nykterhetskänseende, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att de likalydande motionerna I:99 av herr *Bergman m. fl.* och II:137 av herr *Lindmark m. fl.*, om förbud mot starka dryckers tillverkning av ämnen, som vore användbara till livsmedel och djurutfodring, samt om ytterligare nedsättning av inbryggningsstyrkan vid tillverkning av vissa malt-drycker, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) av herr *Svensson* i *Ljungkile*, utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Lövgren: Herr talman, mina damer och herrar! Jag har vid behandlingen av dessa motioner i bevillningsutskottet ansett, att det icke fanns tillräckliga skäl för det yrkande, som bevillningsutskottets majoritet har kommit till, och följaktligen har jag förenat mig med reservanterna. Jag vill först göra den anmärkningen, att under den tid, som har gått sedan krigsutbrottet, länsstyrelserna, systembolagen och Kungl. Maj:t ha skött sig på ett sådant sätt, att det icke för riksdagen finns någon anledning att, på sätt bevillningsutskottet föreslagit i sin motivering, komma med en pekpinne. Vi veta ju, att så snart som det har varit fråga om några större militära inkallelser

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

eller det utrikespolitiska läget varit ägnat att väcka oro, så ha länsstyrelserna och systembolagen vidtagit inskränkningar i rusdryckstrafiken. Jag är övertygad om att de komma att fortsätta att sköta sig lika bra framdeles som de ha gjort hittills. Det finns alltså ingen saklig anledning att komma med de påpekanden, som gjorts i utskottets utlåtande.

Att jag förenat mig med reservanterna har berott därpå, att jag ansett hänsyn böra tagas till de erfarenheter, vi gjorde under det förra världskriget och åren närmast därefter, framförallt i början av 1920-talet. Hur mycket man än försöker att framhålla, att det här är fråga om en nykterhetsfrämjande åtgärd, så kan man icke komma ifrån att åtgärden i fråga kan få en verkan, rakt motsatt den avsedda. Under åren 1919 och 1920 skruvades spritkranarna till ganska hårt. Resultatet blev, att det uppstod en illegal trafik av mycket betydande mått. Jag behöver bara erinra om att antalet lönnbränningsmål vid våra domstolar under år 1920 var 1,635 mot 443 under år 1938. I en artikel, införd i systembolagens tidskrift nr 4 för i år, har jag funnit följande siffror, avseende de belopp, som konsumenterna under resp. år utbetalat för inköp av spritdrycker. Mot en utgift år 1940 å det till synes ansevärdiga beloppet av cirka 78 kronor per innevärdare i åldrarna över 25 år står en motsvarande utgift å hela 91 kronor år 1920. Enligt denna mera rättvisande mätare var alltså konsumentutgiften år 1940, trots de ojämförligt mycket högre rusdryckspriserna, ej mindre än 14 % lägre än år 1920. Att så varit fallet, ehuru det totala kronotalbeloppet stigit med 9 %, finner sin enkla förklaring i den omständigheten, att befolkningen i åldrarna över 25 år samtidigt ökats med i runt tal 27 %, d. v. s. ungefär tre gånger så mycket som konsumentutgiften. Det förefaller alltså, som om föga fog skulle finnas för det stundom hörda påståendet, att de höga rusdryckspriserna skulle ha bringat konsumentutgiften upp till en hittills oanad höjd.

Mina damer och herrar! År 1920 med långt lägre spritpriser och med en i kronor uttryckt nära fyra gånger högre konsumentutgift än år 1940, var antalet lönnbränningsmål vid våra domstolar nära fyra gånger högre än under år 1940. Varpå beror det? Såvitt jag förstår, så beror det på den omständigheten, att vi under 1920- och 1930-talen så småningom uppnått vad jag skulle vilja kalla en bättre ordning i fråga om rusdrycksförsäljning och rusdryckskonsumtion. Man har icke varit fullt så restriktiv som man var vid 1920-talets början. Man har sänkt den s. k. motboksåldern till 21 år, man har infört den fria försändningen eller rättare sagt utjämnat priserna för försändning, och överhuvud taget har man genom den omvandling, som rusdrycksförsäljningsmetoderna fått, kommit till ett resultat, som ur nykterhetssynpunkt sett är alldeles utmärkt. Det är det resultatet, som jag icke vill sätta i fara genom att gå in för kraftigare restriktioner än dem, vi redan ha, och som Kungl. Maj:t skärper så snart anledning därtill finns på grund av militära inkallelser eller andra omständigheter. En sak må vara aldrig så förnuftig, så är det icke sagt, att man kan få människor i allmänhet att inse, att den är förnuftig. När man införde förbudet i Finland, i Förenta Staterna, i Norge, och kanske dessutom i något annat land, då ansåg man, att det var en riktig åtgärd, men det fanns en tillräckligt stor procent av befolkningen i resp. länder, som ansåg åtgärden oriktig för att förbudet skulle få lov att upphävas inom en relativt kort tid. Kontrollstyrelsen har i sitt på sid. 19 i utskottets betänkande återgivna yttrande ett resonemang, som enligt mitt sätt att se vilar på en fullkomligt oriktig princip. Styrelsen yttrar: »Då konsumtionsnivån sjunkit med omkring 20 %, synes en ungefärligen motsvarande minskning i tilldelningarna böra äga rum. Enligt kontrollstyrelsens mening bör därför

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

den högsta tillåtna inköpskvantiteten minskas från 4 liter till 3 liter i månaden samt tilldelningar, som äro mindre än 4 liter, ungefärligen i motsvarande grad.» För några år sedan fördes här i landet en rätt hetsig debatt av den anledningen, att man inom kontrollstyrelsen och systembolagen börjat tillämpa den metoden, att, om en person icke på sin motbok tagit ut hela det kvantum, han hade rätt till, man helt enkelt satte ned hans inköpsrätt till det kvantum, som han hade visat sig vara i behov av att taga ut. Det var ju en åtgärd, som hade en effekt, rakt motsatt den, som var önskvärd ur social synpunkt, och så småningom blev kritiken emot den av kontrollstyrelsen tillämpade principen så stark, att principen måste övergivas. Så småningom kom man i stället till den uppfattningen, att man skulle vinna en nykterhetspolitisk effekt, om man i stället för att välja den princip, som jag här redogjort för, gäve vederbörande motboks innehavare rättighet att köpa in de litrar, som eljest skulle frusit inne under närmast föregående halvår. Ännu i dag vidhåller man ju, att den åtgärden var ur nykterhetspolitisk synpunkt riktig. Att man nu vill avskaffa rätten till efterhandsinköp, beror på att man tror sig ha funnit, att vid de militära inkallserna rätten till efterhandsinköp utnyttjas på ett sätt, som icke varit avsett. Men den princip, som kontrollstyrelsen lanserat i sitt yttrande (nederst på sid. 19 i utskottets betänkande) är ju analog med den princip, som riksdagen tidigare underkänt. Vad socialstyrelsens yttrande beträffar, så måste jag ju säga, att det är ganska svagt. Om kontrollstyrelsens yttrande skulle jag vilja säga, att kontrollstyrelsen med sitt resonemang borde kommit till ett avstyrkande av motionerna, medan styrelsen i stället kommit till de slutsatser, som närmare framgå av fortsättningen av styrelsens yttrande. Socialstyrelsens yttrande är oriktigt i vissa punkter. Styrelsen yttrar t. ex. på sid. 24 i utskottets betänkande: »Enligt socialstyrelsens mening har den väsentliga höjningen av spritdryckernas pris under hösten 1939 haft till följd, att motboks innehavarens ekonomiska förhållanden böra anses utgöra en viktig faktor vid fastställandet av dennes tilldelning.» Det kan jag hålla med om, men sedan fortsätter styrelsen: »Det sammanlagda priset på en månadsranson å tre liter av den billigaste brännvinsorten uppgår ju numera till inemot 30 kronor, ett belopp som utgör en kraftig avbränning på en liten inkomst.» — Ja, det är en kraftig avbränning på en liten inkomst. Men ha personer, som ha en tilldelning på tre eller fyra liter i månaden, en liten inkomst? Om jag är riktigt underrättad, är det på det sättet, att systembolagen icke giva inköpsrätt till tre eller fyra liter utan att vederbörande har en ganska god inkomst. Följaktligen hänger den sats, som socialstyrelsen uttalat, i luften; den har intet reellt underlag.

Man skall heller icke bortse från de ekonomiska konsekvenserna av ett bifall till motionärernas yrkande. Antalet motböcker med en inköpsrätt på fyra liter är ju någonting kring 212,000 eller 213,000, och sådana med en inköpsrätt på tre liter 180,000 stycken eller något däröver. Det betyder, att om man skriver ned inköpskvantum med en fjärdedel eller en tredjedel, såsom här föreslås, så skulle det väl resultera uti en minskning av statsinkomsterna på 50, kanske ända till 60 eller 70 miljoner kronor. Om jag vore fullkomligt övertygad om att denna minskning i statsinkomsterna skulle motsvaras av en ökad nykterhetseffekt, skulle jag möjligen kunna fundera på den. Men ser jag på utvecklingen under åren 1917, 1918, 1919 och 1920 och på utvecklingen i Finland, Norge och Förenta Staterna under förbudet, så kommer jag till det resultatet, att det är högst osannolikt, att man får en nykterhetseffekt, som svarar mot de minskade statsinkomsterna. Man har fastmera större anledning att frukta, att man får en illegal trafik, som gör, att dessa pengar i

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.

(Forts.)

stället glida ned i fickorna på lönnbrännare och langare av illegal sprit. Hur mycket förnufts-synpunkter man än kan anföra mot en sådan utveckling, så visar erfarenheten, att dessa förnufts-synpunkter icke accepteras av betydande grupper inom folket.

Det är mot bakgrunden av dessa ting, jag här har anfört, som jag icke har velat vara med om att skriva till Kungl. Maj:t och tillstyrka de rekommendationer, som majoriteten i bevillningsutskottet gör.

Jag skulle kanske också, innan jag slutar, be att få säga, att jag tror, att det vore högst olyckligt, om man nu skulle höja motboksåldern från 21 till 25 år. Såvitt jag förstår, har 21-årsgränsen icke medfört några olägenheter. Jag tror, att det är en klok politik, att man låter våra medborgare, när de ha blivit myndiga, vara myndiga även på detta område.

Alltså, herr talman, slutar jag med att yrka bifall till den av herr Bengtsson m. fl. vid utskottets betänkande fogade reservationen.

I detta anförande, varunder herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Lundstedt*.

Herr *Olsson* i Gävle: Herr talman! Jag skulle först vilja säga, att av den debatt som har förts, icke minst i pressen, där man försökt uttolka de olika linjerna i det föreliggande ärendet, får man det bestämda intrycket av att klyftan mellan utskottsmajoriteten och reservanterna är alldeles oerhörd. Jag kan icke heller förstå herr Lövgrens yttrande här på annat sätt än att han faktiskt ansträngde sig för att åstadkomma en klyfta, som icke existerar i verkligheten. Jag fäster kammarens uppmärksamhet därpå, att så långt som till avstyrkandet av förbudsmotionen är utskottet fullkomligt enigt.

Herr Lövgren gav här en skildring av förhållanden, som skulle växa fram, om man gjorde de rekommendationer hos Kungl. Maj:t, som bevillningsutskottet här föreslagit. Herr Lövgren talade om, hur det gått i Finland, hur det gått i Amerika o. s. v. I verkligheten är det ju på det sättet, att ingen i bevillningsutskottet ett ögonblick har reflekterat på att aktualisera frågan om förbudets genomförande. Tvärtom skriver utskottet fullkomligt enhälligt, att det förstår de synpunkter, som varit vägledande för livsmedelskommissionen. Enhälligt praktiskt taget — utom herr Svensson i Ljungskile; jag gör den reservationen — säger utskottet, att det lägger i vederbörande myndigheters hand att följa förhållandena och handla efter vad som kräves i de olika lägena. Således, hela denna skildring, som herr Lövgren ger, står i bestämd strid mot reservanternas egen reservation, som är gemensam med utskottets motivering så långt som till och med ordet »uppmärksamhet» på andra sidan. Det är icke fråga om att skapa något förbudstillstånd annat än under ett enda läge: om livsmedelsmyndigheterna och Kungl. Maj:t komma till det resultatet, att de måste skapas på grund av att annars svält skulle komma att råda i landet. Om den saken äro både utskottsmajoriteten och reservanterna fullkomligt eniga.

Då är det ju, synes det mig, egendomligt att använda en argumentation, som skulle visa upp, att om man följer utskottet så hägrar förbudstillståndet, men om man följer reservanterna äro vi borta från den saken.

Jag tycker därför, herr talman, att det är en liten smula orättvist mot reservanterna att framföra deras synpunkter på det sättet. Ty de ha liksom utskottet förklarat, att det spörsmål, som här möter oss, är ett allvarligt spörsmål, där man kan nödgas vidtaga åtgärder av ingripande art. Det som skiljer utskottsmajoriteten och utskottsminoriteten är att utskottsmajoriteten icke har ansett sig kunna komma förbi de konstateranden, som äro gjorda i ämbetsverkens

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

yttranden, framför allt i kontrollstyrelsens yttrande. Motioner ha väckts, och utskottet har haft att taga ställning till dessa motioner. Utskottet har ansett att läget krävde, att vi »den stora vägen» inhämtade de ämbetsverks, som ha kontrollen över det här området, uppfattning om läget. Och på basis av det material, som ämbetsverken presterat, har utskottets majoritet ansett det rimligt, att detta material överbringades till Kungl. Maj:t. Det är det hela och ingenting annat.

Det, som här återgives på sidan 3 ur kontrollstyrelsens yttrande framhäver dess uppfattning om vad som skulle kunna medverka till att höja vår beredskap och höja det allmänna nykterhetstillståndet ute i landet. Så har särskilt i förgrunden förts fram frågan om efterhandsinköpen. Man betonar med styrka i kontrollstyrelsens yttrande vad efterhandsinköpen ha utvecklat sig till på grund av det förändrade ekonomiska läget. I Stockholmssystemets årsberättelse, som ju brukar tillställas kammarens ledamöter, läste jag häromdagen ungefär samma sak. Det är de, som följa dessa saker i detalj, det är de, som ombesörja kontrollen, som kommit till det resultatet, att efterhandsinköpen i det nuvarande läget verka på ett helt annat sätt än som avsetts.

Jag erkänner personligen, att det är beklagligt. Jag tillhörde, när vi skapade den nuvarande rusdrycksförordningen, dem som kämpade intensivt för efterhandsinköpens fastslående. Jag har den bestämda uppfattningen, att i en normal tid denna rätt till efterhandsinköp är ett led i arbetet för främjande av folknkyrhet. Erfarenheten under de första tiderna har också visat att många icke togo ut månad för månad den kvantitet, som var tilldelad dem; man lät de litrarna stanna hos systembolaget väl vetande, att om man komme uti den situationen, att man behövde dem, så hade man rätt till dem. Jag vill hoppas och tro, att när vi en gång återvända till normala tider vi åtminstone ännu en gång skola försöka att använda den vägen. Ty personligen tror jag, att det medför ur nykterhetssynpunkt mera gagn än skada.

När jag emellertid har fått klara belägg för att kanske dessa efterhandslitrar eller efterskottslitrar, vad man skall kalla dem, äro det grundläggande materialet i mycket hög grad för det många gånger omtalade fylleriet vid vissa förläggningar, så anser jag mig, ehuru fortfarande principiell anhängare av efterhandsinköpen, icke kunna taga ansvaret för att bibehålla en sådan anordning. Därför förmenar jag, att det är rimligt, att man inför Kungl. Maj:t bringar ämbetsverkens uppfattning och den uppfattning, som bevillningsutskottet och kanske även riksdagen har fått av detta material, och ber Kungl. Maj:t att överväga denna sak.

Såsom en självfallen följd av ett sådant ståndpunktstagande följer ju också, att man måste taga under omprövning den allmänna tilldelningen som sådan, ty annars skulle man ju icke vinna något som helst resultat annat än det, att man plockade ut litrarna omedelbart i ett sammanhang i stället för att låta dem stå kvar för efterhandsinköp. De båda tingen höra således mycket nära samman. Det är ingenting annat utskottsmajoriteten har syftat till än att riksdagen genom en skrivelse till Kungl. Maj:t skulle bringa detta under Kungl. Maj:ts omprövning.

Sedan finnes det i utskottets utlåtande några ting till som ingenting annat äro än plock ur ämbetsverkens yttranden.

Jag erkänner gärna och väl, att jag personligen är mycket betänksam, när det gäller åldersgränsens höjande från 21 till 25 år. Detta är ju så mycket mera naturligt, som det var undertecknad som jämte herr Hagberg i Malmö 1937 gjorde den kompromiss, som flyttade ner åldern till 21 år från de 25, som Kungl. Maj:t då föreslagit.

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

Jag har emellertid, trots denna min tvekan på den punkten, aldrig ett ögonblick kunnat motsätta mig att, om ämbetsverken anse, att denna sak spelar en viss roll, gå med på att låta Kungl. Maj:t ompröva, om den verkligen gör det. Det säges ingenting annat i utskottsmajoritetens förslag än att Kungl. Maj:t bör överväga den saken. Sedan har det sagts i utskottsmajoritetens utlåtande, att när Kungl. Maj:t går att pröva dessa saker, d. v. s. pröva allmänt, vilka åtgärder som skola vidtagas, bör Kungl. Maj:t beakta vad bevillningsutskottet framhållit.

Jag vill, herr talman, deklarerera att jag personligen inte anslutit mig till bevillningsutskottets beslut med någon glädje eller under några fanfarer. Då jag lämnade min medverkan till genomförandet av 1937 års rusdrycksförsäljningsförordning uttalade jag, att den förordningen var en grundval, som i fortsättningen kunde bli föremål för uppmjukningar och modifikationer, som så småningom skulle kunna leda dithän, att vi i vårt land skulle komma att använda ett system, och icke det dubbelbottnade system vi för närvarande ha med individuell tilldelning och ovanpå detta den höga skatten. Jag skulle ha hälsat med glädje om den utvecklingen nu fått fortgå, men när vi lade grunden till den lagstiftningen, skedde det med normala tider såsom bakgrund. Det var ingen som i det ögonblicket drömde om att det skulle utbryta ett världskrig, som allvarligt skulle drabba förhållandena även i vårt land. I denna situation, till vilken vi själva icke ha någon skuld, ha jag och de av bevillningsutskottets ledamöter, som alltjämt stå kvar på den grund, varpå 1937 års beslut vilade, format detta förslag så, att, om Kungl. Maj:t vidtager förändringar, dessa skola vara av rent provisorisk karaktär och icke innebära några ändringar i nu gällande lagstiftning. Vi ha tvingats ifrån den gamla positionen på grund av att vi äro övertygade om att det i vårt lands nuvarande läge är omöjligt att fasthålla vid vad vi skapat under normala tider. På många andra områden ha vi måst vika från inställningar, som vi tidigare ha haft.

Det finnes ju ännu människor, som efter två års krig icke ha någon aning om, att det pågår ett världskrig, men lyckligtvis har väl den stora majoriteten av folket i vårt land och av folken i alla världens länder överhuvud taget av omständigheterna tvingats att fatta och förstå det.

Detta är i enkla ord motiveringen för mitt ståndpunktstagande, och samma motivering — därom är jag övertygad — ligger till grund för utskottsmajoritetens ståndpunktstagande, åtminstone för största delen av densamma. Det har sagts i några tidningar, att »de professionella nykteristerna» utnyttjat situationen och lyckats skapa en majoritet i bevillningsutskottet. Jag vet icke, vilka man menar, men professor Bergmans namn har ju nämnts i detta sammanhang. Härtill vill jag säga, att »de professionella nykteristerna» icke haft ett uns inflytande på den ståndpunkt, som intagits av bevillningsutskottets majoritet.

Jag skulle, herr talman, vilja uttala den förhoppningen, att denna fråga mindre betraktas såsom en sådan där vanlig nykterhetsfråga, som vi kunna diskutera och så att säga röra om i, när det gäller detaljerna. Denna fråga är fastmera ett spörsmål, som man på grund av den hårda tiden och i känsla av ansvar vill hänskjuta till Kungl. Maj:t. Man vill liksom säga till Kungl. Maj:t, att här är nu en provkarta av olika åtgärder, som föreslagits av de ansvariga ämbetsverken. Tag dessa under omprövning och se efter, om de kunna medverka till ett stärkande av vår beredskap och av vårt folk. Kommer Kungl. Maj:t till det resultatet, att dessa åtgärder böra vidtagas, då befinner sig regeringen i god samklang med riksdagen; kommer Kungl. Maj:t till det

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

resultatet att åtgärderna icke äro genomförbara, då skall jag för min personliga del lugnt finna mig däri, ty jag anser, att prövningsrätten i det nuvarande läget ligger säkrare i Kungl. Maj:ts än i riksdagens händer. Klart inseende, att det kan komma att bli fråga om genomgripande åtgärder, ha vi givit utlåtandet denna form.

Ansvaret i den nuvarande situationen måste finnas hos riksdagen liksom hos Kungl. Maj:t. Enda möjligheten att bringa ämbetsverkens förslag till åtgärder under Kungl. Maj:ts prövning är, såvitt jag förstår, att följa bevillningsutskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr **Lövgren** erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Herr Olsson i Gävle sade, att reservanterna försökt att vidga klyftan mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Detta är icke riktigt. Jag har visserligen stått på den rena avslagslinjen, men reservanterna i övrigt ha gjort stora ansträngningar för att jämka ihop det hela till ett enhälligt utlåtande, som icke varit fullt så vänligt mot motionärerna, som det nu är. Hade det lyckats, skulle jag också gärna velat vara med. Att det nu misslyckats var icke reservanternas utan majoritetens fel.

Herr Olsson i Gävle sade, att det finnes folk, som ännu icke ha reda på, att ett världskrig pågår. Ja, om man skulle döma efter vad som kommit till uttryck i denna fråga, så är det väl endast herr Lindmark i denna kammare och herr Bergman i första kammaren, som förrått sin kännedom om att det pågår ett världskrig. Herr Olsson i Gävle visste det tydligen inte vid riksdagens början, utan det har han kommit underfund med först senare.

Herr **Olsson** i Gävle, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Om herr Lövgren beflitat sig om att höra vad jag sade och icke befunnit sig på andra sidan draperierna en stund, hade han icke behövt göra sig skyldig till denna replik. Jag sade icke att reservanterna ansträngt sig att söka vidga klyftan mellan reservanterna och utskottsmajoriteten, utan att herr Lövgren gjort sådana ansträngningar. Detta är vad han har gjort. Jag förstår därför, att han står på en annan ståndpunkt än reservanterna i gemen. Med den skildring av förbudet, som herr Lövgren här har gjort, tror jag, att det är ganska klart, att han vill ta avstånd från den första delen av det samlade uttalandet, annars hade det väl varit överflödigt att giva denna skildring. Alla i utskottet ha annars på den punkten samma uppfattning utom möjligen herr Svensson i Ljungskile. Innehållet i hans blanka reservation vet jag ingenting om.

Herr **Lövgren** erhöll ånyo ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Om reservanterna med undantag av mig bli fritagna från att ha haft avsikten att vidga klyftan mellan reservanterna och utskottsmajoriteten, varför har icke då herr Olsson i Gävle anslutit sig till reservanterna? Det finnes icke några skäl, varför man skulle gå på motionärernas linje.

Jämväl herr **Olsson** i Gävle erhöll ånyo ordet för kort genmäle och yttrade: Jo, herr talman, skälet är, att enda vägen att bringa ämbetsverkens uppfattning, som riksdagen inhämtat, under Kungl. Maj:ts omprövning är att positivt skriva till Kungl. Maj:t, såsom utskottet föreslår.

Vidare anförde:

Herr **Nilson** i Eskilstuna: Herr talman! Det är med anledning av de 18 rader, som bevillningsutskottet i föreliggande betänkande på sidan 2 offrat

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.

(Forts.)

på motionerna nr 99/I och 137/II angående tillverkningen av rusdrycker, som undertecknad begärt ordet.

Man kan väl näppeligen undgå att förvånas över den ordknapphet utskottet för en gångs skull hemfallit åt. Den föreliggande frågan är av så vital betydelse både för vår folknykterhet och folkförsörjning och föremål för så allmänt intresse, att den borde varit värd större uppmärksamhet från utskottets sida. Visserligen hänvisar utskottet till och faller helt tillbaka på kontrollstyrelsens och livsmedelskommissionens utförliga remissvar, vilka äro fogade till betänkandet. Denna utskottets auktoritetstro borde ha kunnat rubbas något av det förändrade läget. Nämda remissvar avgåvos nämligen den 18 och 20 mars och utskottets betänkande är daterat den 6 juni, således med en mellanliggande tidrymd av nära tre månader. I mars månad rådde full vinter med djup snö över höstsädesfälten och vallarna. Alla hoppades då på en blid vår med goda växtmöjligheter. Den 6 juni, då utskottet tog ställning till föreliggande fråga, hade vi den kalla våren bakom och levde i en kall och exceptionellt torr försommar med allvarliga bekymmer för årets skörd. En aktad ledamot av denna kammare, som i dagarna rest genom en väsentlig del av det spannmålsodlande landet, sade under gårdagen, att han ej någonsin sett missväxten så hotande nära som i år. Både höst- och vårsäden jämte fodervallarna förete mångenstädes en hopplös anblick. Dessa uppgifter bestyrkas också av de officiella skörderapporterna. Att under dessa för vår folkförsörjning så kritiska tider och då det lär på allvar övervägas att snarligen minska brödransonerna tillstyrka — låt vara med en lam reservation — att betydande mängder av potatis och spannmål omvandlas till sprit och malt-drycker kan inte gärna betecknas som annat än antingen höjden av inkonsekvens eller sorglöshet.

Man är i denna församling ganska okänslig för opinionsyttringar ute i landet. och i flertalet fall är denna okänslighet en tillgång av stort värde, ty tillfälliga opinionsvindar ha inte alltid sakligt underlag. Men understundom gjorde man säkert klokt uti att akta på stämningen. Den kan vara baserad på så starka fakta, att den inte bör ignoreras. I få frågor torde meningens vara så stark och enhällig som när det gäller att livsmedel inte borde i dagens läge få användas till framställning av alkoholhaltiga drycker. Redan under förra året kom denna uppfattning till uttryck i skrivelser och uttalanden. Jag förmodar att varken regeringen eller bevillningsutskottet fått leva i okunighet därom. Sveriges Nykterhetsvänners landsförbund, som är den samlade nykterhetsrörelsens nykterhetspolitiska organ, har fått mottaga den ena framställningen efter den andra, vari man hemställt att framstötter måtte göras hos vederbörande myndigheter för att förhindra en fortsatt livsmedelsförstöring. Liknande skrivelser ha inkommit till riksdagens nykterhetsgrupp. En av de första av dessa skrivelser kom från Gotland, vari man erinrade om det allvarliga försörjningsläget och påkallade omedelbara åtgärder för att säkerställa livsmedlen för deras egentliga ändamål. Bakom denna framställning stodo representanter för olika politiska meningsriktningar. När man känner hur kritiskt försörjningsläget varit och alltfort är på Gotland, förstår man iveren i deras skrivelse. Nu är det fara värt att försörjningsläget blir nästan lika svårt i hela landet. Att man då från skilda trakter genom länskommittéer, lokala sammanslutningar eller på annat sätt påyrkar, att allt som kan användas till människo- och djurföda med hänsyn till vårt bekymmersamma försörjningsläge reserveras härför, är i sanning icke underligt.

Det kan visserligen rent statistiskt bevisas, att de spannmåls- och potatis-kvantiteter som komma i fråga vid tillverkning av sprit och malt-drycker äro

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

synnerligen obetydliga, sedda ur folkförsörjningssynpunkt, och att dessa kvantiteter utslagna på hela befolkningen ingenting betyda. Alldeles betydelselösa äro givetvis icke dessa hundratals tusen ton potatis, som omvandlas i brännvin, och dessa 35,000—40,000 ton korn, som »förädlas» till öl och svagare maltdrycker. Ganska många både människor och djur kunna uppehållas genom dessa partier. Men jag tillåter mig uttala den undran, om inte saken har en betydelsefull psykologisk sida, som man inte kan bortse från. Tvingas vi nämligen att under kommande skördeår och kanske alldeles omedelbart minska bröd- och mjöltilldelningen, möjligen också tilldelningen av vissa animaliska födoämnen, komma många av landets innebyggare, som inte lärt sig se försörjningsfrågorna ur statistisk synpunkt, att både förvånas och harmas över att avsevärda partier av livsmedel användas till ändamål, som icke kunna — hur välvilligt man än söker se saken — tillerkännas det minsta värde ur försörjningssynpunkt. Det hjälper inte att påpeka, att den nuvarande brödransonen för vissa kategorier är mer än tillräcklig och att en minskning därför kan ske utan skada. Det finns ganska många, för vilka den nuvarande ransonen är så pass i underkant, att de endast genom att få övertaga andras överskott kunna klara sig. Om dessa kategorier under kommande år måste draga sig fram med ännu mindre och därför otillräckliga brödransoner under det att tusentals ton korn, som gott kunde omvandlas till bröd, gå åt till öl- och maltdryckstillverkning och stora mängder potatis omvandlas till alkoholhaltiga drycker, kunna de knappast undgå att förvånas över de styrandes sätt att handskas med tillgängliga förråd. Jag tror att man gör klokt uti att taga hänsyn till dessa synpunkter.

Kontrollstyrelsen meddelar i sitt remissvar, att de skattepliktiga bryggerierna under tiden till den 1 oktober i år fått sin inköpsrätt av korn minskad med 5,000 ton eller 25 %, men man glömmar att samtidigt omnämna med vilken procent inköpsmöjligheterna av fodermedel minskat för landets djuruppfödare. Där stannar det icke vid 25 %. I realiteten torde bryggeriernas kornförbrukning inte ha minskat med mer än 12—13 %, emedan inskränkningen inte berörde det lager eller tidigare inköp av omkring 20,000 ton, som bryggerierna lära ha förfogat över utom dessa medgivna 15,000 ton. Härigenom blir disproportionen ännu större. De lantbrukare som förfogat över fodersäd torde ha fått avstå vida större procent till den allmänna försörjningen.

Livsmedelskommissionen hävdar den egendomliga uppfattningen, som utskottet utan tvekan synes ha accepterat, att odlarna av s. k. brännvinspotatis komma att så väsentligt minska sina odlingar, om de inte garanteras brännvinstillverkning, att landet därigenom ginge miste om en potatisreserv på minst 100,000 ton. Likaså skulle en inskränkning av maltdryckstillverkningen beröva landet en betydande spannmålsreserv. Detta resonemang förefaller mer än svårtytt i en tid då staten offrat oerhörda belopp på inlösen av brödsäd m. m. för att därigenom säkerställa både odlarna och konsumenterna. Kunde inte en sådan statsgaranti vara tänkbar även i fråga om potatis och korn för de trakter, som sedan gammalt äro inställda för odling av dessa produkter?

Utskottet har visserligen inte helt kunnat frigöra sig från en viss betänksamhet inför det allvarliga försörjningsläget. När utskottet därför på något mer än 12 rader försvarar en fortsatt sprit- och öltillverkning av livs- och fodermedel, har det på 5½ rader framhållit, att det vill »med hänsyn till de ovissa skördeutsikterna framhålla angelägenheten av att utvecklingen på området följes med största uppmärksamhet». Men utskottet slutar med att avstyrka ifrågakarande motioner med följande platoniska förhoppning: »Utskottet förutsätter att, därest det för landets livsmedels- och fodermedelsförsörj-

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

ning skulle erfordras begränsningar av förevarande tillverkningar, åtgärder i sådant syfte utan dröjsmål vidtagas.» Detta är utskottets syn på saken den 6 juni, då oroande rapporter om skördeutsikterna komma från alla delar av landet.

Då man vet vilka mäktiga förespråkare bränneri- och bryggerihanteringen har och vilka intensiva påtryckningar de äro mäktiga att göra både på kommissioner och regering, tarvades för visso ett kraftigare ord från riksdagens sida än vad det föreliggande utskottsforslaget inbjuder till. Det hade säkerligen varit välbetänkt, att riksdagen sagt ifrån att, med hänsyn till föreliggande skördeutsikter och med tanke på importspärren, regeringen omedelbart borde vidtaga åtgärder mot den pågående livsmedelsförstöringen.

Både kontrollstyrelsen och livsmedelskommissionen ha erinrat om att potatisspriten inte nödvändigtvis behöver förtäras utan kan användas för tekniska ändamål och som drivmedel. Det är ju en tröst för ett tigerhjärta. Men kan man också använda öl som drivmedel, eftersom man inte har något att invända mot en fortsatt tillverkning? Utskottet har lyckligtvis inte accepterat dessa synpunkter utan valt att stillatigande gå dem förbi.

Förhållandena torde nog tvinga fram inskränkningar i tillverkningen, alldeles såsom utskottet i betänkandets senare del — vilken del jag inte har funnit anledning att ingå på — förutsätter ganska väsentliga inskränkningar i konsumtionen. Det hade då i dagens läge varit önskvärt, att utskottets båda linjer följts åt i stället för att som nu är fallet löpa isär.

Herr talman! Ehuru jag inte kommer att åtminstone för närvarande framställa något yrkande, har jag inte kunnat underlåta att med dessa ord beklaga det resultat utskottet kommit till under handläggningen av detta ärende. Betänkandet såväl som riksdagens godkännande därav kommer att skapa besvikelse vida utöver landet.

Herr Svensson i Ljungskile: Herr talman! Jag har till betänkandet fogat en blank reservation. Med hänsyn till att samma betänkande behandlar två olika slags motioner, vill jag till en början säga, att min reservation icke tar sikte på vad utskottet yttrat och yrkat beträffande motionerna nr 100 i första kammaren och nr 134 i andra kammaren, om en skrivelse till Konungen angående restriktionerna. På den punkten är jag fullt överens med utskottsmajoriteten, och jag hoppas att andra kammaren skall godkänna utskottets yrkande därutinnan.

Sedan ha vi i samma betänkande ett par andra motioner, som syfta till att begränsa användningen av livsmedel och fodermedel till öl- och brännvinstillverkning. På den punkten har jag för min del ansett, att det funnits anledning att säga åtskilligt mera och gärna också i den punkten skriva till Kungl. Maj:t. Utskottet säger i huvudsak följande: »Då utskottet förutsätter att, därest det för landets livsmedels- och fodermedelsförsörjning skulle erfordras begränsningar av förevarande tillverkningar, åtgärder i sådant syfte utan vidare dröjsmål vidtagas, saknar utskottet anledning tillstyrka bifall till motionerna.»

Detta yttrande från utskottets sida tycks bygga på den förutsättningen, att behovet av inskränkande åtgärder helt och hållet är en framtida eventualitet och vidare att sådana inskränkningar när som helst kunna vidtagas. Jag tror icke att någondera delen av detta är helt riktig. Jag skulle därför vilja bringa i erinran, hur det i vissa avseenden förhållit sig under den gångna vintern.

Vi hade i höstas en bestämd uppfattning om, att det var brist på foder-

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

medel och alldeles särskilt på fodersäd, men innan man närmare klarat upp, huru mycket av denna fodersäd kunde beräknas komma under statens kontroll, träffade livsmedelskommissionen en sådan uppgörelse med bryggerierna, att de skulle ha rätt förfoga över 40,000 ton korn — häri var inräknat vad de själva hade. Detta betyder, att man tidigt i höstas gav bryggerierna rätt att förfoga över lika mycket säd som vanligt. Litet längre fram under hösten inskränkte man denna mängd med 5,000 ton, vilket blev en nedskärning med tolv och en halv procent. Men även med den begränsning, som man sedermera genomförde i form av en viss nedsättning av inbryggingsstyrkan i ölet, står det kvar, att man under den gångna vintern icke begränsat bryggeriernas användning av korn i samma proportion, som företagits för andra förbrukare.

Hela vår reglering av fodersäd har vintern igenom varit synnerligen besvärlig och det är mycket att erinra mot den. Omkring den 14 mars lämnade livsmedelskommissionen till lantbrukarna ett besked, som skulle vara slutgiltigt, beträffande vilka mängder fodersäd lantbrukarna skulle få köpa från den 14 mars till årets slut. Man delade ut dessa inköpslicenser till lantbrukarna. Det dröjde emellertid icke många veckor, för att icke säga dagar, förrän en mängd mindre lantbrukare stodo där med dessa inköpslicenser utan att kunna få köpa någonting, detta av den enkla anledningen, att man ingenting hade att giva dem. Jag menar alltså att när det gäller kornet och fördelningen av den varan har man inte under den gångna vintern delat så rättvist som man borde ha gjort, varför det inte finns grund för en så hundraprocentig auktoritetstro som bevillningsutskottet ådagalägger.

I fråga om potatisen måste man utan vidare medge, att man därvidlag möter vissa anpassningssvårigheter av större mått. Och naturligtvis är det bättre att man gör sprit av potatisen än att den skall bli förstörd; jag lämnar åsido hur man sedan skall använda spriten. Jag tycker dock att livsmedelskommissionens uppgift borde vara att söka eftersträva ett sådant tillvaratagande av potatisen, att sprittillverkningen blir det sista alternativ man tillgriper. I fjol hade man en ovanligt stor potatisskörd, och det förklarar att svårigheter kunnat uppstå när det gällde att förädla den skörden, och vi ha ju också haft åtskillig kännning av den saken. Emellertid blir man en smula fundersam när man från statens potatismjöl nämnd upplyses om att nämnden lämnat potatismjölfabriker licens för tillverkning av 350,000 deciton potatismjöl. Tillverkningen synes dock ha stannat vid 275,000 deciton, emedan man icke fått tillräckligt med potatis. Det har fattats omkring 600,000 hektoliter potatis, som dessa fabriker skulle haft rätt att erhålla, enligt de upplysningar jag fått från potatismjölnämnden. I det sammanhanget bör det också erinras om att efterfrågan på potatismjöl är så stor, att man icke kan tillgodose densamma utan i viss mån måste begränsa tilldelningen till kunderna och att de lager som finnas inte äro så stora, att de medge en fri försäljning. Förhållandena ha därför enligt min mening i viss mån varit sådana, att man haft anledning försöka hålla en stramare kurs i fortsättningen.

Som huvudargument har livsmedelskommissionen anfört, att vi böra hålla möjligheterna för tillverkning av sprit och öl öppna för att därigenom stimulera produktionen av korn och potatis. Det gäller härvidlag två varor och två problem, som man nog bör hålla isär. Att vi skulle behöva hålla öltillverkningen i gång för att stimulera kornodlingen i nuvarande situation förefaller mig högst egendomligt. Vi ha brist på fodersäd och kraftfoder, vilket framgår av siffrorna för importen, som omfattar omkring 500,000 ton. Även om vi få en bra skörd skulle det inte finnas den ringaste svårighet att avsätta kornet inom den svenska livsmedelsproduktionen. Livsmedelskommissionen

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.

(Forts.)

försöker emellertid argumentera så, att om man inte håller öltillverkningen öppen, skulle man kanske inte odla malkorn i den utsträckning, som av vissa skäl vore önskligt.

Jag tror att detta är en mycket starkt överdriven synpunkt, men även om det skulle vara på det sättet, att här kunde ske en viss förskjutning från malkorn till foderkorn, vete eller oljevaxter — i intetdera fallet sker någon olycka — så vore det väl en mycket enkel sak att ordna den detaljen. Vi bevilja ju 20 miljoner kronor till utjämning av fodermedelspriserna, vi köpa kraftfoder runt om i Europa varhelst man kan få några ton, frakta hem varan till mycket höga priser, skriva av topparna och sälja till fastställda priser. Det skulle väl inte vara någon svårighet, om det vore nödvändigt att stimulera till malkornodling, att lägga till någon krona per hundra kilo och skriva av den lilla toppen. Man skulle kunna göra detta i ännu större utsträckning i fråga om fodercellulosa och importerade fodermedel. — Jag måste säga att det sätt att argumentera, som här kommer till synes, gör att man kan bli en smula kritisk gent emot framställningen.

När det gäller potatisodlingen ställer sig saken annorlunda. Därvidlag finnas absoluta svårigheter både i fråga om växtodlingen och i fråga om möjligheterna att frakta varan, andra svårigheter än beträffande kornet. Vad odlarna ha intresse av är ju för det första priset och för det andra möjligheterna till avsättning. Om man på potatisen sätter ett hyggligt pris och vidare säger, att om potatisen icke kan utnyttjas på annat sätt får den utnyttjas för sprittillverkning, har man ju lämnat en garanti för avsättningen och behöver inte nämna vare sig 28 miljoner eller 36 miljoner liter, som livsmedelskommissionen har vinkat med i sista omgången.

När det gäller användningen av potatisen förefaller det mig emellertid som om man borde försöka att lägga det hela till rätta i följande ordning. Först skall givetvis konsumtionsbehovet tillgodoses, därom råda inga delade meningar. Sedan böra potatismjölsfabrikerna utnyttjas i hela sin kapacitet, och därefter bör man till foder använda så mycket som man kan utnyttja på det området. Och man bör verkligen vidtaga åtgärder för att också kunna utnyttja denna vara till foder. Vi ha skurit ned kött- och fläsk- och smörtilldelningen åtskilligt, och redan skymta vi en skärpt brödransonering. Vi ha inte råd att låta någonting försvinna ifrån fodermarknaden som rimligtvis kan användas.

Nu invänder man, att det här är fråga om äggvitefattiga foderämnen, att det är svårigheter med frakterna som dessutom kanske blir dyra. Vi ha dock under den gångna vintern distribuerat — och få göra det även den nästa — en mycket stor mängd — mer än 100,000 ton — äggvitefattig fodercellulosa. Här offerar man transportmedel, äggvita och pengar för att kunna sätta in ett fullständigt äggvitefritt foder i foderstaterna. Vill man offra litet pengar, transportmedel och äggvita, är jag viss om att man kan sätta in åtskilligt även av potatis, i fall man planlägger det hela på rätt sätt och i rätt tid. Men det är klart, att skulle det bli så gott om potatis, att man inte på dessa vägar kan använda den, är det, som jag förut sagt, bättre att göra sprit av den än att låta den förfaras.

Jag anser alltså att de synpunkter som förts fram i motionen nr 137 i denna kammare äro befogade. Dessutom ha vi nu hunnit så långt fram, att vissa uppgörelser ha träffats, hela växtodlingen är planlagd. Det faller sig därför en smula svårt att yrka bifall till motionen. Med hänsyn till det sätt, på vilket saken utvecklats inom utskottet, kan jag inte heller göra det. Jag har emellertid i anslutning till denna blanka reservation velat föra fram dessa

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

synpunkter. Min mening är således att man på detta område bör följa en stramare linje i fortsättningen än hittills.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Ekdahl*.

Herr **Lundell**: Herr talman! I den reservation, som även jag har under-tecknat, göras uttalanden som tillräckligt tydligt framhålla, att reservanterna livligt behjarta motionärernas intresse för en förbättrad folknykterhet. Men det står också i reservationen, att »vid fullföljandet av dylika strävanden måste emellertid mot varandra vägas, å ena sidan, de avsedda åtgärdernas effekt i fråga om ökad folknykterhet och en ur olika synpunkter önskvärd begränsning av alkoholkonsumtionen samt, å andra sidan, de olägenheter, som enligt tidigare erfarenheter äro förbundna med en skärpning av nu gällande restriktionssystem».

Det förefaller som om utskottsmajoriteten inte hade samma betänkligheter mot en skärpning av restriktionerna. Utskottsmajoriteten säger överst på sidan 3, att »med hänsyn till nu rådande förhållanden torde någon större risk för spritsmuggling knappast föreligga. Vad beträffar olaga sprittillverkning torde kunna antagas, att allmänheten i nuvarande läge i högre grad än eljest skall visa sig äga förståelse för nödvändigheten av statliga ingripanden . . .»

Jag vill gent emot vad utskottet yttrat om att ingen risk för spritsmuggling torde föreligga läsa upp ett litet stycke, som stod i Aftonbladet den 7/6. Under rubriken »Spritflod väller in i Tornedalen från finska sidan» står där: »Det väller f. n. en flod sprit från Finland in över gränsen till svenska Tornedalen. Ett ohyggligt superi florerar i dessa trakter. Det är landsfiskalen i Nedertorneå distrikt, Carl Jansson, som lämnar denna upplysning. Förhållandena har aktualiserats genom drunksolyckan i pingsthelgen, då tre unga män omkommo i Torne älv efter ett besök på finska sidan, där de efter allt att döma skaffat sprit.

Finnarna smugla så mycket de kan, och de tar bra betalt, säger landsfiskal Jansson. Den olagliga sprittrafiken i hela Tornedalen är rekordartat stor. I hög grad är nog tillståndet att tillskriva det förhållandet, att en hel del främmande arbetare, som tjänar ganska bra, på senare tider kommit hit upp. Militären kan man däremot inte klaga på. Den sköter sig bra.» — Men när utskottet yttrar sig om saken, så säger det att »med hänsyn till nu rådande förhållanden torde någon större risk för spritsmuggling knappast föreligga». — Det stämmer ju inte riktigt väl med de faktiska förhållandena. De restriktioner, som utskottet tänker sig skärpta, äro ju närmast fyra. Det är först en begränsning av efterhandsinköpen, vidare en nedsättning av motboks innehavarnas tilldelning, alltså antalet motbokslitrar, vidare en begränsning av rätten till fri försändning av spritdrycker och slutligen ett ifrågasättande att åldersgränsen för erhållande av nya inköpstillstånd skulle höjas från 21 till 25 år. Det pekas även på en femte åtgärd, nämligen att även i fråga om utskänkingen inskränkande åtgärder synas böra göras till föremål för omprövning. Det är alltså på fem olika punkter, som utskottet tänker att man skulle kunna sätta in med skärpta restriktioner.

Jag kan ju säga rent ut, att för mig skulle det finnas en viss möjlighet att acceptera den första punkten, alltså en begränsning av efterhandsinköpen. Jag har inom utskottet fört fram som ett slags kompromissförslag, att man skulle nöja sig med att minska efterhandsinköpen från sex månader till tre månader och sedan låta saken på övriga punkter vara oförändrad.

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.

(Forts.)

Vad angår det som sägs här om att man möjligen skulle höja åldersgränsen för erhållande av nya inköpstillstånd från 21 till 25 år, så är det den för mig minst acceptabla åtgärden. — Det är ju så, att vi i år redan fattat preliminärt beslut om att sänka rösträttsåldern till 21 år. Då är det väl knappast rimligt att under samma riksdag försöka att få upp motboksåldern från 21 till 25 år. Om man så skulle göra, ger man ju mer eller mindre på hand, att de ungdomar, som det här är fråga om och som man påstår ha nått en sådan mognad, att det skulle vara lämpligt att de finge inflytande på kommunernas och statens skötsel, inte äro tillräckligt mogna för att ens ha hand om sig själva eller för att sköta en liter brännvin. De skulle vara mogna att sköta staten men inte mogna att sköta en brännvinsliter. Jag kan inte finna, att man åtminstone vid samma riksdag kan göra två så oförenliga påståenden. Man får väl anse, att det är någon felaktighet i åtminstone det ena påståendet. Man kan diskutera, vilketdera av påståendena om mogenhet eller omogenhet som är det riktiga, men har man nu beslutat sig för att sänka rösträttsåldern, kan man inte rimligen så gott som samtidigt yrka på ett höjande av motboksåldern. Jag tycker, att då utmanar man löjet i väl hög grad.

Beträffande de andra åtgärderna, som utskottet här tänkt sig, vill jag säga att jag tror inte heller, att det är någon mening med att inskränka tilldelningen på motböckerna, och inte heller tror jag att man bör försvåra försändningen av sprit ifrån systembolagen. Jag skulle principiellt i den här saken vilja säga, att jag inte kan sätta värde på sådana åtgärder, där man försöker att förbättra folknykterheten genom att försvåra tillgången till spritdrycker. Jag tror inte alls, att det är en riktig väg. Den nykterhet, som man åstadkommer på sådana vägar, är varken hållbar eller fullvärdig. När vederbörande sedan någon gång får mera obehindrad tillgång till rusdrycker, t. ex. vid resor utomlands — det må vara på grund av att vederbörande är sjöman eller söker arbete utomlands eller reser som turist — så kommer han i sådan frestelse att han inte kan hålla måttan. Det veta vi ju alla, som rest i utlandet, att svenskarna på de flesta orter ha rykte för att berusa sig och sedan bli bråkiga. Det är följden av det missriktade nykterhetsarbete, som vi ha utfört inom landet. Den verkliga nykterheten måste innebära, om jag nu får använda en enkel och lättfattlig formulering, att vederbörande skall lära sig att kunna se en brännvinsliter på bordet utan att dricka ur den — med tonvikten på »ur». Nykterhetsorganisationerna inrikta sig med sina åtgärder inte på att nå ett sådant resultat utan på att ta bort brännvinsliten från bordet, och det är efter mitt förmenande inte alls den väg man skall gå. Det blir inget hållbart resultat med sådana åtgärder.

Jag tillåter mig att i detta sammanhang påminna om att jag i början på denna riksdag väckte en motion, som hamnade i konstitutionsutskottet, där bland andra herr Lindmark sitter, som nu är motionär i denna sak. Denna motion avstyrktes av konstitutionsutskottet. Motionen gick ut på att man skulle bestraffa fylleriförseelser inte bara med böter och viss tids indragning av motboken, utan att man skulle komma med något slag av straff, som kändes mera degraderande eller nesligt för vederbörande, och jag föreslog då, som någon torde minnas, att den som straffats mer än en gång för fylleri skulle mista rösträtten för en fyraårsperiod. Det är möjligt att detta förslag, som avslogs av riksdagen, inte var det bästa möjliga, men jag tror att man får slå in på sådana vägar för att verkligen komma fram till ett hållbart nykterhetstillstånd. alltså ett nykterhetstillstånd, som står sig även ifall det står både en och flera litrar framme på bordet. Hade den motionen vunnit en annan uppskattning i riksdagen, hade man ju kommit ifrån att nu få föreslå, som ut-

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

skottsmajoriteten här gör, att dem, som skola anses vara myndiga att handha kommunernas och statens skötsel, tilltror man inte ens att kunna sköta en liter brännvin. Hade man bifallit mitt förslag, hade de, som inte kunna sköta sig i förhållande till spriten, undan för undan blivit fräntagna sin rösträtt, alltså fräntagna rätten att deltaga i kommunernas och statens skötsel.

Jag skall innan jag slutar bara tillåta mig att säga några ord till herr Olsson i Gävle, som ju hittills har varit den förnämste talesmannen för utskottsmajoritetens ståndpunkt. Han säger, att klyftan mellan reservanterna och utskottsmajoriteten inte är så stor. Herr Lövgren har redan haft en liten privat debatt med honom om vad som där är sagt och inte är sagt. Det kan nog hända, att om man läser precis vad majoriteten säger och vad reservanterna säga, tycker man att båda äro inställda på att höja folknykterheten, och det äro de ju, och att båda kunna anse vissa åtgärder tänkbara i detta syfte. Men det är dock en betydlig skillnad, då utskottsmajoriteten kommer med mycket bestämda pekpinnar i förhållande till Kungl. Maj:t. Det sägs ju: »Även om vissa icke önskvärda verkningar skulle följa av en skärpning av restriktionerna, anser utskottet dock en sådan i n u v a r a n d e l ä g e o f r å n k o m l i g.» Det är ju inte precis att överlämna åt Kungl. Maj:ts omdöme allt igenom, om något lämpligen bör göras eller inte bör göras, utan utskottet säger ju att det är ofrånkomligt att något skall göras och pekar på 4 eller 5 särskilda punkter, där det mer eller mindre betonas att det är de rätta utvägarna. Jag tror alltså, att om det beslutas bifall till utskottsmajoritetens förslag, så blir effekten en helt annan än om det skulle beslutas bifall till reservanternas, ty i det första fallet blir Kungl. Maj:t ganska hårt bunden, under det att i det andra fallet Kungl. Maj:t har obegränsad prövningsrätt att företa åtgärder endast i de fall, då Kungl. Maj:t är övertygad om att nyttan av de företagna åtgärderna med absolut säkerhet blir större än skadan.

Jag ber med stöd av det som sagts att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! De motioner, som ligga till grund för det förevarande utskottsbetänkandet, synas mig i vissa hänseenden vara så pass anmärkningsvärda och innehålla för svensk livsföring i ögonblicket så pass nedsättande omdömen, att jag tycker att denna debatt inte bör gå vidare utan att några ord ägnas även motionerna direkt.

Jag skall be att få bringa i kammarledamöternas erinran ingressen till en av dessa motioner. Denna ingress lyder sålunda: »Spritdryckskonsumtionen i Sverige är för närvarande — beräknad i medeltal per individ — den största i Norden, dubbelt så stor som i Norge, mer än dubbelt mot i Finland och ungefär fem gånger så stor som i Danmark. Det är för oss ingen hedrande föregångsplats.» Vidare förklaras det, att man här i landet alltså låter »spriten flöda i stor mängd, medan till och med de nödvändigaste livsmedel äro strängt rationerade och stundom här och där otillgängliga». Slutligen riktas anklagelser mot ungdomen, som »ännu inte är inrotad i de farliga vanorna men som genom ständigt förekommande frestelser lockas i fördärvet».

Det är klart att uttalanden av denna art inte ha kunnat undgå att bli observerade här i landet — det må vara hänt — men jag tror mig veta, att de tyvärr också ha observerats utanför vårt lands gränser, och de slutsatser, som man där har dragit beträffande de allmänna förhållandena i Sverige i den allvarstid, i vilken vi leva, ha sannolikt inte varit för oss alltför smickrande. Jag tror inte att motionärerna med denna svartmålning av tillståndet ha gagnat vårt lands allmänna anseende utåt.

Nu ligga ju förhållandena i verkligheten lyckligtvis till på ett helt annat

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

sätt, vilket ju också framgår av det i utskottsutlåtandet återgivna betänkan- det från kontrollstyrelsen. Man må säga vad man vill om denna mycket utförliga redogörelse från kontrollstyrelsen, men i ett hänseende är den nog oantastbar och det gäller det återgivna statistiska materialet. Jag föreställer mig, att kammarens ledamöter ha ägnat någon tid åt att närmare studera detta material och studerat det samtidigt som man haft motionerna bredvid sig. Resultatet av en sådan undersökning är ganska intressant.

Beträffande fylleriförseelserna konstaterar kontrollstyrelsen på basis av det här föreliggande materialet, att dessa förseelser per 10,000 invånare äro tal- rikast i Finland, och därefter kommer Norge. Sverige hade 1939 ej ens hälft- en så många förseelser som Norge. Danmark hade ungefär 60 % av förseelser- na i Sverige. Kontrollstyrelsen går vidare. Man medger, att sådana jämförel- ser mellan fyra olika länder givetvis böra upptagas med stor försiktighet, och kontrollstyrelsen förklarar, att den icke skulle ha gjort denna jämförelse, »om icke motionärerna genom jämförelser mellan olika länder velat ingiva den före- ställningen, att förhållandena för Sveriges del varit särskilt dåliga». »Det har då legat nära till hands», fortsätter kontrollstyrelsen, »för styrelsen att uppvisa, att, om jämförelser göras mellan olika länder i fråga om fylleriförseelser, läget för Sveriges del icke varit så anmärkningsvärt som en mera flyktig jämförelse mellan föreliggande uppgifter synes föranleda.» Kontrollstyrelsen undersöker vidare utvecklingstendensen i fråga om fyllerisiffrorna för de skandinaviska länderna. Resultatet av denna undersökning summerar styrelsen sålunda: »De anförda lägetalen giva vid handen, att för Sveriges del utvecklingen förefaller att vara gynnsammast. Under perioden hava förändringarna varit jämförelse- vis små, och den högsta stegringen är 7 %. Danmark synes hava haft den ogynn- sammaste utvecklingen eller en tämligen jämn stegring från 100 år 1931 till 140 år 1938.» Kontrollstyrelsen undersöker även antalet fylleriförseelser i ung- domsåldrarna. Resultatet därav fastställes sålunda: »De sist anförda upp- gifterna lämna knappast något stöd åt motionärernas påstående om 'ett påtag- ligt ökat och oroande ungdomsfylleri'.» Det är kontrollstyrelsens allmänna ka- rakteristik av innehållet i motionerna. Att sedan icke styrelsen på basis av det mycket omfattande materialet kommit fram till ett avstyrkande av motio- nerna är ju en ytterst anmärkningsvärd omständighet, som herr Lövgren i Bo- den redan påpekat. Det är en tankevolt, som jag icke kan förklara. I varje fall är det icke logik, ty har man ett material sådant som det förevarande, kan man enligt min uppfattning icke komma till annat än ett avstyrkande.

Anledningen till att jag för min del icke kan vara med om utskottets för- slag härvidlag är emellertid den, herr talman, att jag allvarligt fruktar, att om vi biträda vad utskottet rekommenderat, medverka vi, antingen vi vilja det eller icke, sannolikt till åtgärder, som kunna leda till ett raserande av de dock ganska goda resultat, som uppnåtts här i landet tack vare den stora reformen av år 1937. Herr Olsson i Gävle har redan i sitt anförande berört denna re- form. Han karakteriserade 1937 års uppgörelse som en grundval för fortsatta uppmjukningar och modifikationer i restriktionsväsendet. Det är en riktig ka- rakteristik av denna kompromiss. Vi som voro med om den minnas alla, hur det hela gick till. Vi fingo jämka med oss på olika håll och kanter, men när knådningen väl var färdig, hade vi dock fått fram ett ganska gott resultat. Detta togs av riksdagen, och jag tror icke, att någon här kan säga annat än att erfarenheterna av 1937 års reform i stort sett varit tillfredsställande. Det framgår också av den omständigheten, att allt det bråk och allt det gny, som man tidigare hade i nykterhetsfrågan här i landet, praktiskt taget upphört, se- dan vi lyckades skapa enighet 1937.

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

Vad är det nu man rekommenderar Kungl. Maj:t? Jo, man rekommenderar Kungl. Maj:t att taga under övervägande att rasera flera av de viktigaste grundvalarna för kompromissen av 1937. Och vad var det som utgjorde det väsentliga i uppgörelsen? Jo, det var just de ting, som utskottet här omnämner i sitt betänkande, ehuru väl man icke insätter dem i sitt rätta sammanhang. Vi gjorde upp om fastställande av den s. k. motboksåldern. Vi fastställde den till 21 år. Vi gjorde upp om efterhandsköpen. Jag vill erinra om att det var finansministern, som själv föreslog efterhandsköpen. Utskottet tillstyrkte förslaget, och riksdagen godkände det, eftersom man var övertygad om att det var en åtgärd i nykterhetsfrämjande riktning. Vi gjorde upp om den fria försämdningsrätten med samma motivering. Nu plötsligt vill man på sina håll göra gällande, att allt detta var oriktigt och att de förutsättningar, under vilka man fattade beslutet, icke längre skulle föreligga. Jag kan omöjligen finna, att en sådan argumentering kan anses bärande. Vad speciellt den s. k. motboksåldern beträffar, så förhåller det sig ju så, som herr Olsson i Gävle nämnde, att vi gjorde den justeringen i den dåvarande propositionen, att vi sänkte motboksåldern från 25 till 21 år. Vi gjorde det bland annat därför att rusdryckslagstiftningsrevisionen föreslagit en ålder av 21 år. Jag har roat mig med att taga fram bevillningsutskottets betänkande av 1937 och därvid särskilt studerat utskottets uttalande rörande den s. k. motboksåldern, och jag skall, herr talman, tillåta mig att erinra om vad bevillningsutskottet den gången yttrade på denna ganska viktiga punkt. Det heter: »Utskottet vill härutinnan hänvisa till rusdryckslagstiftningsrevisionens uppfattning, att frånvaron av inköpsrätt för yngre personer på sina håll kan ha främjat uppkomsten av olaglig hantering ävensom att möjligheten för unga personer att erhålla inköpstillstånd i vissa fall kan tänkas vara ägnad att gynnsamt påverka deras känsla av ansvar för sitt uppträdande i nykterhetsavseende.» Detta var bevillningsutskottets uppfattning. Det blev också riksdagens. Är man nu beredd att frånträda sin mening, och har något inträffat, som skulle motivera en sådan omkastning i tänkesättet? Jag har under den debatt, som här ägt rum, icke funnit några som helst skäl av beskaffenhet att kunna tänkas motivera en så diametralt motsatt uppfattning från riksdagens sida.

Utskottets betänkande innehåller enligt min mening en ganska egendomlig själv motsägelse. På sidan 2 gör utskottet följande uttalande: »Av de av ämbetsverken avgivna yttrandena framgår nämligen att, trots den minskade konsumtionen av alkoholhaltiga drycker, likväl en viss tendens till försämring av nykterhetstillståndet inträtt.» När det göres ett sådant påstående, måste man ju därav draga den konklusionen, att försämringen av nykterhetstillståndet icke kan ha något direkt samband med konsumtionen. Denna har minskats, men nykterhetstillståndet har försämrats. Nu vill man gå vidare och ytterligare minska konsumtionen. Men är det rätt vad här sägs, bör väl därav följa ett ännu mera försämrat nykterhetstillstånd. Eller tror man, att den konsumtionsminskning, som man nu vill genomdriva, skall ha annan effekt än den minskning, som redan ägt rum, så att den konsumtionsminskning, som nu skall inträda, skall leda till ett förbättrat nykterhetstillstånd, när den som förut skett lett till ett försämrat nykterhetstillstånd? Jag hade väntat, att någon här skulle taga upp denna sats till närmare granskning. Så har icke skett, och därför har jag velat för min del närmare trycka på den.

Jag skall, herr talman, icke alltför länge uppehålla mig vid detta ärende, men herr Olssons i Gävle anförande ger mig dock anledning till ytterligare några korta kommentarer. Herr Olsson beklagade själv, att han nu i viss mån måste intaga en annan ställning än han gjorde 1937. Det är den hårda tiden,

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.

(Forts.)

sade han, som tvingat bort honom från hans hittillsvarande positioner. Och han tillade: »Prövningsrätten i nuvarande läge ligger säkrare i Kungl. Maj:ts händer än i riksdagens.» Då undrar jag för min del: om Kungl. Maj:t har större möjligheter att bedöma detta spörsmål, dess förutsättningar, dess sannolika konsekvenser, än vad riksdagen har, varför har då icke Kungl. Maj:t kommit med något initiativ i saken? Varför har icke Kungl. Maj:t själv föreslagit några som helst åtgärder? Äro tingen så horribla, som man sökt göra gällande i motionerna, är det i högsta grad ansvarslöst av Kungl. Maj:t att icke göra något åt dem. Nej, saken är naturligtvis den, att Kungl. Maj:t icke ansett läget så allvarligt, att Kungl. Maj:t velat taga initiativ. Nu har initiativet tagits av enskilda motionärer, ehuru, enligt vad jag tror mig veta, inom riksdagens nykterhetsgrupp dock ganska stark tvekan rått, huruvida motionerna borde frambäras eller ej. Efter mycken diskussion beslöts emellertid, att så skulle ske, och nu ligga de alltså på kamrarnas bord. Jag tycker, att hela utgångsläget i detta ärende är sådant, att bevillningsutskottets majoritet borde ha betänkt sig mer än en gång, innan man gick till att skriva den rekommendation, som här är förhanden.

Nu har utskottets främste talesman bemödat sig om att söka visa, att vad man kommit med är en rekommendation och ingenting annat. Utskottsmajoriteten har velat gå »den stora vägen» och på detta sätt underställa Kungl. Maj:ts prövning det material, som kontrollstyrelsen och socialstyrelsen ha hopbragt. Sedan får Kungl. Maj:t göra med saken vad Kungl. Maj:t vill, och det kommer man att foga sig i. Det är naturligtvis en ganska säker linje att följa. Man skyddar sig på det sättet mot alla mer eller mindre otrevliga konsekvenser. Men jag tycker icke, att den är utskottsmajoriteten riktigt värdig. När utskottsmajoriteten konstaterat, att Kungl. Maj:t icke ansett läget påkalla ett Kungl. Maj:ts initiativ, hade utskottsmajoriteten enligt min mening kunnat nöja sig därmed och borde ha avstyrkt motionerna.

Som saken nu ligger till, har jag, herr talman, vilket torde framgå av vad jag här anfört, ingen annan mening än den som ges uttryck åt i den föreliggande reservationen av herr Bengtsson m. fl., till vilken jag ber att få yrka bifall.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för ytt- randes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.46 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 11 juni.

Kl. 7.30 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

Herr förste vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning bevillningsutskottets betänkande, nr 29, i anledning av väckta motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr **Persson** i Undersvik, som anförde: Herr talman! Jag har icke haft tillfälle att deltaga i utskottets behandling av detta ärende, men trots detta ber jag att få knyta några kommentarer till utskottets utlåtande, såväl som till vad reservanterna ha att anföra.

Det har ju framhållits, att i princip icke så mycket skiljer de båda linjerna, åtminstone när det gäller formuleringen. Hela det första stycket i utskottets motivering är ju gemensamt för både utskottet och reservanterna. Här är det ju icke heller någon egentlig nykterhetsfråga det gäller utan snarare en folkhushållningsfråga. Jag skall icke ingå på denna närmare, därför jag helt kan instämma i vad herr Svensson i Ljungskile har anmärkt i detta avseende, men jag kan också, liksom han, sluta med att här understryka, kanske kraftigare än vad utskottet har avsett, vad utskottet säger i slutet av första stycket av utskottets yttrande, att det med hänsyn till framför allt de ovissa skördeutsikterna vill framhålla angelägenheten av att utvecklingen följes med största uppmärksamhet. Jag vill bara till vad herr Svensson i Ljungskile anført föga, att vi ju i fråga om folkförsörjningen redan vidtagit kraftiga åtgärder för en rationalisering. Vi ha ju sökt att se till att t. ex. spannmål icke får användas till utfodring i och för produktion av fläsk och ägg, därför att det medför en alltför stor förlust av näringsmedel. Åtgärderna i det fallet ha ju ganska hårt ingripit i enskildas frihet; höns hus ha fått nedläggas, många ha fått inskränka fläskproduktionen o. s. v. Med hänsyn till detta och de åtgärder vi på detta område ha vidtagit, vilka åtgärder vi nödgats genomföra trots att de fört med sig stora olägenheter, har man ju, i synnerhet om förhållandena bli värre, svårt att förstå, att vi ur folkhushållningssynpunkt skulle ha råd att använda foder och brödsäd för sprittillverkning. Jag vill i detta sammanhang göra en reservation för tillverkning av sprit för tekniskt bruk och för bränsle i den mån det kan finnas överflöd på t. ex. potatis, men när det gäller konsumtionsändamål kunna kanske också reservanterna hålla med om, att det är en produktion för ett ändamål, som är minst sagt onödigt. När reservanterna här äro med om att ge — det måste väl tolkas så, om man skall inlägga någon mening i utskottets uttalande på den punkten — en anvisning till Kungl. Maj:t, så innebär ju detta, att även reservanterna äro med om den konsekvensen, som kan bli en följd av de dåliga skördeutsikterna, att Kungl. Maj:t kan nödgas vidtaga ganska radikala åtgärder, vilka, såvitt jag förstår, också måste medföra inskränkningar i

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.

(Forts.)

spritkonsumtionen. Man kanske således från den utgångspunkten kan komma fram till radikala åtgärder, som väl måste föra med sig, även om det sker av den anledningen, de olägenheter, som reservanterna här äro rädda för.

Det är först i andra punkten av utskottets motivering som linjerna mellan utskottsmajoriteten och reservanterna bryta sig. När man här i utskottets utlåtande kommer in på vad ämbetsverken ha anfört om den undersökning, som av dessa har verkställts beträffande rusdryckskonsumtionen och fylleriförseelserna, och de åtgärder, som från det hållet föreslås, gå reservanterna en annan väg. Jag vill här anmärka, att reservationen ju vill till Kungl. Maj:t överlämna avgörandet i frågan utan att anföra ett enda ord om de beaktansvärda synpunkter, som ämbetsverken här anföra. Man kan då fråga sig, om riksdagen verkligen i detta läge, i en så viktig fråga som denna, kan gå förbi de viktiga synpunkter som ämbetsverken ha anfört, utan att uttala något annat än en varning till Kungl. Maj:t, att man skall gå varligt fram, när det gäller restriktiva ingripanden. Nog skulle detta ändå förefalla en smula egendomligt.

Herr Hagberg citerade och refererade vad kontrollstyrelsen anfört om resultatet av dess undersökningar om spritkonsumtionen och fylleriförseelserna. Han gjorde det för att visa, hurusom dessa undersökningar kommit fram till det resultatet, att motionärernas framställning av nykterhetstillståndet i landet var överdriven, och han menade, att kontrollstyrelsen var inkonsekvent, när den trots detta framlade positiva förslag till restriktiva åtgärder. Att han kan komma fram till denna slutsats från sina utgångspunkter beror egentligen på vad man lägger in i begreppet nykterhet. Det förefaller som om man på sina håll, när det gäller att mäta nykterhetstillståndet och alkoholbrukets skadeverkningar, ensidigt ser på fylleriförseelsernas stigande eller sjunkande kurvor. Man menar, att endast om förhållandena förete en mera anmärkningsvärd försämring i fråga om fylleriförseelserna äro åtgärder befogade.

Jag vill se frågan från en i viss mån annan utgångspunkt. Man skulle ju kunna fråga sig, i det exceptionella läge vi nu befinna oss och med de krav som vår tid och förhållandena just nu ställa på människorna, om åtgärder äro befogade, även om man icke kan visa på någon ökad fyllerifrekvens och några mera framträdande drag av ökad onykterhet. Man måste se frågan även från den synpunkten, att vår tid ställer helt andra krav än tidigare på vårt folk och i synnerhet ungdomen. Från denna utgångspunkt måste man alltså bedöma de krav man ställer för dagen och frågan i vad mån man här anser, att kraftiga positiva åtgärder för en förbättring av nykterhetstillståndet kunna och böra sättas in.

Med anledning av att herr Lövgren och herr Hagberg refererade åtskilliga yttranden av kontrollstyrelsen och även av socialstyrelsen skall jag be att få hänvisa till vad som på sid. 22 i betänkandet återgives av vad socialstyrelsen anför, som i stor utsträckning utgör ett svar på vad som har anförts av både herr Hagberg och andra i detta sammanhang. Jag tror det skulle vara nyttigt, att kammarrens ledamöter trots den upptagna tiden genomläste vad socialstyrelsen här anför. Det är ganska märkligt och ger oss åtskilliga tankeställare. Jag skall be att få anföra endast några stycken av detta yttrande för att få in det även i kammarrens protokoll. Nykterhetstillståndet i landet bör ju socialstyrelsen mer än andra ha möjlighet att bedöma, då den genom sina underordnade organ erhåller upplysning om förhållandena landet runt, varför den kan fälla ett auktoritativt omdöme om följderna av alkoholmissbruket. Socialstyrelsen framhåller, att den under sin verksamhet som uppsiktsmyndighet över nykterhetsnämnderna erhåller kännedom om nykterhetstillståndet i landet, och den tvekar icke att på grundval av denna kännedom uttala, att det

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

samhällsskadliga alkoholmissbruket alltjämt har en mycket stor utbredning i vårt land. Den hänvisar till nykterhetsnämnderna och deras verksamhet när det bl. a. gäller alkoholistvården och påvisar hurusom alkoholisterna i mycket stor utsträckning måste omhändertagas av dessa nykterhetsnämnder och så säger den: »Denna bild av nykterhetstillståndet i vårt land torde icke överensstämma med den gängse uppfattningen. De helt visst betydande förbättringar på detta område, som ägt rum under den senaste mansåldern, ha nämligen varit ägnade att fördunkla synskärpan i fråga om de missförhållanden som fortfarande bestå. I alltför hög grad har man därför slagit sig till ro i insikt om att vårt land äger en god organisation för handeln med rusdrycker samt en någorlunda hjälplig organisation för att omhändertaga alkoholismens offer. Bidragande till denna avvaktande hållning har utan tvivel även varit, att de lättast tillgängliga indicierna i fråga om alkoholmissbrukets omfattning, nämligen uppgifterna om fyllerifrekvensens växlingar, i stort sett häntytt på en stabilisering på detta område och i varje fall icke haft någon alarmerande karaktär.

Av det ovan anförda framgår, att socialstyrelsen icke anser denna inställning till det aktuella nykterhetsproblemet för vårt land vara grundad på tillräckligt god kännedom om det verkliga läget. Trots faktorer av olika slag, som verka återhållande på alkoholbruket, »— socialstyrelsen räknar upp en del folkrörelser såsom bildningsrörelsen o. s. v. — och så framhålles, att alkoholseden har »ett så kraftigt grepp om det svenska folket, att dess alkoholkonsumtion är en av de högsta i hela världen. Den invändningen, att denna höga genomsnittssiffra för konsumtionen av alkohol icke motsvaras av den motsvarande särställning i fråga om alkoholmissbrukets omfattning, enär vår organisation av handeln med rusdrycker syftar till att försvåra konsumtionen för eventuella missbrukare, äger säkerligen ett visst berättigande men lika visst är att man måste vara på sin vakt mot överdriven tilltro till de organisatoriska åtgärdernas effektivitet. I detta sammanhang måste för övrigt erinras om, att handeln med maltdrycker alldeles icke förtjänar vitsordet att vara organiserad på ett ändamålsenligt sätt från nykterhetssynpunkt. För socialstyrelsen ter sig sålunda läget för vårt land i nykterhetsavseende så, att energiska åtgärder för en förbättring av nykterhetstillståndet skulle ha varit av behovet påkallade, även om det hade rätt normala förhållanden i andra avseenden». Slutligen säger socialstyrelsen: »Den allvarliga allmänna situationen för vårt land är självfallet ägnad att skärpa detta behov». — Jag har velat anföra socialstyrelsen så långt, därför att jag menar, att man här ställer problemet i sin rätta belysning, och jag tror, att det ger oss en nyttig tankeställare i detta sammanhang.

Utskottet har en positivare inställning än reservanterna och understryker de synpunkter som anförts av ämbetsverken samt ger åtskilliga anvisningar till Kungl. Maj:t. Jag skall icke gå in på dessa detaljer. De ha ju diskuterats tidigare, men när det t. ex. sägs, att den ifrågasatta höjningen av motboksåldern skulle stå i motsättning till det beslut riksdagen nyss har fattat om utvidgningen till de unga av medborgarrätten och att det skulle innebära någon sorts omyndighetsförklaring av ungdomen, om en sådan åtgärd, som här ifrågasättes, skulle vidtagas, så ber jag bara att få anföra, att trots att man kan ha vissa betänkligheter mot en dylik åtgärd, ur psykologisk synpunkt kan man emellertid säga, att det är två skilda saker. Å ena sidan gäller det en utvidgning av en medborgarrätt, å andra sidan är det väl knappast fråga om en sådan, man får väl ändå inte räkna innehav av motbok som en medborgarrätt. Syftet med att söka inskränka alkoholbruket även efter den linjen är ju, att man vill

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.

(Forts.)

söka rädda ungdomen, så långt det är möjligt, från att komma under inflytande av alkoholbruket och en vana, som den äldre generationen har odlat, och som vi väl alla äro eniga om att söka göra vad som är möjligt för att skydda ungdomen från. Det är en social skyddsåtgärd.

Vidare vill jag bara särskilt understryka utskottets yttrande där det i fråga om utskänkningen säger att inskränkande åtgärder böra göras till föremål för omprövning. Jag ber endast att få tillägga, att Kungl. Maj:t i detta sammanhang bör tänka litet på restaurangdansen och spritkonsumtionen i samband därmed. Det förefaller som om man på många håll uppfattade innebörden av det beslut som fattades 1937 som en uppmjukning av de tidigare bestämmelserna. Åtminstone florerar nu på många håll en verklig industri på detta område, där spriten i förening med dansen utgör lockelsemedlet för ungdomen, när den från landsbygden på långa omvägar drages samman till städernas och samhällenas restauranger och där får lära sig dyrbara restaurangvanor och kommer under inflytande av rusdrycksbruket. Denna restaurangdans bidrager i hög grad till att utbreda och sprida rusdrycksbruket bland ungdomen. Det förefaller som om man åtminstone under en prövningens tid som denna kunde kräva, att ungdomen skulle kunna roa sig utan sprit. Det var de synpunkter jag ville anföra till vad som tidigare har sagts av dem som talat för utskottets förslag.

Jag vill sluta med att säga, att det ju talas mycket i denna tid såväl i tidningspressen som från talarstolar om det allvarliga lägets krav. Det ställes krav i synnerhet på ungdomen, och man talar om en strängare livsstil o. s. v. Inför mycket av vad som sker kan man verkligen fråga sig om det är någon mening i detta tal; i vilken utsträckning det talet vid högtidliga tillfällen följes av handling? Jag skulle vilja tillägga, att även riksdagen och statsmakterna tvingas ju inför lägets krav visa en strävare uppsyn och ställa hårda krav på medborgarna. På andra områden veta vi, att det sker, och vi finna också, trots att olägenheter följa därav, att den stora massan av medborgarna i landet finner sig i mycket långt gående krav på disciplin och ordning i olika avseenden, därför att man vet, att lägets allvar kräver detsamma. Då förefaller det också som om man på detta område från samhällets sida borde visa en strävare hållning och kunna gripa till radikalare åtgärder än eljest. Jag tror också, att förhållandena nu äro sådana, att vårt folk förstår detta och även på detta område kommer att visa lojalitet. Det förefaller mig som om reservanternas yttrande, trots formuleringen, där man talar om nödvändigheten av åtgärder för ett förbättrat nykterhetstillstånd med hänsyn till vår beredskap, mera är *vackert tal*, därför att det icke följes av några krav på *handling*. I de mycket moderata anvisningar, som utskottet har gett Kungl. Maj:t, ligger dock någonting mera *positivt*. Bifalles detta har dock Sveriges riksdag kraftigt sagt ifrån, att något måste göras, att åtgärder skola vidtagas efter Kungl. Maj:ts prövning. Jag anser därför, att riksdagen här bör följa utskottet, och ber att få yrka bifall till dess förslag.

Häruti instämde herr *Gavelin*.

Vidare yttrade

Herr **Lindmark**: Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord till vännen Lundell med anledning av hans anförande här i dag. Herr Lundell började sitt anförande med ett konstaterande av att utskottsmajoriteten icke hade samma betänkligheter mot att rekommendera skärpta restriktioner på här ifrågasatt område som reservanterna. Ja, det är nog alldeles riktigt. Majoriteten

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

menar sålunda, att under vissa förhållanden, t. ex. särskilt under kristider, möjligheter finnas att skärpa restriktionerna utan risk för sådana skadeverkningar, som under normala förhållanden skulle kunna följa. För min del har jag den uppfattningen, att så länge man icke kan internationellt besluta om ett totalförbud, kunna icke heller de enskilda staterna införa ett sådant. I linje med detta kan man icke heller bedriva en restriktionspolitik hur långt som helst, ty man riskerar ju att öppna portarna för smuggling och hembränning. Just nu befinna vi oss i en kristid, och det är icke lika lätt som under vanliga förhållanden att smuggla in sprit eller att bränna brännvin, detta sista beroende på bristen på ingredienser. Skall man någon gång kunna skärpa restriktionerna så skall det vara under en tid som denna. Vi sakna icke erfarenhet på det här området. Redan under förra världskriget eller 1914 infördes mycket kraftiga restriktioner, ja, så kraftiga att dåvarande finansministern, herr Thorsson, i ett interpellationssvar 1918 kunde säga att de närmast voro att likna vid ett totalt rusdrycksförbud. Vi veta också, att det gick ganska bra att upprätthålla dessa restriktioner, som egentligen icke hade några skadeverkningar utan enbart goda följder.

Nu framhåller herr Lundell, att det stått en notis i tidningarna om att spritfloden väljer in över Tornedalen, vilket enligt hans mening skulle vara ett övertygande bevis för restriktionernas skadeverkningar i allmänhet. Jag har också sett denna tidningsnotis, men jag håller före, att det därvidlag icke är fråga om något allmängiltigt uttryck för hur saken ligger till. Men jag har även uppmärksammat, att det i denna notis hette, att förklaringen till att det var möjligt att på detta sätt smuggla in så mycket sprit var den, att en hel del tulltjänstemän blivit inkallade i beredskapstjänst. Det hela berodde således på brist på vaktmanskap. Men det är statens skyldighet att se till, att nödig polisvakt hålles vid landets gränser, framförallt då vid en sådan landgräns som gränsen mot Finland.

Herr Lundell sade vidare, att restriktioner icke äro rätta metoden att minska förbrukningen av spirituosa. Jag ger honom rätt i detta. Kunde man på övertygelsens väg skapa ett nyktert folk, vore detta givetvis att föredra. Men nu råkar det förhålla sig så att våra nordiska folk och då kanske icke minst svenskarna äro så egendomligt begivna på spritdrycker att lagstiftning måste till för att spritmissbruket skall kunna begränsas. Det är därför bra underligt att höra de där orden uttalas av herr Lundell, som i vintras kom med en motion, i vilken han yrkade hårda straff för dem som missbruka sprit. De skulle ju bl. a. förlora sin rösträtt — ett mycket hårt straff sålunda. Mycket, mycket mänskligare och barmhärtigare är det då att i syfte att förmå vederbörande att begränsa sin alkoholkonsumtion införa skärpta restriktioner, som det finns utsikt att kunna upprätthålla i tider som dessa.

Jag skulle också vilja säga några ord till herr Hagberg i Malmö. Herr Hagberg i Malmö fann, att uttalandena i motionerna voro av den natur att de på ett obehagligt sätt framställde Sverige och svenska förhållanden icke blott för vårt eget folk utan även för andra. Ja, det står visserligen här i motionen II: 134, vilken är densamma som motionen I: 100, att »Spritdryckskonsumtionen i Sverige är för närvarande — beräknad i medeltal pr individ — den största i Norden, dubbelt så stor som i Norge, mer än dubbelt i Finland och ungefär fem gånger så stor som i Danmark.» Men, herr Hagberg i Malmö, det där råkar ju vara sant. I kontrollstyrelsens tabell på sid. 9 i utskottsbetänkandet finna vi, att konsumtionen år 1939 per individ var i Sverige 5.53 liter, i Norge 2.64, i Danmark 1.17 och i Finland 2.11. Detta är siffror, som nästan på pricken sammanfalla med de uppgifter, som lämnats i motionen.

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

Herr Hagberg i Malmö nämnde också att motionen på tal om fylleriförseelserna och ungdomsfylleriet gör sig skyldig till mycket, mycket kraftiga överdrifter, ja, att uppgifterna närmast icke äro hållbara. I det avseendet har herr Hagberg i Malmö möjligen något stöd i kontrollstyrelsens uttalande, men vi finna dock vid ett studium av tabellen på sid. 14, att för Sveriges vidkommande sedan 1931 en ökning dock ägt rum på hela 7 procent. Man kan ju ändå ha rätt att förutsätta, att i den mån åren gått och vårt folk fått lära sig att riktigare hantera den sprit det får inköpa, jämförelsetalet snarare hade bort understiga 100. Nu är det som sagt 107, vilket innebär en stegring med 7 procent. Herr Hagberg i Malmö gör en jämförelse med Danmark och konstaterar den ofantliga stegring, som procentuellt sett föreligger för detta land, vilket skulle tyda på att förhållandena i Sverige äro utomordentligt mycket bättre än i Danmark. Tabellen ger ju honom ett visst stöd på den punkten, men kontrollstyrelsen åter anför på ett ställe i sitt yttrande, att denna statistik för Danmarks vidkommande är föga hållbar. Det råkar nämligen vara på det sättet att kontrollmyndigheten eller polisen i Danmark är mycket fåtalig eller en polisman i ett herred, som omfattar 10—12 kommuner. Det är ju klart, att i och med att polisuppsikten år för år blir bättre detta kommer att visa sig i ett ökat antal statistikförda fylleriförseelser, för såvitt sådana ägt rum. Detta är just vad som här är fallet. På grund av att den tidigare kontrollen i Danmark i fråga om spritmissbruket varit så underhållig måste statistikens utslag bli felaktigt, och jag menar sålunda, att motionen även på den punkten i det stora hela har rätt.

Herr Hagberg i Malmö anförde vidare att han hört, att inom riksdagens nykterhetsgrupp tvekan skulle ha rätt, om dessa motioner skulle väckas eller icke. Själv tillhör jag riksdagens nykterhetsgrupp och har varit med om att diskutera motionerna. Det är ju klart att vilket parti som helst eller vilken grupp som helst inom riksdagen överväger, om en motion skall väckas eller icke. För min del kan jag vitsorda, att ordet »tvekan» icke är den riktiga beteckningen på vad som härvidlag förekommit. Med full enhällighet har gruppen konstaterat, att läget nu är sådant att en framstöt är väl befogad.

Herr Lövgren nämnde, att en fråga som denna även måste ses ur national-ekonomisk synpunkt, och att restriktionerna på det sätt de nu äro föreslagna eventuellt skulle kunna innebära att staten kommer att förlora 60—70 miljoner kronor. Ja, detta låter ju hemskt och övertygar kanske en hel del om att det är galenskap att gå in för någonting, som betyder skärpta restriktioner. Men, mina damer och herrar, skola vi skaffa de nödiga miljonerna genom att förmå svenska folket att supa in pengarna? Är detta en riktig syn på tingen? Om det vore så att svenska folket kunde sköta spriten på måttligt sätt så att något egentligt missbruk icke förekom, skulle jag vara med på herr Lövgrens resonemang. Men nu är det ju inte på det sättet. I vårt land råder ett mycket, mycket tråkigt och allvarligt missbruk. Under sådana förhållanden skall staten icke huvudsakligen inrikta sin politik på att tjäna pengar på rusdryckshandtering. Jag delar annars den uppfattningen, att man gärna kan beskatta spriten om möjligt ännu kraftigare än som för närvarande sker, men jag menar, att det finns en viss gräns därvidlag med hänsyn till att det under normala tider kan bära sig att smugla eller att hembränna. Därom torde vi väl emellertid kunna vara eniga att skattekraften minskas hos ett folk, som är hemfallet åt spritmissbruk, och att detta framförallt gör sig gällande bland människor i mindre god ekonomisk ställning.

Herr talman! Jag menar, att en nedsättning i sprittilldelningen är ägnad att öka folkkraften, att öka värnkraften, arbetsdugligheten och prestationsförmå-

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

gan samt att höja skattekraften hos vårt folk. Därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Lindberg* i Umeå, *Jacobson*, *Nilsson* i Norrlångträsk och *Björling*.

Herr **Lövgren** erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag vill till herr Lindmark säga, att de nationalekonomiska synpunkterna böra icke förbises. Det är icke likgiltigt, om staten förlorar 50 å 60 miljoner i spritskatteinkomster, om dessa pengar samtidigt gå ut i den illegala handeln. Jag ber kammarens ledamöter beakta, att i den statistik, som föres vid våra domstolar, är det icke minst den illegala trafiken, som spelar en roll. Under restriktionsåren 1918, 1919 och 1920 hade vi ett slående bevis för vad den illegala trafiken innebär.

Vidare vill jag säga, att herr Lindmark ju kom till det resultatet, att vi hade en ökning av spritkonsumtionen på 7 % från början av 1930-talet till nu. Det är icke alls på det sättet, utan som kammarens ledamöter finna på sid. 11 i utskottsbetänkandet har konsumtionen gått ned från 3.56 till 2.89 liter per invånare och år. Det är således en reell sänkning som skett.

Herr **Lindmark**, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Jag skall be att få bemöta herr Lövgren och börjar, där han slutade. Hans jämförelse i fråga om siffrorna är oriktig, ty vad jag sade i mitt förra anförande gällde spritdryckerna, medan de siffror herr Lövgren åberopar gäller den totala alkoholkonsumtionen, där man i spritdryckerna räknar in även öl och vin och omräknar volymen i ren alkohol; därvid anges de siffror herr Lövgren nämnde. Skall herr Lövgren bemöta vad jag påpekade i detta sammanhang, så skall herr Lövgren kunna påvisa, att jag nämnde felaktiga siffror, men det har jag icke gjort.

För att komplettera mitt anförande skall jag be att få nämna, att år 1939 var konsumtionen av samtliga rusdrycker och omräknad i ren alkohol per invånare och år i Sverige 3.54, i Norge 2.22, i Danmark 2.36 och i Finland 1.11 liter. De här olika tabellerna får man emellertid icke jämställa med varandra.

Vidare har jag tidigare påpekat, att jag räknar med att den illegala handeln under dessa krisförhållanden skall kunna behandlas på ett helt annat framgångsrikt och lättare sätt än under normala tider.

Herr **Lövgren** erhöll ånyo ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag vill till herr Lindmark säga — jag framhöll det i mitt första anförande — att en väsentligt större del av befolkningen nu är över motboksåldern, än vad fallet var i början av 1930-talet och framför allt i början av 1920-talet.

Nu vill jag fråga herr Lindmark: varför utgår herr Lindmark vid sina jämförelser från 1939 och icke från 1940, då de restriktiva element, som införts året förut, fått verka, och procenten sjunkit till 2.89. Passar det icke i sammanhanget?

Jämväl herr **Lindmark** erhöll ånyo ordet för kort genmäle och yttrade: Nej, jag gör det icke, därför att då skulle jag utgående från den tabell, som jag använde i mitt huvudanförande, ha anført siffran 4.51, som väl är den riktiga i det här sammanhanget.

Jag vill göra ett tillägg här. Herr Lövgren var också inne på frågan, hur nykterhetstillståndet kan komma att utveckla sig. Därvidlag vill jag konsta-

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.

(Forts.)

tera det sorgliga faktum i fråga om ungdomssuperiet, att det relativa antalet fyllerister i åldrarna 15—25 år är ungefär detsamma som i högre åldrar. Det är mycket sorgligt att behöva konstatera detta, ty hur skall det gå i framtiden med en ungdom, som nu visar samma höga procent i det här avseendet som äldre årgångar?

Härefter anförde

Herr Bergvall: Herr talman! Herr Hagberg i Malmö kritiserade under förmiddagens plenum den jämförelse rörande nykterhetstillståndet i vårt land och i grannländerna, som motionärerna gjort i motionerna. Jag kan följa med en god bit på vägen i denna kritik, ty det är otvivelaktigt att den målning, som motionärerna härvidlag presterat — man skulle utan vidare kunna kalla den för svartmålning — behöver åtskillig retuschering och åtskilliga tillägg för att ge en verklig bild av det faktiska läget. Men även om jag säger detta, tror jag inte man kan komma ifrån att det finns en bestämd bakgrund till dagens diskussion. Det är det förhållandet, att under det senaste året en bestämd tendens i riktning mot ett försämrat nykterhetstillstånd gjort sig märkbar. Jag kan utan vidare konstatera att här i Stockholm sedan mitten av föregående år har det icke någon månad inträffat att fyllerisiffran icke legat högre än fyllerisiffran för samma månad föregående år, och detta efter en lång följd av år kännetecknade av en nedåtgående tendens i detta avseende. Jag tror att de erfarenheter, som komma från olika delar av landet, även ge belägg för den uppfattningen, att det finns en fullt märkbar tendens till försämring av nykterhetstillståndet, även om den inte är så stor, att den ger anledning att måla i särskilt mörka färger.

Det är naturligtvis besvärligt att klara ut, vilka orsakerna till denna försämring äro. Otvivelaktigt hör den delvis samman med den påverkan, som kriget och krisläget utöva på människorna och deras sinnen. I den mån det gäller denna kategori av orsaker tror jag till och med, att jag kan följa herr Lundell en bit på vägen och säga, att då komma vi måhända icke tillrädda med dem på annat sätt än genom uppfostran, upplysning och maningar till andlig beredskap eller vad man vill kalla det.

Men det finns även orsaker av annan natur, vilka sammanhånga med de ekonomiska förhållandena. Jag skall inte fördjupa mig i detta spörsmål — det skulle föra för långt — jag vill bara söka belysa vad jag menar genom att anföra ett enda exempel. Det är ju på det sättet, att det nuvarande motbokssystemet — om jag håller mig till denna del av försäljningslagstiftningen — bygger på en anpassning av tilldelningarna på de motböcker, som lämnas ut, efter folks vanor, föreställningar, åskådningssätt och ekonomiska möjligheter. Om ni då tänka er en person, som hade en tilldelning på fyra liter i månaden för två tre år sedan, så kostade honom dessa fyra liter, när han köpte ut dem, i genomsnitt 4 till 5 kronor per liter, alltså ungefär 20 kronor sammanlagt. I dag måste han betala mycket mera för denna kvantitet, nära nog det dubbla beloppet. Om han förut kunde behålla sina fyra liter och konsumera dem under måttliga former utan att försäkra några större olägenheter, har han i många fall i dag icke råd att behålla dessa fyra liter, men han köper likväl ut dem, och de gå ut i den olaga marknaden. Jag tvekar icke ett ögonblick — ehuru jag befinner mig i en institution, som bär en väsentlig del av ansvaret för vad som sker på detta område — att konstatera, att den tendens i riktning mot en försämring av nykterhetsförhållandena, som gjort sig märkbar, i mycket hög grad sammanhänger med denna olaga trafik. Den bety-

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

dande omfattning, som de olaga motboksöverlåtelseerna ha fått, är någonting som kan ge anledning till eftertanke, herr Lövgren.

Jag kan belysa detta med ett enda exempel. Det är ett extremt exempel — jag forskade dock inte på något sätt efter det utan träffade på det av en slump. Jag råkade i dag på morgonen kasta en blick på ett ärende, som visade, att en man, som förut hade det ganska hyggligt ställt, hade varit inne och köpt ut nitton liter i efterskott. Vi undersökte saken litet närmare med anledning av att det gällde en så anmärkningsvärt hög kvantitet. Det visade sig då, att mannen i början av månaden blivit arbetslös och levde på ett dagunderstöd och att han för den kvantitet han köpt ut betalat en summa, som översteg hela hans inkomst för månaden. Det finns väl ingen i denna sal, som tror, att han behöll dessa liter själv. Jag skall inte utveckla vad detta exempel innebär; jag skulle också kunna anföra en mångfald liknande.

Men detta visar enligt min mening en sak: att den kostym — om jag får använda detta uttryck för att få en lättfattlig bild — som motbokssystemet representerar för det svenska folket, har blivit för stor. Om en kostym är för stor, syr varje förnuftig människa om den, så att den passar litet bättre efter den nya kroppskonstitutionen. Det är därför som jag vill säga till herr Hagberg i Malmö att vad som sker i dag är inte ett upprivande av grundvalen i den överenskommelse — för att använda hans terminologi — som träffades 1936, utan det är utslutande ett försök till anpassning efter de förutsättningar, av vilka jag antytt bara ett par, under vilka vi leva just i dag.

Jag vill säga, att jag kan följa herr Lövgren en god bit i hans resonemang. Jag har haft tillfälle att ett otal gånger betona, att jag överhuvud taget inte tror på värdet av en alkohollagstiftning, som inte har någon resonans hos medborgarna och som inte åtminstone i någon mån ansluter sig till deras vanor, uppfattningar, sedvänjor o. s. v. Jag tror att de erfarenheter, vi gjort i vårt land under förra kristiden, visa, vart det bär hän, om man spänner eller nödgas spänna bågen för hårt. Ännu tråkigare och sorgligare erfarenheter ha vi att notera om vi gå över till förbudsländerna.

Herr Lövgren var emellertid inte särskilt lycklig i sin exemplifiering. Han hänförde sig närmast till förhållandena i början på 1920-talet och gjorde gällande, att det var de strängare restriktioner, som då existerade, som voro anledningen till de olagligheter, som vid denna tidpunkt förekommo. Så låg det emellertid i realiteten inte till. De restriktioner, som existerade speciellt 1920, voro slappare än de vi ha i dag och som varit gällande under hela 1930-talet. År 1920 var det första året efter den gamla rusdrycksförsäljningsförordningens tillkomst som de fyra literarna släpptes ut på motböckerna. Då flödade spriten på ett flertal håll i landet i strömmar. Vad som fanns kvar av olaga hantering i början på 1920-talet var efterverkningarna av de utomordentligt olyckliga förhållanden, som voro rådande, när vi under förra kriget nödgades marschera ned till en tilldelning av ett par liter i kvartalet.

Om jag alltså kan följa herr Lövgren i hans resonemang att man inte bör gå för långt på restriktionernas väg och att man, om man spänner bågen till bristningsgränsen, icke får behövlig resonans längre hos folket, får jag säga, att jag icke riktigt ser sammanhanget mellan denna hans förkunnelse och vad vi här i dag diskutera. Det finns mig veterligen icke någon som vill gå särskilt långt — i vart fall kan man icke beskylla bevillningsutskottet för att vandra några ytterlighetsvägar. Man har inom utskottet tvärtom varit ganska moderat i sin uppfattning. Man har antytt möjligheten av en sänkning av maximikvantiteten. Ja, det betyder, om man går till ämbetsverkens utlåtan- den, tre liter i månaden. Det är väl inte ett så våldsamt steg, att det kan be-

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.

(Forts.)

tecknas som uppseglingen till ett förbudsliknande system. Man skall — det är alldeles uppenbart — ha blicken fullkomligt öppen för riskerna att om man drar åt skruven för hårt, få vi olagligheter och i stället för ett förbättrat nykterhetstillstånd ett försämrat sådant.

Jag vill här parentetiskt skjuta in, att jag med mycket stor glädje sett, att bevillningsutskottet avstyrkt de motioner, som påyrka förbud mot sprittillverkning, efter som detta så småningom skulle leda fram till ett förbudssystem och vi därmed skulle få hela den serie av olagligheter, som vi förut kända till, och därmed ett allvarligt försämrat nykterhetstillstånd. Jag inser mycket väl, att vår livsmedelskris kan bli så tillspetsad, att vi komma därhän — ja då få vi genomföra dessa åtgärder och taga det elände på detta område, som följer på köpet. Vi skola emellertid inte göra det förrän vi bli tvungna därtill.

Det är emellertid som sagt icke detta vi diskutera i dag, utan vi diskutera hur man genom försiktiga jämkningar i nu gällande lag skall försöka att anpassa denna efter dagens läge. Jag har inte haft med tillkomsten av bevillningsutskottets utlåtande att göra, men mig har detta utlåtande i ganska hög grad tilltalat. Det är försiktigt hållet; det binder icke ens bestämt vid vissa åtgärder utan för fram i blickpunkten, lägger fram till diskussion, till närmare övervägande, mera i form av en antydan och en rekommendation till Kungl. Maj:t, vissa restriktioner. Jag fick icke den uppfattningen, när bevillningsutskottets främste företrädare här talade, att han ens hade drömt om att Kungl. Maj:t med hull och hår skulle sluka allt vad bevillningsutskottet har antytt som lämpligt att överväga i detta sammanhang. Om jag inte hörde fel, sade han själv, att han var ganska tveksam exempelvis om höjningen av åldersgränsen från 21 till 25 år för erhållande av nytt inköpstillstånd. Jag vill säga att jag personligen hyser samma tvekan.

Jag tror emellertid, att vissa åtgärder måste vi vidtaga, om vi skola kunna hejda den olyckliga utveckling som vi nu äro inne på, innan den tagit alltför allvarlig omfattning, och om vi skola kunna vända utvecklingen i rätt riktning. Det är särskilt på två punkter, där jag tror att man speciellt måste sätta in, om man skall kunna komma åt vad som jag tycker är det tråkiga just nu, nämligen motboksöverlåtelsena. Det är sänkningen av maximikvantiteterna med den därmed sammanhängande sänkningen för dem, som ha lägre inköpsrätt, ävensom efterskottsinköpen.

När vi ha en lagstiftning på nykterhetsområdet, som i motsats till flertalet lagstiftningar som vi ha att göra med är beskaffad på det sättet, att den kan dras åt eller slappas allt eftersom tidsläget och omständigheterna kräva, då tycker jag det vore dålig ekonomi med denna lagstiftning att icke använda de möjligheter den ger oss. Det är icke frågan om att vi här skola göra några permanenta ändringar i lagstiftningen. Det är direkt sagt ifrån i utskottsutlåtandet, att det icke gäller att göra några permanenta ändringar, utan att vi skola företaga provisoriska åtgärder, betingade av det läge, i vilket vi nu befinna oss. När vi ha, säger jag, en lagstiftning, som ger oss denna möjlighet, tycker jag att det vore oförnuftigt och dålig lagstiftningsekonomi att icke utnyttja denna möjlighet. Vi ha lika stor möjlighet, herrar Hagberg i Malmö och Lövgren, att om tidsläget ändrar sig släppa efter på dessa restriktiva bestämmelser och komma i ett nytt läge igen. Jag kan mycket väl tänka mig en situation, där jag skulle vara beredd att förorda sådana åtgärder.

På grundval av den motivering jag nu lämnat och under hänvisning till de förhållanden, som just nu existera, tror jag man i denna stund gör klokt i att följa den linje, som anvisas av bevillningsutskottets majoritet och som innebär, att man till mycket noggrant övervägande hos Kungl. Maj:t rekommende-

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

rar den serie åtgärder, som ifrågasatts av de på detta område mest ansvariga ämbetsverken.

Herr talman! Jag yrkar bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Hagberg** i Malmö erhöll ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! I det skickligt upplagda anförande, som herr Bergvall nyss hållit, ansåg han sig kunna konstatera en försämring av nykterhetstillståndet på vissa orter. Jag tror att herr Bergvalls konstaterande därvidlag är riktigt, men, herr Bergvall, kan man på denna grund hävda den meningen, att en sådan partiell försämring av nykterhetstillståndet skulle kunna hävas eller möjligen vändas till något bättre genom de konsumtionsminskande åtgärder, av vilka utskottsmajoriteten är så livligt intresserad? Det är på denna punkt jag hyser så stark tvekan.

Jag har i mitt tidigare anförande tillåtit mig att peka på den självemot-sägelse, som föreligger i utskottets uttalande, då utskottsmajoriteten konstaterar, att trots den minskade konsumtionen av alkoholhaltiga drycker likväl en viss tendens till försämring av nykterhetstillståndet inträtt. Konsumtionen står alltså inte i direkt förhållande till nykterhetstillståndet. Den omständigheten kan man konstatera även i min egen hemstad. Trots en avsevärd nedgång i konsumtionen i Malmö och trots en avsevärd nedgång i antalet restaurangbesök där ha fylleriförseelserna i staden ökat. Detta är ostridigt. Men i och med konstaterandet av dessa förhållanden framgår ju, att problemet är oerhört mycket mera komplicerat och svårbedömt än vad utskottsmajoriteten har velat göra gällande. Jag förstår därför mer än väl finansministerns uttalande i första kammaren, där han klart sade ifrån, att han icke ville känna sig bunden av det restriktiva skrivsätt, som utskottsmajoriteten i sitt utlåtande begagnat, utan ville ha full prövningsrätt.

Herr **Bergvall**, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Jag vill säga till herr Hagberg, att jag många gånger haft anledning att bekämpa den uppfattningen, att en stor eller relativt stor alkoholkonsumtion är ett säkert tecken på ett dåligt nykterhetstillstånd. Det är lika oriktigt att göra gällande, att nykterhetstillståndet skulle stå i omvänd proportion till konsumtionen, som herr Hagberg litet överdrivet och skämtsamt antydde. I realiteten ligger det till på det sättet, att detta beror på hur konsumtionen sker. Fyra liter i händerna på en person kunna vara ganska oskadliga, medan en halv liter i händerna på en annan person är en mycket skadlig kvantitet. När man nu ordnat på det sättet — jag är icke ansvarig för den starka höjningen av spritskatterna — att man leder strömmen till dem som äro mest törstiga och som vilja betala vad som helst för spriten, då måste man vidtaga motåtgärder för att förhindra att strömmen går i den riktningen.

Jag är på basis av min erfarenhet övertygad om att det inte går att påverka utvecklingen i gynnsammare riktning, om man inte går den väg, som bevillningsutskottet har antytt, och åtminstone väljer ut några av de förslag, som utskottet framlagt, och söker förverkliga dessa.

Herr **Hagberg** i Malmö erhöll ånyo ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Möjligheten att företaga en sådan avvägning och individuell prövning föreligger ju redan nu i full utsträckning utan att man för den skull behöver gå till några ytterligare åtgärder.

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

Jämväl herr **Bergvall** erhöll ånyo ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Dessa möjligheter föreligga icke i full utsträckning. Man behöver, när man skall företaga sådana åtgärder, en bestämd ram att hålla sig inom. När nu det förhållandet inträtt, att det finns en massa personer, vilkas uppförande och föregående i och för sig är oförvitligt, som bli frestade att anlita överlåtelsens väg, är det uppenbart, att man får lättare att nå dessa personer genom generella restriktioner.

Vidare anförde:

Herr **Eklund**: Herr talman! Efter herr Bergvalls klarläggande anförande skall jag fatta mig mycket kort.

Herr Hagberg i Malmö sade under förmiddagens debatt, att utskottets förslag innebar att man nu frångick den kompromiss, som träffades 1937 i denna fråga. Det är inte alls utskottets mening, ty i så fall hade ju utskottet föreslagit en lagändring. Vad det nu gäller är ju att taga under övervägande provisoriska inskränkningar under nuvarande kristid.

Sedan en längre tid tillbaka har man här talat om att läget kräver sparsamhet och stramare livsföring. Man skall undvika onödiga utgifter, har det hetat, och man skall likaså undvika överdådigt levnadssätt. Man skall spara pengar, hälsa och krafter för att uppnå bästa möjliga försvars- och försörjningsberedskap. Om det är något område, där en inskränkning i detta syfte skulle vara befogad, är det väl just i fråga om rusdryckskonsumtionen. Någon så oerhörd uppoffring, att inte ens tidsläget skulle kunna motivera en inknappning, kan detta ändå inte vara. Utskottet säger ju också att det finner »denna fråga i nuvarande läge förtjäna särskild uppmärksamhet», och även reservanterna medge att strävandena att främja folknykterheten framstå »som ett viktigt led i stärkandet av vår allmänna beredskap». Reservanterna yttra sig däremot inte om, huruvida något av kontrollstyrelsens eller socialstyrelsens förslag till åtgärder bör tagas under omprövning eller om någonting överhuvud taget skall företagas. Reservanterna omnämna inte ens ämbetsverkens yttranden och förslag i denna fråga.

Nu har ju Kungl. Maj:t, såsom det säges i utlåtandet och även har påpekats tidigare här, befogenhet att då särskilda förhållanden råda företaga provisoriska inskränkningar, och när detta bemyndigande gavs, förutsatte man väl att det skulle ske en anpassning efter de olika förhållanden, som kunde uppkomma på grund av tidslägets växlingar. Med hänsyn till att Kungl. Maj:t har denna befogenhet, när det gäller ett provisorium, har inte utskottsmajoriteten föreslagit några lagändringar. Inte heller har utskottsmajoriteten sagt, att vissa åtgärder ovillkorligen skola vidtagas. Däremot har utskottet i anslutning till ämbetsverkens yttranden föreslagit, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t »måtte vidtaga de åtgärder i nykterhetsbefrämjande syfte, som i nuvarande läge befinnas påkallade», och att därvid de av utskottet omnämnda tänkbara åtgärderna måtte bli föremål för omprövning. Detta måtte väl ändå inte — såsom herr Bergvall nyss påpekade — vara någonting att rädas för.

Av de åtgärder, som utskottet talat om, skulle det väl närmast vara en nedläggning av motbokstilldelningen och inskränkning i utskänkingsrättigheten, som skulle komma i fråga. Av ämbetsverkens yttranden framgår att det synes finnas mycket goda skäl för att överväga en minskning av motbokstilldelningen. Därigenom skulle man ju minska de s. k. överskottslitrarnas antal, vilka av allt att döma — något som nu även bekräftats av herr Bergvall — äro föremål för olaga överlåtelse och som därför i hög grad bidraga till att antalet fylleriför-

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

seelser ökat, trots att konsumtionen i viss mån minskat. — Därmed har också herr Hagberg fått en förklaring på varför inte nykterhetstillståndet har förbättrats trots att konsumtionen minskat.

Utskottet anser nu att man med hänsyn till denna minskade legala efterfrågan skulle kunna överväga att minska tilldelningen å motböckerna, och man skulle kunna tänka sig att såsom kontrollstyrelsen ifrågasatt minska tilldelningen i ungefär samma proportion som konsumtionen sjunkit. Detta förefaller ju att vara ett mycket rimligt krav.

Även beträffande de övriga åtgärder, som omnämnts, skall jag fatta mig mycket kort. En begränsning av tiden för efterhandsinköpen borde ju inte möta några större invändningar. Därvidlag har jag emellertid för min del samma uppfattning som herr Olsson i Gävle deklarerade i förmiddags. De skäl, som anförts för åtminstone ett tillfälligt upphävande av bestämmelsen om efterhandsinköp, synas dock vara så starka, att jag liksom han kan vara med om att även den frågan toges under övervägande.

Vad den fria försändningen beträffar, gäller det där kanske mer en prisfråga för de avlägset boende än en nykterhetsfråga. För min del anser jag, att den inskränkning, som man kan finna motiverad, hellre bör ske i form av minskad tilldelning än att priset i vissa fall ökas utöver det fastställda för den tilldelning, som dock medgivits. Men även den saken bör kunna få omprövas i samband med övriga förslag.

Det skulle emellertid te sig besynnerligt och bli föga effektivt, om man minskade motbokstilldelningen men icke i likhet med vad utskottet föreslår också företog en inskränkning av utskänkningen. Man kan naturligtvis tänka sig olika åtgärder härvidlag, och det har bl. a. talats om en minskning av kvantiteten. Jag tycker, att man särskilt borde överväga en inskränkning av den utdelning, som sker i samband med danstillställningar. Det är väl vid sådana tillfällen, som alkoholfrestelsen många gånger kan bli den unge övermäktig och grundlägga dryckesvanor, som han sedan bittert får ångra. Där lurar måhända den allra största faran, och detta är något som man särskilt bör uppmärksamma.

För egen del skulle jag för övrigt vilja hemställa till finansministern att beträffande utskänkningen taga under övervägande, om man inte i enlighet med ämbetsverkens yttranden borde höja åldersgränsen vid utskänkning från 18 till 21 år. Jag tror nämligen att detta t. o. m. är mer motiverat än att höja motboksåldern från 21 till 25 år.

En stockholmstidning gav i dag, i en lång epistel på tre spalter, riksdagen anvisning bl. a. om att utskänkningen inte bör minskas, därför att den ger krögaren inkomster och hans biträden sysselsättning. Ja, det är klart, att det har sin betydelse för dem att verksamheten hålles i gång, men detta får väl ändå inte vara det avgörande för om en inskränkning skall ske eller ej, såvida den är motiverad av andra skäl. En oförminskad krogsupning kan trots tidningens uttalanden omöjligt vara något arbetarintresse, allra minst i tider som dessa.

Herr talman, jag hemställer om bifall till utskottets yrkande.

Herr Henriksson: Herr talman! Vad beträffar själva principsynpunkterna, är jag i allt väsentligt förekommen, och jag kan i det avsnittet nöja mig med att ansluta mig till det anförande, som före middagsrasten hölls av herr Hagberg i Malmö. Att jag ändå, herr talman, begagnar mig av ordet, beror framför allt på att jag skulle vilja taga upp vissa uttalanden av herr Olsson i Gävle. Han hade, föreföll det mig, en viss svårighet att i dag arbeta sig upp

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.

(Forts.)

till samma patos, som annars kan prägla hans anföranden, och jag förstår detta, ty han är nog inte på alla punkter riktigt säker på att han vill stå för vad han här skrivit under.

Huvudpunkten i herr Olssons argumentering var att det nu endast gällde att skicka det material, som utskottet erhållit, till Kungl. Maj:t och ge Kungl. Maj:t tillfälle att företaga en omprövning. Om detta varit kärnpunkten för herr Olsson i Gävle, förvånar det mig att han inte ville vara med om det kompromissförslag, som framfördes inom utskottet och som gick ut på en skrivelse till Kungl. Maj:t med överlämnande av de utlåtanden, som avgivits, så att Kungl. Maj:t skulle få tillfälle att studera dem. Men detta förslag vann icke anslutning, utan utskottsmajoriteten ville ha en särskild motivering, och det är på den punkten, som skiljaktiga uppfattningar råda.

Från reservanternas sida har man ställt sig på samma ståndpunkt, som finansministern gjort i sitt anförande i första kammaren, nämligen att riksdagen icke behövde ge Kungl. Maj:t noggranna fingervisningar om vilka åtgärder som vore erforderliga. Gällande rusdryckslagstiftning ger ju Kungl. Maj:t all önskvärd befogenhet att inskrida, t. o. m. att införa förbud mot försäljning och utskänkning av spritdrycker. När Kungl. Maj:t alltså har denna befogenhet, kan man ju förvänta att Kungl. Maj:t följer utvecklingen och vidtar de åtgärder, som äro behöfliga. I många andra hänseenden bruka ju de representanter för bevillningsutskottet, som här stå för majoritetens uppfattning, hysa ett sällsamt stort förtroende för Kungl. Maj:t i finansdepartementet, och då borde de ha kunnat göra det även när det gäller denna sak.

Herr Olsson sade vidare, att »de professionella nykteristerna inte hade haft ett uns inflytande på bevillningsutskottets ståndpunktstagande». Jag är inte så övertygad om att så är förhållandet. Herr Hagberg i Malmö berörde i sitt anförande det förhållandet att riksdagens nykterhetsgrupp i början av riksdagen behandlat dessa spörsmål, och jag kan tillägga till vad herr Hagberg yttrade, att efter vad jag har mig bekant *avstyrkte* därvid riksdagens nykterhetsgrupp att motioner skulle väckas. När i alla fall motioner i dessa frågor kommit fram, förefaller det mig, som om man på dem nästan skulle kunna sätta rubriken »okynnesmotioner», och jag tycker att det är egendomligt att riksdagen skall göra ett så stort nummer av saken, som här varit fallet.

Herr Persson i Undersvik var i anslutning till den statistik, som finns i kontrollstyrelsens utlåtande, inne på frågan om fylleriförseelserna och framhöll, att man inte av denna statistik borde dra några slutsatser angående nykterhetstillståndet. Det var också fråga om vad man lade in i begreppet nykterhet. För min del skulle jag däri vilja inlägga: disciplin och ansvar. Det gäller alltså att uppfostra svenska folket till disciplin och ansvar, och därvid tror jag att man — såsom också har påpekats här förut — vinner mera på den väg, som man slog in på 1937, än genom att skärpa restriktionerna.

Vad beträffar åldern för motbokinnehav, säger herr Persson i Undersvik, att han icke betraktar innehav av motbok såsom hörande till de medborgerliga rättigheterna. Det vore ganska intressant att få veta vilken etikett herr Persson i Undersvik sätter på rätten att inneha motbok. I varje fall tror jag, att den ungdom, som det här gäller, fäster ganska stort avseende vid denna rätt och att den har stor psykologisk betydelse.

En höjning av åldersgränsen när det gäller restaurangutskänknigen tror jag kan vålla ganska stora praktiska svårigheter. Det skulle nog i så fall bli nästan omöjligt för restaurangpersonalen att avgöra, om en gäst är till-

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

räckligt gammal för att bli serverad sprit. Det var intressant att i utskottet höra en representant för Uppsala inbjuda utskottet att komma till studentstaden Uppsala och besöka dess restauranger och försöka bedöma, om de studenter och studentskor, som sutto vid borden där, hade uppnått en viss ålder. En höjning av åldern för utskänkning måste självfallet både vålla svårigheter och ge upphov till många obehagliga situationer, såväl för personalen på restaurangerna som för gästerna. Det kanske bleve så, att man måste ha prästbetyg med sig och förete detta, innan servering skedde.

Jag har, herr talman, endast velat anföra dessa synpunkter i anslutning till den debatt, som förts, och yrkar i övrigt bifall till den reservation, som jag inom utskottet biträtt.

Herr Olsson i Gävle erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Huruvida mitt anförande på förmiddagen vittnade om någon säkerhet eller osäkerhet i dessa ting, lämnar jag åt kammaren att avgöra. Jag anmälde ju att jag var tveksam på en punkt, och det betyder väl att någon tveksamhet från min sida inte rådde på de övriga punkterna.

Herr Henriksson talar här om det kompromissförslag, som framförts inom utskottet. Ja, det är klart att man på kompromissvägen bör söka komma till enighet, och även det här föreliggande förslaget är en kompromiss med hänsyn till de utgångspunkter, som ursprungligen funnos. Men för att man skall kunna komma fram till en kompromiss, är det ju nödvändigt att det blir en majoritet därför, och det hade inte varit någon mening med att jag anslutit mig till det kompromissförslag, som herr Henriksson talade om, då det inte fanns några garantier för att det blivit majoritet för detta förslag.

Vidare vill jag säga herr Henriksson, att jag känner mycket litet till vad riksdagens nykterhetsgrupp gjort i denna fråga. Herr Henriksson talar om »professionella nykterister». Jag är inte ledamot av riksdagens nykterhetsgrupp, och såvitt jag kunnat finna är det endast en av dem, som inom utskottet varit med om behandlingen av detta ärende, som tillhör riksdagens nykterhetsgrupp. Jag vidhåller därför — om herr Henriksson vill sätta likhetstecken mellan de professionella nykteristerna och dem, som tillhöra riksdagens nykterhetsgrupp — att de »professionella nykteristernas» inflytande härvidlag varit tämligen ringa.

Till herr Hagberg vill jag säga, att jag tror att det är orimligt att som han gjorde förklara att med vad som här skett raseras 1937 års lagstiftning. Så är inte alls fallet. Jag tror att det är anledning att starkt understryka, att vad som här ifrågasättes skall bli ett provisorium, och när detta provisorium sedan bringas ur världen, träder 1937 års lagstiftning åter helt i tillämpning — punkt och slut. Det är ingen som har krävt något annat.

Herr Henriksson, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Jag vill endast till förekommande av alla missförstånd hos de kammarledamöter, som inte tidigare åhört debatten, säga att uttrycket »professionella nykterister» inte är mitt, utan det är ett citat ur herr Olssons i Gävle anförande.

Herr Hagberg i Malmö erhöll, likaledes för kort genmäle, ordet och anförde: Herr talman! Det har inte varit min mening att ifrågasätta annat än att vad som föreslås i utskottsutlåtandet skulle vara ett provisorium, men det finns, herr Olsson i Gävle, få ting som ha en så besynnerlig benägenhet att bli permanenta som av den svenska riksdagen beslutade provisorier.

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

Herr **Olsson** i Gävle erhöll ånyo ordet för kort genmäle och yttrade: Ja, den sista saken får väl riksdagen själv sköta om.

För att, såsom herr Henriksson sade, ingen oklarhet skall råda om varifrån uttrycket »professionella nykterister» härstammar, vill jag upplysa om att det var icke mitt. Det förekom i ett citat, som jag gjorde ur en ledande artikel av herr Vougt.

Härefter anförde:

Herr **Hallén**: Herr talman! Utskottets allmänna uppfattning om vikten av en begränsning av spritkonsumtionen i dessa allvarstider torde de allra flesta finna förtjänstfull och riktig.

Jag vill särskilt understryka vad utskottet sagt om behovet av en omprövning av frågan om den allmänna utskänknings. Herr Henriksson framhöll visserligen att en höjning av åldersgränsen skulle kunna vålla svårigheter, vilket vore lätt att förstå, om man t. ex. kom till Uppsala och skulle avgöra om studenterna där hade rätt att bli serverade sprit. Men det är inte heller roligt att t. ex. i samband med restaurangdans se flickor på 18—19 år dricka sprit. Det vore därför av allra största värde om i dessa allvarstider en begränsning kunde ske av denna utskänkning.

Jag begärde emellertid närmast ordet för att erinra om en passus i utskottets motivering, som jag finner mindre väl övertänkt, nämligen uttalandet om en höjning av motboksåldern från 21 till 25 år. Som ordförande i min egen kommuns nykterhetsnämnd har jag personligen den erfarenheten att då det systembolag, som vi där ha att göra med, sänkte motboksåldern från 25 till 21 år, följde därmed en synnerligen välkommen minskning av antalet illegala motboksöverlåtelse. Om man nu skulle följa bevillningsutskottets rekommendation och i stället gå den motsatta vägen och höja åldersstreck, kan man enligt min uppfattning tyvärr icke räkna med att de stora skaror, som det här gäller, lojalt foga sig i detta. En ung man på, låt oss säga 23 år, som kanske har bildat familj och som har fullgjort sina skyldigheter till det allmänna, måhända även i form av en lång och krävande beredskaps-tjänstgöring, kan omöjligt fatta detta personliga förbud, och han är, det veta vi, icke ensam, utan bakom honom stå tiotusentals unga män i vårt land. Vi kunna beklaga detta faktum, men faktum kvarstår i alla fall, och det måste leda till att det uppstår en illegal handel i stor omfattning. Denna behöver inte alls, såsom någon talare från Norrland uttryckte sig, betjäna sig av smugglare, som inte finnas, och av hembrännare, vilkas verksamhet nu synes ha avtagit. Den kan betjäna sig av det väldiga förrådet av tillgängliga motbokslitrar. Herr Bergvall gav ju en skrämmande bild av tillståndet, då han talade om den arbetslöse man, som tog ut 19 liter sprit på sin motbok för att därmed driva affär. Det råder ingen tvekan om att ifall man nu helt avstängde dessa fyra åldersgrupper från tilldelning, skulle de komma att utgöra en mycket värdefull kundkrets hos den sortens figurer i samhället.

Skulle statsrådet följa utskottet på denna punkt, skulle därför säkerligen resultatet icke bli det vi eftersträva, nämligen ökad nykterhet, men väl ökad vanvördnad för gällande lag. Vanvördnad för lagens betydelse på ett område har emellertid en underlig förmåga att lätt sprida sig till andra områden, och till en sådan utveckling bör icke en lagstiftande församling medverka.

Jag skulle kanske egentligen ha yrkat, att den sats det här gäller skulle utgå ur utskottets utlåtande, men jag tror att det är tillräckligt att vädja till

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

statsrådet att icke taga under omprövning en sådan kategorisk höjning av motboksåldern från 21 till 25 år, som ifrågasättes i utskottsbetänkandet.

I detta anförande instämde herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Jonsson* i Skutskär, *Sköldin*, *Hedqvist*, *Eriksson* i Sandby, *Wallentheim*, *Holm*, *Karlsson* i Grängesberg, *Mårtensson*, *Andersson* i Göteborg och *Johansson* i Öckerö.

Herr **Petterson** i Degerfors: Herr talman! Efter herr Halléns anförande kunde jag egentligen ha avstått från ordet. Det är emellertid ett uttalande av utskottet på sid. 3 i utlåtandet som föranledde mig att begära ordet, även med den risk att bli missförstådd, som man alltid tar när det gäller en så ömtålig fråga som den vi just nu diskutera.

När utskottet säger, att man skall taga under övervägande, huruvida man icke skulle kunna göra inskränkningar i den fria försändningen av spritdrycker, vill jag i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att bestämmelsen om fri försändning av spritdrycker tillkom i samband med en prisreglering uppåt av spriten. Denna prisförhöjning motiverades med att man i gengäld fick fri försändning av spritdrycker. Den skulle alltså vara en gärd av rättvisa åt dem som bo på landsbygden och en kompensation för de olägenheter och den merkostnad, som de kanske i många fall hade. Man talar i detta utlåtande icke om den prisförhöjning, som då skedde, och det är därför som jag velat påtala saken. Det är icke så, att vi ha fri hemsändning, ty vi ha betalt den fria hemsändningen genom denna prisförhöjning.

Vad gäller den andra frågan, som herr Hallén var inne på, skulle jag kunna inskränka mig till att instämma med honom, men jag vill dock göra ett litet tillägg. Vi ha i detta fall bytt åldersgräns så många gånger, att jag tror, att det skulle vara komprometterande för riksdagen att göra ett ombyte en gång till. När vi införde detta restriktionssystem, började vi med en åldersgräns av 21 år. Vi höjde sedermera åldersgränsen till 25 år för att senare åter gå ned till 21 år. Nu äro vi färdiga att åter förorda en höjning till 25 år. Jag tror, att detta skulle ha en mycket opsykologisk inverkan framför allt på ungdomen åtminstone i nuvarande tid och efter den deklaration, som här avgavs för endast någon vecka sedan. Det är klart, att principer icke stå så högt i kurs i vår tid, men det bör ju ändå vara en viss princip även i principlösheten. Man kan icke stå den ena veckan och förklara, att ungdomen är mogen och situationen vuxen vid 21 års ålder, när det gäller ganska viktiga ting, för att sedan i en sådan fråga som denna, som jag anser vara mindre viktig, förklara att ungdomen icke duger. Det är ju detta man menar, såsom herr Hallén säger, när man vill höja åldersstrecket till 25 år.

Om man skulle gå på den linjen, påminner det mig om ett resonemang, som jag hörde häromkvällen. Jag gick förbi en torgplats, där man höll på att flytta en vattenfontän. Det gick två personer bredvid mig, och så säger den ene: »Varför flyttar man denna vattenfontän?» — »Jag vet icke», svarade den andre, »men det är väl för att det är ont om arbete. Man kan ju flytta den och så flytta den tillbaka igen.» Detta var ju sagt på spe, men sannerligen om man följer utskottet och är färdig att för fjärde eller femte gången ändra åldersgränsen, så skall man icke förvåna sig, ifall folk får en underlig uppfattning om den lagstiftande församlingen.

Jag tror, herr talman, att vi göra nykterheten den största tjänsten, om vi i detta fall följa reservationen. Jag skall i denna tävlan om att hålla långa tal med korta innehåll inskränka mig till att yrka bifall till den av herr Bengtsson m. fl. avgivna reservationen.

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.

(Forts.)

Herr **Lundell**: Herr talman! Jag skulle kanske ha kunnat avstå från ordet, om jag kunnat ha förhoppning om att det yrkande, som herr Hallén här framförde, skulle vinna majoritet. Jag anser mig emellertid vara en smula pliktig att säga några ord åt huvudmotionären, herr Lindmark. Vi äro ju annars i viss mån kvitt med varandra. Herr Lindmark har vid ett tidigare tillfälle tagit sig för att avstyrka en nykterhetsmotion, som jag hade väckt, och jag ser mig nödsakad att yrka avslag på den nykterhetsmotion, som han nu har varit med om att väcka. Jag skall emellertid icke stanna bara vid den förklaringen, utan jag vill även säga några ord i anledning av vad han här yttrade för någon timme sedan.

Herr Lindmark kom bland annat med det påståendet, att det särskilt under kristider finns möjlighet att skärpa restriktionerna utan skadeverkningar. Ja, det kan ju hända, att möjligheten är något större under kristider än under andra tider, men jag förmodar, att herr Lindmark ändå uppfattade det, som jag läste upp från Tornedalen om att spriten flödade över gränsen. Det är vissa skadeverkningar att vänta. Spriten kan flöda längre söderut. Det finns ju ännu transportmedel, så att det, som kommer in över finska gränsen, kan komma ned söderut — kanske rent av till Stockholm.

Jag minns, att man i Västerbotten en tid hade ett särskilt framstående system, som hette Umeåsystemet. Jag vill minnas, att det fungerade på det sättet, att man höjde motboksåldern med ett år för varje kalenderår. Den, som icke fått motbok, hade alltså ingen utsikt att få det, hur länge han än levde. Jag har också den uppfattningen, att detta system uppammade ganska mycket lönnbränning där uppe i Västerbotten även under kristiden. När riksdagen var där uppe och reste för några år sedan, utpekade man för mig en väg, som kallades spiralvägen. Varför? Jo, därför att när den byggdes fanns en spiralapparat i så gott som varje buske. Det kan gå så, om man inför för hårda restriktioner, och det kan gå så även under kristider.

Herr Lindmark talade här mycket om huru det var under förra kriget och påstod, att det då gick så bra med att genomföra mycket kraftiga restriktioner och stora inskränkningar. Vid den tiden hade vi mycket ont om livsmedel, så att det därför kanske inte var så lätt för dem som ville jäsa och bränna att få tillräckligt med socker för detta ändamål, men nu äro vi icke i det läget i fråga om socker. Beträffande det fusk med motböcker, som då förekom, får jag kanske tillåta mig att påminna herr Lindmark om att det förekom rätt ofta i Stockholmstidningarna en annons — det var en nästan stående annons på sina håll — där det stod: Samtal önskas med motboksägare à 50 öre per gång. Jag tror, att herr Lindmark har tillräckligt gott förstånd för att kuna penetrera vad de samtalen skulle röra sig om. När jag säger, att restriktioner icke äro det rätta sättet att få fram folknykterhet, förvånar sig herr Lindmark över det. Han påminde om den motion, jag väckt, vari jag yrkat, att man skulle gå så långt som att införa rätt stränga straff för fylleriförseelser, och han menade, att då vore det mildare att taga åtkomstrestriktioner i stället för ett sådant straff som rösträttsförlust — och det kan ju i vissa fall anses vara mildare. Enligt min uppfattning blir det emellertid icke någon genomgripande förbättring av sådana åtgärder som restriktioner. Vederbörande håller sig nykter jämt så länge, som han icke kommer åt någon brännvinsflaska, men så snart han kommer åt en sådan är han lika litet nykter som han var, innan restriktionerna började skärpas. Vill man ha en verkligt förbättrad folknykterhet, får man efter mitt förmenande ta till helt andra medel och använda starkt verkande straff. Det är klart, att ungdomen är mottaglig för uppfostran. När detta ärende förekom i utskottet, anförde jag såsom exempel, att när man skall dressera en hund till att icke

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

taga en sockerbit, går det icke till så, att man aldrig visar honom sockerbiten, utan man lägger fram den för honom, och när han sedan försöker taga den, slår man honom på tassarna eller på nosen. — När det är fråga om att dressera ungdomen, får man icke gå tillväga precis på samma sätt och slå på tassarna eller på nosen eller på något annat ställe — fastän det nog kan ha sin verkan även det — utan man får använda rätt kraftiga straff, och straff som minnas, om det skall bli någon varaktig förbättring. Jag anser sålunda, att man skall gå denna andra väg. Det är, såsom jag redan sagt, mycket möjligt, att icke den straffmetod, jag föreslagit, är den bästa, men jag hoppas, att de, som äro mera professionella nykterister, om jag så får säga, än jag, skola använda en del av de medel, som de få för nykterhetens befrämjande, och en del av den tid, som de lägga ned i samma syfte, till att fundera ut några åtgärder, som verkligen kunna åstadkomma en genomgripande förbättring av nykterhetstillståndet. Det skall vara straff, som känns. Det skall icke vara straff för bruk utan straff för missbruk, och det skall efter mitt förmenande icke heller vara något hinder för bruk av spritdrycker. Det är icke bruket, man skall motsätta sig, utan missbruket.

Jag skulle till sist härutöver endast vilja säga ett ord i anledning av något som herr Bergvall talade om. Han menade, att överskottslitrarna från sådana, som ha 4 liter å 3 liter i tilldelning, sannolikt komma ut i marknaden i viss utsträckning. Av de upplysningar, som lämnades i utskottet, framgick, att — såvitt jag uppfattade — man konstaterat, att de litrar, som komma ut i marknaden, i ganska liten omfattning komma från 4- och 3-literskunder, och jag tror nog också, att det påståendet är riktigt. Det fordras ju en ganska hög inkomst för att få dessa tilldelningar, och jag förmodar, att dessa personer, om de icke vilja dricka upp vad de ha rätt att få, icke ha någon särskilt hård ekonomisk press över sig, som skulle föranleda dem att sälja vad som blir över. — Jag har redan sagt, att av de åtgärder, som här äro anvisade av bevillningsutskottet, jag med minsta motvilja ser det förslag av utskottet, som reducerar tiden för efterhandsköp från 6 månader till 3 månader.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Bengtsson m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Bengtsson m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Lövgren, vadan votering

Motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.
(Forts.)

medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 112 ja och 54 nej, varjämte 20 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 2.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 30, i anledning av väckt motion om viss ändring av förordningen den 8 maj 1925 angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 91, hade fröken *Eriksson* hemställt, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning huruvida icke till bestämmelserna i kungl. förordningen den 8 maj 1925 ang. försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker böra fogas föreskrifter av samma innehåll som i § 13 punkt 3 och 4 i gällande Kungl. förordning ang. försäljning av pilsnerdricka».

Utskottet hemställde, att motionen II: 91 av fröken *Eriksson*, om viss ändring av förordningen den 8 maj 1925 angående försäljning av alkoholfria och därmed jämförliga drycker, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Fröken *Eriksson*: Herr talman! I anslutning till bevillningsutskottets utlåtande över min motion skall jag be att få anföra några synpunkter.

Kontrollstyrelsen säger i sitt yttrande bland annat, att rationaliseringen av den svenska utskänkningsrörelsen torde få anses ganska långt genomförd, ehuru motionären synes anse, att ytterligare begränsning av antalet utskänkingsställen för alkoholfria drycker vore erforderlig. Eftersom kontrollstyrelsen rör sig med speciellt Stockholmsförhållandena, tillåter jag mig att göra detsamma, trots att jag mycket väl vet, att denna fråga är icke blott en Stockholmsfråga utan gäller hela landet. Dock tror jag mig veta, att missförhållandena icke på någon annan plats äro så stora som i Stockholm. Om man jämför den kontroll, som utövas å de s. k. pilsnerkaféerna, och den kontroll, som utövas på nykterhetskaféerna, skall man finna, att över utskänkningen på nykterhetskaféerna utövas ringa och, i de flesta fall, ingen kontroll alls. Kanske anser man, att blotta namnet borgar för att där är allt i sin ordning i vad det gäller utskänkningen. Ölkaféernas utskänkning kontrolleras däremot dels genom patrullerande poliskonstaplar, dels genom civila poliser och dels av utskänkningskommitténs ledamöter, som ha var sitt distrikt att inspektera.

Jämför man sedan möjligheterna att förvärva sådana rättigheter, skall man finna, att det gäller betydligt strängare villkor för ölkaféerna än för nykterhetskaféerna. Lättheten att förvärva tillstånd att få utskänka alkoholfria drycker har medfört, att ett orimligt stort antal personer söker skaffa sig sitt uppehälle eller någon loinkomst genom att öppna nykterhetskafé. Detta har varit så mycket mera lockande, som anläggningskostnaderna äro jämförelsevis små. Någon yrkeskunnskap behöver inte styrkas inför myndigheterna, och en undersökning av nuvarande nykterhetskaféägares yrke visar en ganska häpnadsväckande rad t. ex. möbelhandlare, disponenter, direktörer, bankirer, bagare, typografer, advokater, hembiträden m. fl. Detta vore ju ingenting i och för sig att invända emot, om ägaren strävade efter att genom en yrkeskunnig föreståndare söka driva fram en bärkraftig rörelse. Så är emellertid ingalunda fallet, utan om ett par månader äro dessa näringsställen åter till salu.

Andra kammarens protokoll 1941. Nr 37.

Viss ändring av förordningen angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker.

Viss ändring av förordningen angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker. (Forts.)

Ofta ligga dessa kaféer så nära varandra, att de utgöra en oerhörd konkurrens för varandra, och detta bidrar helt naturligt till att man använder sig av alla till buds stående medel. Jag skall ta ett exempel: En kaféägare, som skött sina affärer mönstergillt, serverat fullgoda varor, tillsett att endast nyktra personer blivit serverade, haft kontroll över att icke spritdrycker förtärts inne i lokalen samt i övrigt ställt sig föreskrifter och förordningar till efterrättelse. Om någon tid har så en lokal av en eller annan anledning blivit ledig i huset bredvid. Genast är någon beredd att hyra den och där öppna kafé. Myndigheterna kunna icke med gällande lagstiftning säga nej, trots att de mycket väl se och veta, att det inte finns behov av ytterligare ett kafé på den platsen. Vad blir följden? Jo, ingen av dem kan klara sig, man börjar servera vem som helst, man kan inte vara så noga längre med att titta efter om de äro alldeles nyktra, man håller inte längre så noggrann uppsikt över att det inte förtäres sprit inne i lokalen, och man nödgas hålla billigare priser samt helt naturligt sämre varor.

Dessa fall äro många, där en kaféinnehavare på grund av den oerhörda konkurrensen tvingas att sköta sitt förut välskötta kafé mindre väl. Att sådant inte bidrager till kafékulturens höjande torde stå klart för var och en. Kontrollstyrelsen anför också, att det är önskvärt, att det finns ett stort antal nykterhetskaféer, så att inte ungdomen nödgas förlägga sina kafébesök till ölkaféer. Jag delar kontrollstyrelsens uppfattning på den punkten, men risken för att detta skulle bli fallet, därest några små, mörka och dåligt skötta kaféer skulle tas bort, finnes icke. Det blir man ganska snart på det klara med, om man jämför antalet kaféer. Av 1,413 kaféer i Stockholm äro 1,045 nykterhetskaféer och resten, alltså 368, äro ölkaféer. Om några stycken dåligt skötta av dem skulle komma bort, förstår man, att resten ändå skulle räcka till för den kafébesökande ungdomen att vistas i.

Hur kontrollstyrelsen av min motion kunnat dra den slutsatsen, att jag ville förhindra tillkomsten av nya och bättre lokaler, har jag svårt att förstå. Visserligen säger kontrollstyrelsen — och det med rätta — att motionen är knapphändig, och det får väl skrivas på nybörjarens ringa vetskap om hur en motion bör avfattas för att vinna gillande, men jag kan försäkra kammarens ledamöter, att bakom denna knapphändighet döljer sig icke någon önskan att söka förhindra tillkomsten av nya och tidsenliga lokaler utan tvärtom. För mig som representant för den stora kår, som arbetar på nykterhetskaféerna, är det ett livsintresse att få bort de dåliga lokalerna. Det sades i denna kammare vid debatten om sjömännens bostadsförhållanden — jag tror det var av herr Lindberg i Stockholm: »Ju bättre lokaler ju bättre människor.» Detta äger sin tillämpning också här, så mycket mer som det är i regel mycket unga flickor, som arbeta på dessa ställen.

Min avsikt med motionen är helt enkelt den som sägs ut i densamma, nämligen: »Ett bättre tillstånd torde kunna uppnås på så sätt, att lagstiftningen om alkoholfria drycker bringas i närmare överensstämmelse med lagstiftningen angående försäljning av pilsnerdricka och särskilt då bestämmelserna i § 13 av KF den 11 juni 1919 angående försäljning av pilsnerdricka.» Detta innebär ju, att sökandens lämplighet såsom yrkesutövare skulle prövas samt även frågan, huruvida det fanns behov av ett ytterligare utskänkningsställe å den plats, där sökanden hade för avsikt att hyra lokal, samt att vid överlåtelser överlåtellesumman skulle kontrolleras i likhet med vad som sker beträffande ölkaféerna. Då skulle myndigheterna kunna vaka över att dessa rättigheter icke blevo en handelsvara såsom nu är fallet.

Viss ändring av förordningen angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker. (Forts.)

Det märkliga är nu, att företagare och personal äro eniga om att denna fråga bör lösas i den riktning, som motionären här föreslagit — d. v. s. de lojala näringsidkarna. Jag vill betona, att detta gäller de lojala kaféidkarna, de som driva sina affärer på det sättet, att de söka tillhandahålla prima varor i ljusa och trevliga lokaler och fullgöra sina skyldigheter mot såväl personalen som samhället i övrigt. De andra, som aldrig avsett att bli lojala näringsidkare utan endast driva kaféerna någon månad för att sedan sälja dem för betydligt högre pris än de själva givit samt redan dagen efter köpa ett nytt och förfara på samma sätt med detta — det finns kaféer som på detta sätt bytt ägare sju å åtta gånger per år — dessa hälsa med glädje och tillfredsställelse kontrollstyrelsens och bevillningsutskottets utlåtanden över motionen, som ge dem möjlighet att fortsätta på samma sätt som hittills. Tror någon, att detta är ägnat att höja kafékulturen? Jag vet, att så inte är fallet.

Jag tror inte, att vare sig bevillningsutskottet, länsstyrelsen i Kopparbergs län eller kontrollstyrelsen har någon önskan eller anledning att slå vakt om dylika tendenser, men det är vad man gör, när man yrkar avslag på motionen. Överståthållarämbetet, som mycket väl känner till alla de olägenheter, jag här har berört, men som med nuvarande lagstiftning saknar möjligheter att ingripa, har ju också yrkat bifall till motionen.

I anslutning till vad jag här har anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Då det på sin tid var på bevillningsutskottets initiativ, som man tog bort de bestämmelser om tillståndsförfarande, som hade föreslagits av kontrollstyrelsen, har givetvis utskottet varit mycket intresserat av att från kontrollstyrelsen, som ursprungligen för ungefär femton år sedan framlade detta förslag, få en bild av hur det hela har verkat. Det är såsom svar på denna utskottets fråga, som kontrollstyrelsen förklarar, att de i motionen förordade åtgärderna icke äro påkallade eller ändamålsenliga. Det innebär således, att ur den synpunkt, som tillståndsförfarandet blev föreslaget, ur den synpunkt, som kontrollstyrelsen har att behandla detta ärende, och ur den synpunkt, som riksdagens bevillningsutskott har att behandla detta ärende, d. v. s. ur den rena ordnings- och nykterhetssynpunkten, föreligger det icke skäl för ett bifall till motionen, d. v. s. det tillståndsförfarande, som motionären har påyrkat.

Sedan är det givetvis en annan sak, om det ur andra synpunkter skulle vara lämpligt att vidtaga vissa restriktiva åtgärder, när det gäller dessa nykterhetskaféer. Här möter oss emellertid precis samma företeelse som på alla andra områden, där den fria konkurrensen härskar. På den punkten har utskottet icke ansett, att den lagstiftning, som är avsedd att tillvarataga ordnings- och nykterhetssynpunkten och ingen annan synpunkt, skall tillämpas. Man får söka andra vägar, om man vill råda bot på de förhållanden, som motionären har påtalat, intill dess det verkligen kan konstateras, att här föreligger ett för samhället vitalt ordnings- och nykterhetsintresse. Det är detta, som bevillningsutskottet i dag lika litet som för 25 år sedan anser sig kunna konstatera, och det har i dag fått rätt av kontrollstyrelsen.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till bevillningsutskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kamraren bifallen.

§ 3.

*Koncentrerad
bränneriverk-* Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 31, i anledning av väckt motion om utredning och förslag beträffande koncentrerad bränneriverksamhet.

I en inom första kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 153, hade herr *Johan Nilsson* i Malmö hemställt, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning i avsikt att erhålla en koncentrerad bränneriverksamhet med därav följande prisbillig råsprit och ökad potatisodling och framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda».

Utskottet hemställde, att motionen I: 153 av herr *Johan Nilsson* i Malmö, om utredning och förslag beträffande en koncentrerad bränneriverksamhet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Lundell* och *Hammarlund*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med anledning av motionen I: 153 ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning om utnyttjande av förefintliga potatisbrännerier för framställning av motorsprit.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Lundell**: Herr talman! Jag nödgas fresta kammarens tålmod ännu en gång i kväll med att tala om sprit. Det är emellertid denna gång icke fråga om samma sprit. Denna skall icke användas för invärtes bruk. — Här föreligger en motion av herr *Johan Nilsson* i Malmö, nr 153 i första kammaren. Dess huvudsyftemål är efter min uppfattning att få fram ökad tillverkning av prisbillig potatissprit.

Motionären har nu sin särskilda mening om hur man skall få sådan sprit prisbillig. Han tänker sig som medel, att man skulle koncentrera bränneriverksamheten till ett fåtal större brännerier, fem eller sex stycken, i stället för det nuvarande antalet av något över hundratalet. Vad han därvidlag säger om koncentrationen får jag säga, att jag icke tror så särskilt mycket på. Det är en sak, som han icke är den förste, som har funderat på, utan det har diskuterats rätt mycket på ett rätt tidigt stadium. I början av 1930-talet företogs en utredning angående brännerinäringens läge nere i Skåne, och därvid hade också från en del håll ifrågasatts, att brännerinäringen skulle koncentreras till större enheter. Man fann emellertid, att nyttan av en sådan koncentration skulle vara ganska tvivelaktig, dels därför att det skulle betydligt försvåra transporten av råvaran, d. v. s. potatis, dels därför att det i än högre grad skulle försvåra transporten av den viktiga biprodukt, som dranken utgör. Man har i nuvarande läge särskild anledning att lägga vikt vid denna biprodukt, eftersom den är ett fodermedel med relativt hög äggvitehalt och därför särskilt värdefull, när vi äro avspärrade från import av äggvitehaltiga fodermedel. — Vad motionären här säger om koncentrationen av brännerinäringen kan jag alltså icke gå med på, och det har också sagts ifrån i reservationen därigenom, att vi reservanter i fråga om koncentrationsspörsmålet ha anslutit oss till precis samma uttalande som majoriteten har föreslagit.

Däremot vill jag lägga mycken vikt vid vad jag betraktar som motionens huvudsyfte, nämligen att åstadkomma ökad produktion av potatissprit för motorändamål. Jag vill understryka hur fördelaktigt det skulle vara för folkhushållet, om produktionen för detta ändamål bleve ökad. Dels ha vi att uppmärksamma, att i nuvarande läge sprit framställd av potatis är billigare än den sprit, som framställes ur träavfall, alltså billigare än sulfitsprit, dels är det en rätt allmän tankegång ute bland de jordbrukare, som ha blivit berövade

Koncentrerad bränneriverksamhet. (Forts.)

sitt förutvarande traktorbränsle och som icke ha haft någon riktig tro på gengasdriften, att de skulle kunna odla så mycket mer potatis, att det kunde räcka till motorbränsle för den bruksningsdel, som de syssla med. Man skulle på detta sätt få bränsle både till de traktorer och den lastbil, som man eventuellt använder för sitt jordbruk.

Nu kan man icke gärna ge sig till att sätta upp brännerier igen i alla möjliga län. I så fall skulle man ju komma tillbaka till husbehovsbränningens tid. Man kan naturligtvis ordna en verklig husbehovsbränning för motorbränsle, men det förefaller mera praktiskt att så länge man har så mycket brännerier nere i Kristianstads län och även något i angränsande län, först utnyttja dem till en större del av sin kapacitet än för närvarande. Dessutom är det ju så vist ordnat av försyner, att i de län, där dessa brännerier i huvudsak ligga, finns också stora arealer lättare potatisjord. Det tycks mig vara lämpligt att använda dessa två sammanstötande omständigheter och förlägga den önskvärda potatisodlingen i rätt stor utsträckning till Kristianstads län och använda de brännerier, som där redan finnas. Skulle det emellertid vara så, att man i Kristianstads län slår ifrån sig och icke är intresserad av detta, så finns det många andra län, som skulle vilja träda i Kristianstads läns ställe. Det är alltså bara att säga ifrån — gånge den kalken ifrån oss — så skola vi nog ta vara på den på annat håll.

Vi ha i reservationen utvecklat en del synpunkter, som ha sammanhang med denna fråga om utökad tillverkning av motorsprit av potatis. För en del av dessa synpunkter får jag möjligtvis lov att svara ensam. Jag vet icke, om herr Hammarlund har en annan mening i fråga om kvantiteten av den sprit, som jag har sagt vara önskvärd. Jag ser honom emellertid icke här, och i så fall kan ju den frågan få stå oavgjord. Jag har för egen del samma uppfattning nu, som jag har haft under tidigare år och flera gånger påpekat, att vi borde ha en rätt ordentlig tillverkning av inhemskt flytande motorbränsle. Jag har senast i en motion, som väcktes vid urtima riksdagen 1939, när det gällde dessa motorbränslefrågor, uttalat, att jag anser, att den tillverkning av inhemskt motorbränsle, som vi skulle ha här i landet, icke borde vara mindre än att den även under normala tider, om vi någon gång i framtiden åter kunna tala om sådana, skulle motsvara cirka 30 procent av fredsbehovet. Vid avspärning skulle man sedan ha anordningar för att snabbt öka upp tillverkningen, så att vi icke skulle behöva komma i samma läge som vi nu gjorde vid krigsutbrottet, då vi hade oefterrättligt knappa förråd och ännu mer oefterrättligt låg tillverkningskapacitet i fråga om inhemskt motorbränsle. Den sistnämnda låg ju då vid ungefär 2 procent av fredsbehovet. Jag menar, att vi måste i normala tider offra något i kostnader för att, om en avspärning sätter in, vara bättre rustade än vi nu voro. Det offret skulle då få det utseendet, att man under normala tider skulle vara tvungen att inblanda det inhemskt framställda bränslet, vilket ju måste bli dyrare, i det utländska billigare bränslet. Man skulle alltså förfara på precis samma sätt som vi ha gjort och fortfarande göra med den minimala tillverkningen av sulfitsprit. Den kostnadsstegring, som en sådan tvångsinblandning innebär för motortrafikanterna, är så pass försvinnande i förhållande till andra kostnader för motordriften, att den icke spelar sådan roll, och att man fördenskull bör taga denna fördyring såsom en försäkringsåtgärd som man sedan har nytta av, om man skulle råka ut för avspärning.

De 30 procenten av fredsbehovet utgöra ungefär 300 miljoner liter. Det är ju klart, att det icke skulle vara lämpligt att framställa hela denna kvantitet i form av etylalkohol, men vi ha ju förhoppning om att kunna få fram en hel del ur våra oljeskiffrar samt genom torrdestilleringen av trä och torv etc. Jag

Koncentrerad bränneriverksamhet. (Forts.)

har uppskattningsvis tänkt mig, att 10 à 15 procent av de 30 procenten, d. v. s. av den kvantitet flytande bränsle som vi framställa inom landet borde vara etylalkohol och av denna kvantitet etylalkohol tycker jag det vore rimligt att en del framställdes av potatis, icke bara därför att framställningen av potatissprit för närvarande ställer sig billigare, ty det förhållandet kan vara omkastat i ett annat läge. — Jag tror nämligen, att om man ordentligt satte igång med träförsockring, skulle man kunna fastställa etylalkohol billigare efter försockring av trä med utnyttjande av all cellulosa som finns i träet för spritframställning, varvid alltså spriten icke skulle bli en biprodukt utan en huvudprodukt. — Jag har här förslagsvis beräknat produktionen av etylalkohol, framställd av potatis, till 4 procent av fredsbehovet av flytande bränsle. Det skulle bli 40 miljoner hundraprocentig eller 99.5-procentig sprit. Det kan ju hända, att man icke behöver framställa denna sprit i så koncentrerat skick utan att den ändå kan användas för motorändamål, t. ex. såsom 95-procentig. Det är en sak som framtiden och pågående försök få utvisa. Dessa 40 miljoner liter 99.5-procentig sprit är alltså den mängd sprit som rimligtvis kunde tänkas stadigvarande framställas av potatis för motorändamål.

Nu invänder utskottet mot denna framställning av motorsprit ur potatis, att man skulle kunna riskera att den därav förorsakade ökade potatisodlingen kunde medföra, att annan odling bleve eftersatt. Det är en sats som utskottet i sin tur tagit från kontrollstyrelsens yttrande, där precis samma farhågor framhållits. Vi reservanter ha gentemot detta resonemang anført, att en så liten kvantitet som 40 miljoner liter är betydligt mindre än vad lantbruket självt behöver för motorändamål, alltså för sina traktorer och lastbilar. Om lantbruket icke har denna sprit framställd på detta sätt eller om det överhuvud taget icke har denna spritmängd, får det ju använda annan dragkraft, närmast hästar. Då är förhållandet det, att för att förse ett visst antal areal med hö och havre och annat foder under ett år åtgår en betydligt större areal än för att odla den potatis som behövs för att åstadkomma den spritmängd, som använd i traktorer och lastbilar är tillräcklig för utförande av hästarnas arbete. Det resonemang som kontrollstyrelsen och utskottet för anse vi alltså vara mycket tvekelaktigt, om det skulle gå ut på att man skulle ha mera hästar inom lantbruket.

Vi ha ansett, att man vid den utredning som vi önska skulle komma till stånd givetvis bör noga överväga sådana förhållanden som bränslebehov och bränsleekonomi. Jag kommer därmed in på den känsligaste frågan beträffande denna spritframställning, vare sig den sker av potatis eller av trä. För att framställa spriten behövs det en hel del fabriksbränsle, och man får ju se till, att man icke använder mera fabriksbränsle än som kan anses täckt av nyttan av att få fram detta flytande bränsle. Man kan dock här vid jämförelse icke räkna endast med, att med så och så mycket bränsle, t. ex. ved, kan jag köra så och så långt med en viss bil med gengasaggregat. Framställer jag nu i stället sprit med hjälp av detta bränsle och använder det dels för uppvärmning och dels kanske för att åstadkomma själva den sockermassa som skall jäsa, så kommer jag så och så långt. Så enkelt får man icke resonera, utan man får också tänka på att gengasaggregaten kosta en del och tänka på hur pass hållbara de äro; alltså måste man även jämföra hur stor amorteringen blir, när man kör med bil som har gengasaggregat och när man kör med bil som framdrives med flytande bränsle. Det är i sin helhet en uträkning som behöver göras mycket omsorgsfullt.

Vi ha även pekat på att frågan om odling av sockerbeter för bränneriändamål bör tagas i noggrant övervägande. Det är visserligen en odling som fordrar en annan kvalitet på jorden. Men genom att på samma areal odla sockerbeter i stället för potatis kan man säkerligen få fram ännu mera sprit.

Koncentrerad bränneriverksamhet. (Forts.)

Vi ha vidare särskilt sagt, att en ekonomisk jämförelse med drift av motorer med gengas bör ingå i utredningen.

Herr talman! Jag får med stöd av vad jag här sagt yrka bifall till reservationen. Jag vill alltså hemställa, att riksdagen i anledning av motionen I:153 ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning om utnyttjande av förefintliga potatisbrännerier för framställning av motorsprit. Det är ju möjligt, att man för verkställande av denna utredning icke behöver tillkalla några särskilda utredningsmän, utan att utredningsbeslutet kan remitteras till utredningsmän som redan finnas tillsatta. Det förenklar ju saken och kan åstadkomma, att man snabbare kommer fram till det resultat, som vi vilja nå.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Den första förutsättningen för att man skulle kunna på allvar diskutera tanken att tillverka motorsprit av potatis eller andra livsmedel skulle ju vara den, att vi verkligen hade en så tryggad tillgång på livsmedel, att vi kunde avskilja betydande mängder därav för att tillverka motorbränsle. Den förutsättningen, som blir bestämmande, så länge den nuvarande avstängningen och krisen varar, den tror jag icke man kan säga nu finns. Vi ha ju varit inne på det kapitlet tidigare i dag, och utskottet avstyrker bl. a. med hänsyn härtill. Men även om det vore så, att man kunde föra undan livsmedelsproblemet ur detta sammanhang och göra problemet helt och hållet till ett värmeekonomiskt problem, så är det nog ändå tämligen tivelaktigt.

Vad som gjort, att jag begärt ordet, är dels ett par artiklar i »Lantmannen», som herr Lundell tycks ha tagit ganska starkt intryck av, artiklar som förekomma i nr 11 och 15 av Lantmannen i år, och dels en liten utredning som har gjorts vid den kemiska stationen i Kristianstad och som jag fått i mina händer, vilken utredning direkt an knyter till dessa artiklar i Lantmannen. Utredningsmännen säga, att för att tillverka en liter 98-procentig sprit, vilket de mena vara den lägsta koncentration som med fördel kan användas, går det åt 8,6 kilogram potatis med 7,600 kilogramkalorier, 0,2 kilogram spannmål med 600 kilogramkalorier och 1,54 kilogram stenkol eller motsvarande annat bränsle med 10,000 kilogramkalorier, alltså sammanlagt 18,200 kilogramkalorier. Ur detta får man ut en liter alkohol med 5,600 kilogramkalorier och 13 kilogram drank med 2,200 kilogramkalorier, d. v. s. man får ut 43 procent och gör en förlust på 57 procent av den insatta energimängden. Denna utredning har även tagit sikte på tillverkning av potatismjöl.

Med anledning av dessa artiklar i Lantmannen gjorde man gällande, att det ur folkförsörjningssynpunkt vore mycket bättre att tillverka sprit än att tillverka potatismjöl. Utredningen visar, att förlusten från kalorisynpunkt blir åtskilligt mindre i det senare fallet. Men den saken behöva vi kanske icke närmare diskutera i detta sammanhang. Nu äro vi väl på det klara med att ett sådant räkneexempel kan ställa sig olika allt efter de tekniska anordningar som man har till sitt förfogande. De anförda siffrorna grunda sig på de förhållanden som nu råda. I alla händelser tror jag det sagda vara tillräckligt för att visa, att detta är ett så pass delikat räkneexempel, att man knappast har någon anledning att fundera på saken i nuvarande situation.

Jag tror därför, herr talman, att man utan tvekan kan avfärda dessa funderingar tills vidare och hålla sig till utskottets förslag, som jag ber att få yrka bifall till.

Herr **Lundberg** i Hälsingborg: Herr talman! Jag är rädd för att man måste säga, att reservanterna i sitt uttalande i reservationen äro något verklighets-

Koncentrerad bränneriverksamhet. (Forts.)

främmande. De påyrka, att man skall inrikta sig på att ur potatis framställa cirka 40 miljoner liter motorsprit per år med utnyttjande av förefintliga potatisbrännerier. Detta står mycket litet i samklang med dessa bränneriers kapacitet. De nuvarande bränneriernas kapacitet torde nämligen högt räknat kunna uppskattas till 60 miljoner normalliter, alltså 50-procentig sprit, per år. Räkna vi bort det som går åt till s. k. konsumtionssprit, innevarande år cirka 20 miljoner liter normalsprit, så återstår 40 miljoner liter normalsprit. Det motsvarar i runt tal 20 miljoner liter motorsprit, alltså halva den kvantitet som reservanterna ifrågasätta skulle kunna tillverkas vid dessa brännerier. Då kan man ju säga, att vi få bygga flera brännerier. Det kan naturligtvis sägas, men jag tror, att det i första hand gäller att modernisera och rationalisera nu befintliga brännerier.

Vad värre är, det är emellertid frågan om tillgången på potatis. Man kan utgå ifrån, att arealen för innevarande års potatisodling ger möjlighet till att framställa cirka 36 miljoner liter normalsprit, alltså 50-procentig sådan. Det är nog högt räknat. Om vi då fortfarande dra ifrån dessa 20 miljoner liter, som åtgå till konsumtionssprit, återstå 16 miljoner liter, alltså räknat som motorsprit cirka 8 miljoner eller en femtedel av vad man här tänkt sig att vi skulle gå in för. Det betyder kort och gott, att om man skall uppnå det resultat som reservanterna avse, då skall man femdubbla den areal, på vilken man nu odlar fabrikspotatis. Det undandrar sig mitt bedömande, om detta överhuvud taget är möjligt utan att tillbakasätta andra för folkhushållet viktiga jordbruksprodukter.

Detta är alltså de nakna siffror som säga, att problemet ingalunda är så lätt som reservanterna tänkt sig. Jag måste ju beklaga, att reservanterna på en avstyrkt motion hängt ett sådant viktigt spörsmål som frågan om att utvinna flytande bränsle ur tillgångar förefintliga inom landet.

I detta sammanhang nämnde herr Lundell en sak, som jag måste bestrida, nämligen att potatisspriten i prisbillighet kan konkurrera med den sprit, som utvinnes ur ved eller vid cellulosatillverkning. Det höga pris, som sulfitspriten enligt vissa avtal betingar, hänger ju samman med en kostnadsfördelning mellan fodercellulosa och sulfitsprit, och det är en sak som icke hör hit.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björklund: Herr talman! Efter de anföranden som hållits skulle jag mycket väl kunna avstå från att yttra mig, men då herr Lundell tagit upp spörsmålet och resonerat ur lantbrukssynpunkt så att säga, så finner jag anledning att säga några ord, icke därför att jag själv är lantbrukare utan därför att jag varit med om den uppgörelse till lantbrukets och särskilt potatisodlingens förmån, som på sin tid träffades och där man överenskom, att all förtäringssprit skulle tillverkas av jordbruksprodukter.

När detta beslut fattades, ansåg jag för min del — och det ansåg man överallt nere i Skåne i de trakter, där potatisodlingen är den verkliga huvudnäringen — att man vunnit ett synnerligen gott resultat, att riksdagen med andra ord behärtat det intresse, som dessa odlare av mycket mager och karg jord ha. Det är klart, att jag icke vill förneka att den prisbilligare cellulosaspriten sedan vunnit en del terräng på potatisspriten bekostnad, som alltså fått maka åt sig.

Såsom herr Lundberg sade har nu herr Lundell passat på att till en motion, som inte bara är avstyrkt av utskottet utan som överhuvud taget inte behandlar det problem, varom herr Lundell talar och skriver, anknyta ett inblandningsproblem, där man tar upp och diskuterar frågan, huruvida det är möjligt

Koncentrerad bränneriverksamhet. (Forts.)

att framställa lika billig sprit av potatis som av cellulos. Vi ha här att dels fästa oss vid vad herr Lundberg yttrade och dels också komma ihåg, att dessa nya sulfitspritfabriker skola amorteras på en tid av 10 år — det har riksdagen själv medgivit — och att amorteringskostnaderna ingå i priset på spriten, som vederbörande leverera till statsverket. Det är alltså endast de nya sulfitspritfabrikerna som få detta högre pris, varom herr Lundell talar. De gamla fabrikererna få icke på långa vägar det pris som betalas för potatissprit.

Jag avslöjar icke någon hemlighet när jag säger, att man från statsmakternas sida är synnerligen träget och starkt sysselsatt med att försöka finna nya utvägar för framställning av cellulosasprit, nya utvägar efter den linjen, att man i hög grad skall ha möjlighet att förbilliga denna sprit, samtidigt som man skall ta till vara den avfallslut, som annars rinner ut i sjön, i ån eller bäcken samt i värsta fall fördärvar fisken därstädes.

När det nu är så, att man åt lantmännen på de magra jordbruken i Skåne, Blekinge och även i Kalmar län — visserligen i mindre mån i de båda sistnämnda länen — utvunnit den fördel jag förut påpekat, är det då skäl att försöka använda detta speciella tillfälle att spela hasard med dessa lantbrukares intresse? Här har riksdagen en gång sagt, att den sprit som användes som förtäringssprit skall tillverkas av potatis. Livsmedelskommissionen har för innevarande år med bränneriudkareföreningen överenskommit om en bränning av 36 miljoner liter. Det är ungefär dubbelt så mycket som egentligen skulle behövas, om vi enbart skulle begränsa oss till förtäringsspriten. Det vill med andra ord säga, att kapaciteten praktiskt taget är utnyttjad. Man försöker nu här i riksdagen driva fram ett beslut, varigenom potatisspriten skulle i prishänseende kunna tävla med cellulosaspriten. Rimligtvis böra väl cellulosafabrikerna kunna begära, att om potatis för sprittillverkning skall odlas, så skall prisbildningen i landet vara fri. Herr Lundell menar väl nu, att om han får sin vilja igenom, skall den uppgörelse, varom jag nyss talade, anses vara upphävd. Med den kännedom jag har om bränneriverksamheten och dess kapacitet — som jag nyss sade är den för innevarande år 36 miljoner liter — kan jag inte anse annat än att allan rättfärdighet är uppfylld. Vill herr Lundell sedan göra en mängd beräkningar och ha funderingar om att lägga upp ett lager av sprit här i landet för att täcka en viss del av behovet o. s. v., må det vara hans ensak. Men jag skulle vilja råda herr Lundell att till nästa år komma med en motion, som verkligen är något att bygga på. En sådan motion kan herr Lundell skriva med den kunnighet han äger i mångahanda ting, inte minst i de frågor vi nu diskutera. Kom med en sådan motion, herr Lundell, i stället för att hänga upp systemet på en alldeles ovidkommande motion!

Herr Lundell sade visserligen, att om lantbrukarna i Kristianstads län be-tackade sig, så fanns det bönder i andra delar av landet, som ville övertaga verksamheten. Ja, det är möjligt, men endast under förutsättning att de verkligen få garantier i fråga om priserna. Det har nämligen varit så, när det varit fråga om inrättande av nya brännerier, att man gärna velat ha, förutom en garantiteckning av jordbrukarna, även en försäkran från statsmakterna, att de äro villiga att betala ett visst pris för den sprit som tillverkas.

Jag tror, att kammaren gör klokt i att här följa utskottets förslag. Det låg mycket arbete bakom den uppgörelse, som jag förut talat om och som innebar, bland annat, att jordbruksprodukterna skulle användas till förtäringssprit. Det är en enligt min mening mycket förnämlig rättighet som lantbrukarna härigenom fått. Och bönderna i Kristianstads län böra icke byta ut denna rätt mot den grynvälling, som herr Lundell här behagar bjuda dem.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Koncentrerad bränneriverksamhet. (Forts.)

Herr **Lundell**: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord till de talare, som efter mig uppträtt i debatten.

Herr Svensson i Ljungskile säger, att den första förutsättningen för att vi skola kunna göra motorsprit av potatis är att det finns överskott av potatis. Ja, så klyftig är nog jag också, att jag förstår det. Jag har naturligtvis räknat med, att om utredningen skulle utvisa, att det inte finns något överskott av potatis, så skall det inte tillverkas någon motorsprit av potatis.

Herr Svensson redogjorde sedan för en beräkning över kaloriinnehållet i de råvaror, som man använder för tillverkning av motorsprit, och kaloriinnehållet i dels motorspriten och dels dranken, som man får som biprodukt. Denna beräkning utvisade, att man skulle förlora 57 procent av kaloriantalet vid tillverkningen av motorsprit. Jag vet inte om herr Svensson ansåg detta som ett dräpande argument. För min del kan jag inte finna, att det är det. Om herr Svensson hade sysslat litet mer med dessa frågor, skulle han nog förstå, att det är inte kalorierna, som är det viktigaste härvidlag. — Ha vi två olika slag av flytande motorbränsle, är det inte alls säkert, att den sort som har det högsta kaloriantalet per viktsenhet är den bästa. När bränslet kommer in i en explosionsmotor, är det en hel del andra saker, som ha mycket större betydelse än kaloriantalet. — Även ur en annan synpunkt skulle jag vilja säga, att frågan om kaloriantalet inte är den viktigaste. Herr Svensson skulle nog förstå det, om han stått i 10—15 graders kyla och hållit på en timme eller kanske två för att få i gång en gengastraktor. Det är för all del bra, att bränslet innehåller många kalorier, men den som måste stå och draga i veven, dels på fläkten och dels på vevaxeln, förlorar en hel del kalorier, och han förlorar en del annat också.

Så några ord till herr Lundberg i Hälsingborg. Herr Lundberg är ju numera regeringens expert i motorbränslefrågor, och detta gör naturligtvis, att man får fästa ett visst avseende vid vad han säger. Enligt herr Lundberg skulle de förefintliga bränneriernas kapacitet vara synnerligen begränsad. Men jag undrar, om man inte skulle kunna komma upp till en produktion av åtskilligt över 60 miljoner normalliter, om brännerierna moderniserades och rationaliserades och sedan användes till sin fulla kapacitet. Jag tror, att man då skulle komma ganska nära den kapacitet av 40 miljoner liter starksprit, som jag anser önskvärd för motorändamål, och även därutöver kunna tillverka det som folk skall ha för invärtes bruk. Om så skulle vara, att de nu befintliga brännerierna inte skulle räcka till, finns det, som jag sade i mitt första anförande, åtskilliga landskap som vilja anmäla sig för att fylla ut den bristande kapaciteten.

Herr Lundberg sade vidare, att problemet inte är så enkelt som reservanterna tänka sig. — Vi ha inte alls tänkt oss, att problemet skulle vara enkelt. I så fall skulle vi ju inte ha begärt en utredning, utan då skulle vi rakt på sak ha begärt ett beslut i frågan. Jag framhöll tvärtom ganska omständligt, att det är åtskilliga omständigheter, som böra beaktas vid utredningen.

Sedan sade herr Lundberg, att potatisspriten inte kan konkurrera med sulfitspriten eller, som han sade, sprit tillverkad av trä. Ja, för närvarande kan den i alla fall göra det. Herr Lundberg framhåller, att detta beror på hur man fördelar kostnaderna mellan den sprit man får fram och den fodercellulosa som utvinnes. Det är klart, att om man skjuter över en större del av kostnaden på fodercellulosan blir spriten billigare. Men det är ju inte säkert, att lantbrukarna äro så glada över att få en fodercellulosa, som kostar mer än de 18 kronor den hittills kostat. Om havren skulle komma upp i ett pris av 30 kronor, kanske vi vilja betala ytterligare ett par kronor för fodercellulosan. Men i det nuvarande läget är priset på fodercellulosan rätt skap-

Koncentrerad bränneriverksamhet. (Forts.)

ligt avvägt och tål knappast någon förhöjning. Finns det någon möjlighet att föra över tillverkningskostnaden på något annat objekt, till exempel på staten — det är ju numera inte omtyckt knep — ha ju vi lantbrukare — såsom lantbrukare — ingenting att invända däremot. Men det är väl knappast en sådan kostnadsfördelning, som herr Lundberg närmast tänkt sig.

Jag sade i övrigt i mitt första anförande, att jag är av den bestämda uppfattningen, att det är billigare att tillverka sprit av trä än av potatis. Men icke desto mindre tror jag, att det vore skäl i att en viss motorbränsleindustri — för potatissprit — lokaliserades till Skåne. Tillverkningen av träsprit kan ju ske i andra landskap; den lär väl inte gå så bra i Skåne, som ju är fattigt på skog. Det gäller beträffande alla slags industrier, som ha betydelse i krigstid, att de böra vara spridda på flera håll i landet och gärna använda olika tillverkningsmetoder.

Så var det en sak, som väckte en viss indignation eller ett visst missnöje hos herr Lundberg och även hos herr Björklund. De uttalade sitt missnöje över att reservanterna hängt sin reservation på en avstyrkt och ovidkommande motion, vilket de ansågo inte vara passande. — Ja, som jag sade i mitt första anförande har jag den uppfattningen, att huvudsyftet med herr Johan Nilssons motion varit att åstadkomma ökad framställning av motorsprit av potatis till ett billigare pris, och det billigare priset skulle åstadkommas genom koncentration av brännerierna. Jag kan därför inte anse, att vi hängt reservationen på någonting, som den inte har med att göra. Bevillningsutskottet säger i första delen av sitt yttrande, att vägande betänkligheter mot en koncentration av brännerierna uttalats under utredningen. Men längre fram uttalar utskottet: »Beträffande möjligheterna att genom utvidgning av den nuvarande bränneriverksamheten tillgodose landets behov av motorbränsle må framhållas, att detta jämväl skulle nödvändiggöra en ökning av potatisodlingen, som skulle kunna medföra, att annan odling bleve eftersatt. I nuvarande ömtåliga försörjningsläge kan emellertid en dylik omläggning vara till skada för folkhushållet.» Här resonerar alltså utskottet om det som vi reservanter anse vara motionens huvudsyfte. Nu dela vi reservanter inte utskottets uppfattning på denna punkt. Jag vet inte, om herrar Lundberg och Björklund anse det opassande, att vi ha en annan uppfattning än utskottet. Vi ha inte gjort annat än att vi sagt ifrån, att vi inte dela utskottets uppfattning, och så ha vi utvecklat vår syn på saken. Jag tror därför inte alls, att det på något sätt är onaturligt, att denna reservation är fogad till utskottets betänkande. När vi inte kunna godkänna majoritetens ståndpunkt, måste vi ju avgiva en reservation och i den tala om hur saken enligt vår mening ligger till.

Herr Björklund talade med rätt stor indignation om att vi här försöka driva fram ett beslut i riksdagen i en riksviktig fråga. Men som jag redan understrukit är det inte fråga om något beslut utan endast om en utredning. Jag vill även för herr Björklund upprepa en annan sak, som jag tidigare sagt, nämligen att inställningen bland lantbrukarna är faktiskt den: när vi ha brist på motorbränsle och kunna odla potatis, varför då inte odla vårt motorbränsle? — De begära inte några garantier av staten. Det enda de begära är att få lov att bränna sprit av sin egen potatis och sedan använda spriten till sina egna traktorer och lastbilar. Detta är en sak, som inte har något att göra med den uppgörelse i fråga om potatissprit och sulfitsprit, som herr Björklund betraktade som något så sakrosant. Både i mitt eget län och i Östergötland och på flera andra håll finns det verkligen en mycket livlig åstundan hos lantbrukarna att få förse sig själva med motorbränsle. Men jag har den uppfattningen, att det inte är naturligt att bygga brännerier, så länge man har den outnyttjade brännerikapaciteten i Kristianstads län. Och jag har även träffat

Koncentrerad bränneriverksamhet. (Forts.)
lantbrukare från Kristianstads län, som haft den uppfattningen, att det inte vore skadligt, om man där nere tillverkade motorbränsle av potatis. Man kan i Skåne odla mycket mer potatis för detta ändamål än som för närvarande sker. Vill man inte det, finns det som sagt möjlighet att odla på annat håll, bara lantbrukarna få tillstånd att bränna och få tillstånd att också använda den sprit de framställa.

För övrigt måste jag säga, att jag tycker det är ganska underligt av herr Björklund att i denna de stora omvälvningarnas tid plocka fram den uppgörelse, som för flera år sedan träffades om reservering av potatissprit för dryckesändamål och av sulfitsprit för motorbränsleändamål. Värre omvälvningar än ett brytande av en dylik överenskommelse har man väl råkat ut för i en tid som den närvarande.

Herr Björklund: Herr talman! När herr Lundell förklarar, att han tänker sig framställningen av motorsprit i landet på det sättet, att bönderna själva skulle bränna spriten och sedan hålla den i sina traktorer, är han ute på ett mycket vidlyftigt fält. Jag förstår mycket väl, att han bara begär en utredning, ty jag kan inte tänka mig, att riksdagen nu skulle vara beredd att ge sig in på något sådant. Jag kan heller inte tänka mig, att man, även om man gjorde än så långa utredningar, skulle komma fram till det resultat, vartill herr Lundell tydligen vill komma.

Emellertid vill jag framhålla, att den inblandning, varom herr Lundell talar, redan nu förekommer i mycket stor utsträckning. Det händer ofta, att man håller potatissprit även i traktorer. Och jag avslöjar väl ingen hemlighet, om jag säger, att det svenska flygvapnet, som tidigare var emot denna inblandning av potatissprit, numera gärna vill ha den, därför att den håller motorerna rena. Men det skall vara en lämplig inblandning, liggande mellan 25 och 30 procent. Om jag minns rätt, är normalprocenten för inblandningen 27.8. Nu är det ju möjligt att det går — jag är inte motorman och vågar inte säga, huruvida det är möjligt — att köra motorerna på ren sprit. Jag skulle dock tro, att de i så fall brännas upp rätt fort, men vågar som sagt inte ha någon bestämd uppfattning på den punkten.

Herr Lundells uppläggning av frågan tycktes ju ändå till slut gälla något som han icke nämnde i sitt första anförande, nämligen husbehovsbränning — alltså inte vad man skulle slå i motorn utan vad man skulle slå i halsen. Jag tror att riksdagen betackar sig, herr Lundell, för det experimentet.

Herr Lundell: Herr talman! Jag beklagar, att jag måste säga några ord till herr Björklund igen. Jag framhöll att lantbrukarna å ena sidan stå inför möjligheten att odla potatis, å andra sidan finna att de inte ha något flytande bränsle till sina traktorer och lastbilar. Är det då så märkvärdigt, att den tanken uppstår hos dem, att de själva skulle kunna odla sitt traktorbränsle? Det är nog herr Björklunds sinne som blivit lätt förvirrat av de regleringar och märkvärdigheter, som vi omgivit spriten med i detta land. I andra länder går en sådan här sak för sig. Skulle det nu vara alldeles omöjligt att ordna det lika enkelt också här i landet? Ingen har tänkt sig, att det skulle vara några gårdsbrännerier, i så fall skulle det bli bra många enheter, utan lantbrukarna finge väl sockenvis eller häradsvis sätta upp något bränneri för ändamålet. Detta har kunnat ske i andra länder. Redan före kriget hämtade de flesta länder i Europa 20 procent av sitt fredsbehov av motorbränsle inom landet, och en mycket stor del därav erhöll man i form av sprit, som framställdes genom jäsning av växtdelar. I Sverige intogo vi emellertid det särskilt bemärkta rummet, att vi hade en inhemska framställning av motorbränsle upp

Koncentrerad bränneriverksamhet. (Forts.)

till 2 procent. Det krafttaget kunna vi vara stolta över, det tycker nog herr Björklund. Men småstater på andra sidan Östersjön som Lettland och Litauen och många andra stater införde för ett tiotal år sedan eller så en tvångsinblandning av 20 procent och mera hemmatillverkat motorbränsle. Det tycker jag är något som är betydligt bättre.

Nu säger herr Björklund å ena sidan, att man redan slår sprit i motorerna vid flyget, men å andra sidan menar han att det är ett alldeles oerhört förslag, detta att man skall utreda saken — det är ju det hans uttalande går ut på. Det är ju ingen konsekvens. — Nu tar jag det inte alltför tragiskt, om reservationen blir avslagen. Jag vet nämligen, herr Björklund, att saken redan utredes.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestämmande av pensionsålder för vissa beställningshavare vid flygvapnet;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 262 angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 50, i anledning av framställning från delegerade för riksdagens verk i fråga om viss ändring av avlöningsreglementet för riksdagens verk;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1941/42;

nr 52, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om anslag för anskaffande av möbler m. m. till vissa lokaler i riksdagshuset;

nr 53, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om anslag för sättning och tryckning m. m. av person- och sakregister till riksdagens protokoll med bihang för åren 1931—1940;

nr 54, med förslag till ändrad lydelse av § 10 instruktionen för riksdagens revisorer av stats-, banko- och riksgäldsverken; och

nr 55, i anledning av väckt motion om höjning av ersättningen till ledamöter av allmänt kyrkomöte.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 5.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m.; och anförde därvid:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag kan icke låta bli att göra några anmärkningar i anslutning till denna frågas behandling. För ganska kort tid sedan behandlade vi ett ganska uppseendeväckande utlåtande, vari som mål för prispolitiken fixerades för det första hejdande av prisstegringen, för det andra sänkning av prisnivån och för det tredje sänkning av räntenivån.

Nu står i detta utlåtande, som samtidigt åberopar det tidigare, på sidan 9 följande: »Helt allmänt torde det kunna sägas, att största möjliga effektivitet i kampen mot prisstegringen uppnås, om de prisuppdrivande krafterna i gör-ligaste mån försvagas, medan de prissänkande förstärkas. Hänsyn till försörjningens och sysselsättningens upprätthållande motiverar emellertid, såsom de-

*Fortsatt be-
frielse för
riksbanken
från skyldig-
heten att in-
lösa av ban-
ken utgivna
sedlar med
guld.*

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld. (Forts.)

partementschefen i sitt ovan återgivna uttalande framhållit, en politik, som icke oväsentligt avviker från ett dylikt schema.»

Jag kan, herr talman, icke uttolka detta på något annat sätt än att bankoutskottet här tar avstånd från den rekommendation, som gavs riksdag och regering för några månader sedan. Jag kan icke uppfatta detta på annat sätt än att bankoutskottet accepterat en fortsatt prisstegring, naturligtvis under den förutsättningen, det har man angivit, att försörjningsläget försämrats. Det är alltså den gamla tesen om knapphetsprisstegringarnas berättigande som spökar i detta utlåtande. Jag kan icke underlåta att upprepa vad jag tidigare sagt: det finns inga bestämda ekonomiska lagar, som nödvändiggöra att priserna skola stiga i höjden för att det blir ont om en vara. Och för närvarande ha statsmakternas resurser varit tillräckliga att förhindra en prisstegring, även om det blir knappt med vissa varor. Man kan genom att ransonera och genom en bestämd prissättning mycket väl förhindra, att knappheten resulterar i prisstegring. Detta har också bankoutskottet tidigare erkänt, och det är därför mycket överraskande, att man nu tycks acceptera som något ofrånkomligt, att när försörjningsläget försämras detta bör resultera i att priserna stiga ytterligare.

Vidare kan jag icke låta bli att peka på det märkliga uti att bankoutskottet anser sig böra rikta en stöt mot arbetarnas lönekompensation. Det heter nämligen i uppräknigen av de s. k. prisstegrande faktorerna under punkt 4: »En av indexlönesystemet framkallad stegring av arbetslönerna, som för större delen av de anställda inom industri och handel för närvarande ligga 8.7 procent högre än i mars 1940.»

Det är betecknande att medan arbetslönerna undergått en förhöjning med 8.7 procent, ha levnadskostnaderna samtidigt stigit med icke mindre än 29 procent. Men det är bara den ena sidan av saken. Den andra är, att lönekompensationen har kommit i efterhand som ett resultat av en tidigare försiggående och mycket markerad prisstegring. Det är någon som tillåtit sig använda påståendet att det är den sista vagnen som drar tåget. Det är precis som att påstå, att det är sista vagnen som drar tåget, när utskottet här förklarar att den lilla kompensation, som ramavtalet givit arbetarna, skulle vara en prisstegrande faktor. I verkligheten ligger saken så till för närvarande, att man tillåter priserna att stiga i höjden utan att använda de maktmedel man faktiskt förfogar över för att hejda prisstegringen. Ytterst kan det försämrade försörjningsläget bara förklaras på ett sätt, nämligen som en följd av att vi tvingas sätta in två femtedelar av alla resurser för vakthållningsuppgifter och dylikt. Detta har naturligtvis åstadkommit en åtminstone relativ försämring av försörjningsläget, men jag upprepar ännu en gång: denna försämring behöver icke alls föranleda prisstegring.

Jag fruktar, herr talman, att vi om ett år, om vi bli i tillfälle behandla ett nytt utlåtande från bankoutskottet, komma att få läsa ungefär vad som står i detta. Man erinrar nämligen om att bankoutskottet ett år tidigare framlagt ett utlåtande, där man mycket noga understrukt betydelsen av att förhindra en farlig prisstegring. Prisstegringen har kommit. Ettårsresultatet visar att prisstegringen blivit mycket allvarlig, och jag fruktar att man icke använt de maktmedel, som stå till förfogande. Jag kan inte ur detta utlåtande utläsa något annat än att man är mycket vacklande och osäker i vad mån dessa skola användas. Om man icke gör det komma vi att få uppleva ännu mera prisstegring under kommande år än vi hittills gjort, och därför har jag icke kunnat underlåta att göra denna anmärkning till behandlingen av detta egentligen ganska märkliga utlåtande.

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld. (Forts.)

Jag har naturligtvis ingen anledning att yrka avslag på regeringens förslag i huvudfrågan och ämnar ej heller yrka avslag på bankoutskottets, men jag har velat göra dessa påpekanden.

Herr Holmgren: Herr talman! Utskottet har nog inte tagit avstånd från några tidigare uttalanden, men på detta ömtåliga och känsliga område måste man gå fram med yttersta försiktighet för att inte framkalla de krafter man icke önskar få framkallade i en sådan situation som den, vari vi nu befinna oss. Om man nu skulle vidtaga kraftåtgärder i enlighet med den föregående talarens åsikt, kunde det hända att just vad vi nu vilja undvika skulle bli följden av dessa kraftåtgärder.

Om nu bankoutskottets utlåtande anses tämligen vagt, så beror detta inte bara på att man velat vara försiktig, när man motiverat sin ståndpunkt, utan även därpå att det är många olika meningar som här sammanjämkats, alldeles som vi inom alla andra områden i dessa tider vilja söka få till stånd en samstämmig uppfattning. Vi ha ju också en regering, sammansatt ur olika partier. Och i varje fall har man ansett, att kring den ekonomiska politiken måste vi samlas allesamman. Vad som sålunda här kommer till uttryck i motiveringen utgör resultatet av en sammanjämkning mellan olika uppfattningar inom utskottet.

Jag har icke något mer att tillägga, utan ber endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Utskottets talesman erkänner att utlåtandet är mycket vagt hållet, och jag vill ännu en gång understryka, att det är en väsentlig skillnad mellan detta utlåtande och det som avgavs för ett par månader sedan; bakom detta stod ju märkligt nog, såvitt jag förstår, ett enhälligt bankoutskott. I utlåtandet i fråga vände man sig emot knapphetsprisstegringen, som icke borde få fortsätta, och underströk att man genom ransoneringar hade medel att förhindra en sådan.

Men här accepterar bankoutskottet knapphetsprisstegringen, och därför kan man inte uraktlåta att dra den slutsatsen, att en omvärdering faktiskt ägt rum. Det är icke samma huvudtanke som präglar detta utlåtande och det förra från bankoutskottet.

Herr Gustavson i Västerås: Herr talman! Det är inte särskilt angenämt om en ledamot av kammaren rycker lös ett par meningar ur ett utskottsutlåtande och vägrar att läsa hela utlåtandet och bilda sig en uppfattning om vad som står där. Detta har herr Hagberg i Luleå gjort för att få en utgångspunkt för det angrepp han nu riktat emot utlåtandet.

När bankoutskottet numera årligen har att ta ställning till guldinlösningen, brukar detta ske med vissa kommentarer rörande penningpolitiken i allmänhet. Dessa kommentarer kunna av naturliga skäl sällan bli något mer än uttalade önskemål om de allmänna riktlinjerna för penningpolitiken. När man inte vet vilka förutsättningar utrikeshandeln kommer att arbeta under, när man inte på förhand vet, i varje fall inte för någon längre tid, under vilka förutsättningar näringslivet inom landet kommer att arbeta, kan man inte binda de penningförvaltande myndigheternas handlingsfrihet. Vi tro inte att denna fullmäktigeinstitution, som får dessa admonitioner, skulle fullgöra sitt arbete bättre, om den hade händerna bundna av mycket starkt uttalade meningar. När man därför nöjer sig med allmänna anvisningar och för övrigt

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld. (Forts.)

förtroendefullt lämnar bankofullmäktige full frihet, så innebär ju icke detta, som herr Hagberg tyckes tro, att bankoutskottet avstår ifrån att ha en mening. Den, som läser detta utlåtande, måste nog medgiva, att bankoutskottets mening framträder mycket starkt. Jag skall återkomma till den saken senare. Dessförinnan skall jag till bemötande taga upp herr Hagbergs båda anmärkningar.

Den första anmärkningen gällde formuleringen på sid. 9: »Hänsyn till försörjningens och sysselsättningens upprätthållande motiverar emellertid, såsom departementschefen i sitt ovan återgivna uttalande framhållit, en politik, som icke oväsentligt avviker från ett dylikt schema.» När man konstaterat, att alla prishöjningar icke kunna undvikas, så har man ju icke därmed uttalat, att det icke är önskvärt att undvika prishöjningar. Tvärtom har ju bankoutskottet både nu och tidigare starkt understrukt, att omotiverade prishöjningar icke böra få förekomma. Men när vi på vissa av näringslivets områden hotas av stagnation, så vore det ju mycket oklokt, om ett riksdagens utskott redan från början skulle uttala den meningen, att, om exempelvis byggnadsverksamhetens igångsättande skulle medföra prisstegring på vissa varor, så vore det bäst att byggnadsverksamheten finge ligga nere. Det kan mycket väl inträffa ett sådant läge, att det är bättre, att byggnadsverksamheten kommer i gång, även om detta föranleder rätt väsentliga prishöjningar. Däremot vet man ingenting nu. Det ligger i sakens natur, att de myndigheter, som närmast komma att ha att göra med byggnadsverksamheten, Kungl. Maj:t och arbetsmarknads-kommissionen, skola se till att priserna pressas så mycket som möjligt, men man bör i varje fall icke från bankoutskottets sida redan på förhand säga ifrån, att, om det inträffar en viss prisstegring, så få byggnadsarbetarna gå arbetslösa ännu ett år. Det ansvaret vilja i varje fall icke vi taga på oss, och därför måste man, när man för övrigt så starkt understryker kravet på en stabil prisnivå, lämna åtminstone ett sådant medgivande.

Herr Hagbergs andra anmärkning tycker jag verkligen var meningslös. Det är klart, att hela denna redogörelse för de prisstegrande faktorerna kunnat uteslutas ur betänkandet. Ett sådant betänkande som detta bör emellertid helst skrivas så, att icke bara riksdagsmännen utan även den allmänhet, som tager del av betänkandet, kan få litet information om läget. Då är det ganska nyttigt, att en sådan redogörelse som den, utskottet här lämnat, inflyter i utlåtandet. Vad skall det tjäna till att neka till, att arbetslörnernas stegring verkar prisstegrande. Det är ju så självklart, att det vore en blunder att icke nämna denna omständighet ibland de prisstegrande faktorerna. I punkt 5 av den utav herr Hagberg kritiserade redogörelsen står det talat om en höjning av inkomsterna för skogsägare, sammanhängande med prisstegringen å vedbränsle. Därför att man konstaterat detta, har man ju icke sagt, att skogsägarna fått oskäligt betalt, liksom man icke sagt, att arbetarna fått för mycket betalt, därför att man uttalat, att en stegring av lönerna med nödvändighet måste verka prisstegrande. Det tjänar ju ingenting till att leka blindbock. Vilja kommunisterna göra det, så tror jag icke, att de komma att lyckas att stå på sig i de diskussioner, som allt eftersom tiden lider komma att bli vanligare i dessa frågor. Höjer man priserna på arbetslöner eller material, så verkar detta prisstegrande. Vill man icke erkänna det, så skall man icke deltaga i denna diskussion. Om man vill försöka driva utskottet till någon slags vacklan på denna punkt, så måste åtminstone jag resa en bestämd gensaga däremot. Utskottet har på sid. 9 i sitt utlåtande understrukt riktigheten av de meningar, som framfördes i dechargeutlåtandet och som fingo stöd av en praktiskt taget

*Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken ut-
givna sedlar med guld. (Forts.)*

enhällig riksdag. På sid. 10 har utskottet ytterligare tagit ställning till prisregleringen, dock utan att giva sig in på detaljer: »Utskottet finner ej anledning att närmare ingå på principerna för priskontrollen» — det är självfallet, emedan saken har behandlats av riksdagen i ett annat sammanhang — »men vill understryka det uttalande från departementschefens sida, i vilket han i full överensstämmelse med ovan angivna riktlinjer för penningpolitiken framhåller, att ökad knapphet i tillgången på en viss vara icke är en tillräcklig grund för en prishöjning samt att ej heller den ökning av kostnaderna per enhet tillverkad vara, som uppstår, när de fasta kostnaderna slås ut på en minskad produktionsvolym, i allmänhet kan accepteras som motiv för en prishöjning.» Detta är ju just motsatsen till vad herr Hagberg velat tillvita bankoutsnittet att hava påstått.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Det framgick också av den siste talarens anförande, att utskottets utlåtande är mycket vagt formulerat. Han erkände, att man i viss mån gjort ett avsteg från den ståndpunkt, som intogs för några månader sedan. Detta avsteg motiveras därmed, att man icke velat binda sig, då man kunde vara tvungen att vidtaga vissa åtgärder för att få i gång byggnadsproduktionen. Jag kan icke acceptera detta argument. Om regeringens förslag att sätta i gång byggnadsproduktionen genomfördes, skulle det kunna resultera i arbeten dragande en kostnad av sammanlagt 300 miljoner kronor. När våra militära utgifter uppgå till minst 2.5 miljarder kronor, när vi oavbrutet underbalansera budgeten, så är det väl behövt, att man säger ut, att däri ligger den verkliga anledningen till prisstegringen och den inflatoriska tendensen. I stället har man kommit med denna periferiska sak. Kostnaden för igångsättande av en del bostadsbyggande, kostnaden för beredande åt arbetarna av kompensation för levnadskostnadsökningen inverka ytterst obetydligt på prisstegringen. Naturligtvis kan man säga, att en höjning av den nominella penninglönen under vissa förutsättningar kan hänföras till s. k. prisstegrande faktorer. Den höjning av arbetslönerna, som ägt rum, har föranletts av redan inträffad prisstegring. Om prisstegringsprocessen hade hejdats i god tid, så hade man icke behövt befatta sig med något kompensationsproblem. Den ringa kompensation, som genom ramavtalet beretts arbetarna, har ingen praktisk betydelse för den svenska valutans utveckling. Den siste ärade talaren erinrade om att i utskottets utlåtande även förekomma uttalanden i motsatt riktning. Det kostar mig icke alls någon självövertvinnelse att erkänna detta. Utlåtandet är skrivet så, att var och en där kan få sitt lystmäte. Det är egentligen ett slags familjejournal, i vilken olika riktingars synpunkter återgivits. Den förste talaren från utskottet, kommandör Holmgren, erkände ju, att man vid utlåtandets avfattande kompromissledes sammanjämkat mycket skiftande ståndpunkter. Utlåtandet vimlar av uttalanden mot prisstegringen, men det finns även ett uttalande, som går ut på att en prisstegring under vissa betingelser bör accepteras. Jag vet icke, om det undgick talaren, att jag sammanställer knapphetsprisstegring med den prisstegring på grund av ett försämrat försörjningsläge, varom utskottet talar. Det gäller i verkligheten samma sak. Därför är det icke hållbart att mot detta utskottets uttalande om prisläget förorsakande av försämrat försörjningsläge eller av vissa åtgärders vidtagande åberopa ett annat uttalande mot knapphetsprisstegring. Jag erkänner, att det i förevarande utskottsutlåtande finnes en passus, i vilken utskottet vänder sig

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld. (Forts.)

emot knapphetsprisstegringen. Under sådana förhållanden är det orimligt av utskottet att med accepterande av knapphetsprisstegringen uttala, att vi bli tvungna att beträda en linje, som kommer att leda till prisstegring. Detta har jag velat påtala.

Herr **Gustavson** i Västerås: Herr talman! Efter det sista anförandet kanske det icke vore nödvändigt att yttra något mera. Herr Hagberg tyckes ju icke vilja förstå denna sak. Han säger, att jag har medgivit, att bankoutskottets utlåtande vittnar om, att utskottet tagit avstånd ifrån de principer, utskottet tidigare hävdade. Här föreligger icke något avsteg. Mitt anförande gick ju i stället ut på att konstatera, att det finnes en rak och klar linje ifrån utskottets betänkande nr 21 och till dess betänkande nr 56. I dessa båda betänkanden finnes det icke en punkt, som strider emot en annan. Beträffande detta ärendes behandling har utskottet följt samma principer, som utskottet tidigare tillämpat. Utskottet har icke velat i detalj reglera bankofullmäktiges handlingsätt. På alla punkter har bankoutskottet försökt att hålla stilen. När herr Hagberg nu på nytt kommer tillbaka till frågan om budgetunderskottet, så gör han sig skyldig till samma misstag som tidigare. Utskottet har nämligen redovisat budgetunderskottet som en av de faktorer, vilka verka prisstegrande. Om det nu skall vara riktigt noga med rangordningen mellan budgetunderskottet, arbetslönerna och vedpriserna, vill jag påpeka, att budgetunderskottet kommer före. Det upptages nämligen under punkt 3 i utskottets redogörelse, medan arbetslönerna upptagas under punkt 4 och höjningen av skogsägarnas inkomster under punkt 5. Utskottet har emellertid icke avsett att upptaga de prisstegrande faktorerna i någon bestämd rangordning. Huvudsaken har för utskottet varit att lämna en redovisning, så fullständig som möjligt, för de olika faktorerna. Herr Hagberg kan nu konstatera, att dessa faktorer upptagits i den ordning, som han själv anser, att de, efter sin inbördes betydelse, böra upptagas. Han borde väl då kunna vara nöjd. Efter detta tror jag icke, att det är mer att klara upp än herr Hagbergs något dunkla uppfattning av hela detta ärende, men det faller gudskelov icke på bankoutskottets lott.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Föredrogos vart efter annat:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 juni 1940 (nr 437) angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350); och

nr 60, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkammarväxlar m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning m. m.;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 35) om emciritilöner för präster;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293); och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 65 och 67 §§ lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 9 och 10 §§ lagen den 22 juni 1939 (nr 310) om sjukhusvård vid krig eller krigsfara;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o och 16:o lagen den 26 maj 1909 (nr 38, sid. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 oktober 1939 (nr 734) med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt fartygsuttagningsslagen m. fl. lagar.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående förordning om provisorisk höjning av familjebidrag enligt fredsfamiljebidragsförordningen den 17 maj 1940 (nr 422) samt angående anslag till familjebidrag åt värnpliktiga jämte i ämnet väckta motioner;

nr 163, i anledning av väckt motion angående statsbidrag till icke-statlig anskaffning av ambulansbilar;

nr 164, i anledning av väckt motion om viss ändring av krigsavlöningsreglementet;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till oljelagringsanläggning på Gotland;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till Sveriges geologiska undersökning; och

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen för budgetåret 1941/42 gjorda framställningar om anslag till medicinalstyrelsen och sinnessjuknämnden; samt

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 61, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidshjälp åt vissa pensionärer vid av staten övertagna enskilda järnvägar jämte en i ämnet väckt motion;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående framflyttning av tiden för återställande av vissa svenska jordbrukskreditkassan tillhandahållna statsobligationer; och

nr 64, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag angående principerna för befordran och pensionering inom den svenska krigsmakten.

§ 8.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 311, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för postverkets räkning av fastigheter i Karlskrona; och

nr 312, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden;

från första lagutskottet:

nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning m. m.;

nr 314, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 35) om emeritlöner för präster;

nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293); och

nr 316, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 65 och 67 §§ lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes; samt

från riksdagens kansli:

nr 317, angående åtgärder till bevarande och skydd av sådana områden i vårt land, som böra bibehållas för framtiden som ursprungliga landskapstyper.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Herr *Dickson* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 338, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 289, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 17 juni 1938 (nr 287) om semester, m. m.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.18 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Fredagen den 13 juni.

Kl. 4 e. m.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde, jämlikt herr talmannens förordnande, undertecknad vid protokollet.

• § 1.

Justerades protokollen för den 6, den 7 och den 10 innevarande juni.

§ 2.

Vid nu skedd föredragning av den på kammarens bord liggande motionen nr 338 av herr *Dickson m. fl.* hänvisades motionen, i vad anrick anslaget till semesterlön m. m. för viss militär tjänstgöringstid, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 161—167 samt bankoutskottets memorial och utlåtanden nr 61—64.

§ 4.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Koningen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 330, i anledning av väckta motioner rörande beskattningsmyndigheternas sammansättning och verksamhet m. m.;

nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning av statsmedel för taxeringsarbete i Stockholms stad för tiden 1 oktober 1941—30 september 1942;

nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av giltighetstiden för viss tilläggstull å vadd;

nr 333, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit;

nr 334, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt rätt för svenskt aktiebolag och svensk ekonomisk förening att vid taxering till kommunal inkomstskatt samt statlig inkomst- och förmögenhets-skatt åtnjuta avdrag för avsättning till konjunkturinvesteringsfond jämte i ämnet väckt motion; och

nr 335, i anledning av väckta motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.;

från bankoutskottet:

nr 322, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestämmande av pensionsålder för vissa beställningshavare vid flygvapnet;

nr 323, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 262 angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1941/42;

nr 325, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m.;

nr 326, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 327, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 juni 1940 (nr 437) angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.;

nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350); och

nr 329, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkammarväxlar m. m.; samt

från andra lagutskottet:

nr 319, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 9 och 10 §§ lagen den 22 juni 1939 (nr 310) om sjukhusvård vid krig eller krigsfara;

nr 320, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o) och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 sid. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; och

nr 321, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 oktober 1939 (nr 734) med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt fartygsuttagningslagen m. fl. lagar.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.6 e. m.

In fidem
Gunnar Britth.